

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

БУРАНГУЛОВ ВЛАДИСЛАВ АНДРІЙОВИЧ

УДК 351.741:303.442.3

ДИСЕРТАЦІЯ
КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

081 – Право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ **В.А. Бурангулов**

Науковий керівник – **Користін Олександр Євгенійович**,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Одеса – 2024

АНОТАЦІЯ

Бурангулов В.А. Кримінальний аналіз в правоохоронній діяльності – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право». Одеський державний університет внутрішніх справ, Одеса, 2024.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню сутності та термінологічному осмисленню кримінального аналізу, з'ясуванню та теоретико-методологічному обґрунтуванню місця, значення, напрямів реалізації кримінального аналізу в правоохоронній діяльності в Україні, а також виокремлення на цій основі відповідних теоретичних новел, практичних рекомендацій та пропозицій щодо удосконалення ефективності інформаційно-аналітичної діяльності Національної поліції України, зокрема у частині поліцейської роботи щодо обробки великих масивів інформації.

Значна кількість проблем теоретико-правового та практичного характеру у сфері кримінального аналізу обумовлює актуальність обраної теми дослідження. Зокрема, у зв'язку з загальнодержавним курсом України щодо інтеграції до ЄС та НАТО, актуальними сьогодні є процеси упровадження зарубіжного досвіду у сфері правоохоронної діяльності та імплементації європейських стандартів й норм реалізації державної політики у зазначеній сфері. На сучасному етапі реформування системи правоохоронних органів, у тому числі й Національної поліції України, інформаційно-аналітична діяльність та відповідна нормативно-правова база щодо проведення кримінального аналізу частково вже узгоджені з вимогами Європейського Союзу. Разом з тим, існує нагальна потреба в цілісному і системному дослідженні інституціонального розвитку підрозділів Департаменту кримінального аналізу з урахуванням європейських стандартів в нових соціальних, економічних та політичних умовах.

У першому розділі здійснено теоретичний аналіз щодо інституційної генези, сутності, термінологічного використання кримінального аналізу в діяльності правоохоронних органів.

На основі аналізу наукової літератури та національного і зарубіжного законодавства, а також практики його реалізації, забезпечено теоретико-методологічне обґрунтування місця, значення, напрямів реалізації кримінального аналізу в правоохоронній діяльності в Україні.

Здійснення теоретичного осмислення сутнісної характеристики дозволило виділити змістовні особливості кримінального аналізу, який у сучасній інтерпретації не обмежується виключно проблемами злочинності, а забезпечує підтримку всіх основних функцій у правоохоронній діяльності, що передбачає системне застосування процедур збору й аналізу даних з використанням кількісних і якісних методів аналізу.

Встановлено, що в Україні термін «кримінальний аналіз» та похідні від нього родові вирази дійсно є дискусійними. Враховуючи певні особливості професійного використання терміну «кримінальний аналіз», некоректним є професійне використання термінів «кримінальний аналітик», «кримінальна аналітика» тощо. Водночас, уникаючи різночитань та неадекватного сприйняття їх змісту, порівняно з професійним осередком, більш широкою громадянською спільнотою, використання термінів: «аналітик правоохоронного органу», «аналітик злочинності», «аналітична діяльність, що пов'язана з дослідженням злочинності», «аналітика злочинності» відповідно, є більш коректним та менш дискусійним у визначенні відповідної правоохоронної діяльності.

Дослідження теоретико-методологічних засад стало підґрунтям для обґрунтування необхідності уникнення різночитань ключових термінів, пов'язаних з кримінальним аналізом, що є основою професійної культури та відображає узгоджене професійне використання й застосування з відповідним семантичним сприйняттям у суспільстві, та удосконалення підходів щодо обґрунтування змістовної відмінності кримінального аналізу від суміжних

юридичних галузей.

На основі історичного аналізу визначено методологічні особливості інституційного становлення кримінального аналізу як окремого напрямку в правоохоронній діяльності, зокрема наголошено, що інституційне становлення кримінального аналізу достатньо обґрунтовано характеризується відповідною історичною ретроспективою, яка розкриває його сутнісні характеристики та етапи еволюційного розвитку.

З метою забезпечення відповідності кримінального аналізу міжнародним стандартам з прав людини й уникнення негативного впливу на здійснення прав людини акцентовано на визначенні змісту фундаментальних прав людини з виділенням відповідних принципів кримінального аналізу. Крім того, доведено необхідність дотримання фундаментальних принципів під час розроблення та впровадження такого виду діяльності на національному рівні: правова, адміністративна та інституційна основа для розвитку кримінального аналізу; законність, необхідність та пропорційність обмежень прав людини; рівність та недискримінація; ефективні засоби правового захисту, нагляд і підзвітність.

Встановлено, що важливою частиною права на приватне життя є також захист даних, що має особливе значення для діяльності правоохоронних органів. Збір та зберігання персональної інформації на комп'ютерах, у базах даних та інших пристроях має регулюватися законодавством. Тому, робота аналітичних підрозділів залишається важливою в контексті збереження «знань», які можуть бути використані правоохоронними органами (динаміка зростання чи спаду). Аналітик повинен навчитися використовувати ресурси більш креативно та раціонально для утримання хиткого балансу між необхідністю контролювати ситуацію та забезпеченням прав і свобод громадян.

У другому розділі проаналізовано відомі типології кримінального аналізу. На основі дослідження визначено, що різноманітність підходів серед фахівців та дослідників щодо типології кримінального аналізу є плінною та

змінюється, розвиваючись у контексті нового змісту кримінального аналізу та особливо домінуючої моделі правоохоронної діяльності, керованої аналітичною розвідкою (Intelligence-led Policing). Обґрунтовано необхідність базового використання стратегічного, оперативного та тактичного кримінального аналізу у відповідності з рівнями у моделі ІЛР.

На основі системного аналізу виокремлено й охарактеризовано зміст стратегічного, оперативного й тактичного кримінального аналізу. Визначено, що стратегічний кримінальний аналіз фокусується на довгострокових тенденціях, проблемах та «гарячих точках» злочинності і порушень громадського порядку, результатом якого перш за все, є відповідна стратегія у формі нормативного акту, яка має довгостроковий регулятивний вплив в системі прийняття управлінських рішень керівництвом правоохоронного органу. На оперативному рівні кримінального аналізу аналітики переймаються структурою злочинності, кластеризацією діяльності, з метою визначення проблемних питань для діяльності правоохоронного підрозділу. Разом з тим більшість поліцейських органів, підрозділів та деякі аналітики не визнають оперативного рівня кримінального аналізу. У межах тактичного кримінального аналізу здійснюється узагальнення отриманих даних та поширюється відповідна інформація серед визначених працівників правоохоронного органу для подальшого прийняття оперативного рішення відносно визначення короткострокових пріоритетів щодо патрулювання та досудового розслідування й розподілу ресурсів.

Проаналізовано процес кримінального аналізу, який традиційно називають аналітичним циклом, та виокремлено його етапи, які використовуються для перетворення необроблених даних та інформації в аналітичні продукти, що передбачають конкретні дії.

Доводиться доцільність та важливість аналітичних продуктів, які є результатом процесу аналітичної розвідки та, як правило, поширюються у формі чітко структурованих і лаконічних звітів, які спрямовані на відображення об'єктивної та точної інформації, а також виявлення та надання

рекомендацій щодо ефективних стратегічних, оперативних чи тактичних рішень. Для забезпечення практичної цінності аналітичних продуктів, вони завжди мають бути чіткими та лаконічними.

Також акцентовано, що у процесі кримінального аналізу використовуються різні види даних та джерела інформації для збору, аналізу та розслідування злочинів, а результативність діяльності правоохоронних органів безпосередньо залежить від якісного, своєчасного і достатнього інформаційно-аналітичного забезпечення.

Доводиться необхідність правового врегулювання питань оцінювання інформації на етапі її збору.

У третьому розділі концептуалізується та обґрунтовується перевага інтеграції на системній основі кримінальної розвідки з кримінальним аналізом.

На основі дослідження кримінального аналізу в сучасних моделях поліцейської діяльності дістали подальшого розвитку положення щодо виокремлення методів кримінального аналізу у відповідності з його типом, підходи щодо визначення видів та відповідного змісту аналітичних продуктів у процесі кримінального аналізу. До того ж, виокремлено історичні періоди становлення інституту кримінального аналізу у правоохоронній діяльності в світі та Україні. Здійснено обґрунтування щодо систематизації інформаційного забезпечення кримінального аналізу та відповідного аналітичного інструментарію.

Акцентується, що дослідники та правоохоронна література зазвичай методологію правоохоронної діяльності розкривають на основі п'яти моделей поліцейської діяльності, хоча, насправді, їх значно більше, так як характеризуються різними періодами активності, регіональними ініціативами та географічними особливостями. Одним із результатів дослідження даного напрямку є доведення того, що ІЛР є найінтелектуальнішою розвиненою моделлю, що вимагає відповідного рівня сприйняття і забезпечення всіма елементами правоохоронної системи.

До того ж, доводиться, що правоохоронна діяльність, керована аналітичною розвідкою, стала управлінською моделлю для рішень щодо обґрунтованого розподілу ресурсів у роботі правоохоронного органу та філософією, яка робить більший акцент на обміні інформацією та спільних стратегічних рішеннях щодо проблем злочинності. У контексті ІІР пошук інформації є першим проявом аналітичної розвідки, націлюючи на ініціативні та креативні алгоритми у роботі аналітиків підрозділів кримінального аналізу. Окрім цього, аналітики підрозділів кримінального аналізу НПУ набувають особливої відповідальності у процесі безпосереднього долучення до забезпечення суспільної безпеки, оскільки при цьому їхня функція з суто допоміжної перетворюється на ключовий компонент етапу планування стратегій та прийняття рішень.

Дослідження кримінального аналізу з кримінальною розвідкою доводить, що дане поєднання має важливе значення для більш повного розуміння злочинності, необхідної інформації для формулювання ефективних стратегій щодо зменшення шкоди та профілактики.

Одним із результатів дослідження даного напрямку є доведення того, що працівниками Департаменту кримінального аналізу в межах наданих їм повноважень сьогодні дуже важливо володіти навичками щодо застосування аналітичних інструментів, за допомогою яких можливо оперативно опрацьовувати велику кількість даних і виконувати автоматизовані функції аналітика. Саме кримінальний аналіз є одним із таких інструментів.

На підставі аналізу усього спектру інструментів, що використовуються або потенційно можуть використовуватися в кримінальному аналізі, обґрунтовано, що самим розповсюдженим програмним продуктом в правоохоронних органах є i2 Analyst's Notebook, який в автоматичному режимі дозволяє швидко та ефективно здійснювати аналіз системи взаємопов'язаних об'єктів, динаміки послідовних подій та відобразити результати дослідження у вигляді зручних для розуміння схем та діаграм.

Ключові слова: кримінальний аналіз, інформаційно-аналітична діяльність; аналітики злочинності; аналітична розвідка; правоохоронна діяльність, керована аналітичною розвідкою.

SUMMARY

Burangulov V.A. Crime analysis in law enforcement - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for conferring the Doctor of Philosophy Degree (PhD) in specialty 081 - "Law". Odesa State University of Internal Affairs, Odesa, 2024.

The dissertation is devoted to a comprehensive study of the essence and terminological understanding of crime analysis, clarification and theoretical and methodological substantiation of the place, significance, directions of implementation of crime analysis in law enforcement in Ukraine, as well as the identification on this basis of relevant theoretical novelties, practical recommendations and proposals for improving the efficiency of information and analytical activities of the National Police of Ukraine, in particular in terms of police work on processing large amounts of information.

A significant number of theoretical, legal and practical problems in the field of crime analysis determine the relevance of the chosen research topic. In particular, in connection with Ukraine's national course of integration into the EU and NATO, the processes of introducing foreign experience in the field of law enforcement and implementation of European standards and norms of state policy in this area are relevant today. At the current stage of reforming the system of law enforcement agencies, including the National Police of Ukraine, information and analytical activities and the relevant legal framework for crime analysis are partially aligned with the requirements of the European Union. At the same time, there is an urgent need for a holistic and systematic study of the institutional development of the Crime Analysis Department's units in line with European standards in the new social, economic and political environment.

The first section provides a theoretical analysis of the institutional genesis, essence and terminological use of crime analysis in law enforcement.

Based on the analysis of scientific literature and national and foreign legislation, as well as the practice of its implementation, the author provides a

theoretical and methodological substantiation of the place, importance, and directions of crime analysis in law enforcement in Ukraine.

The theoretical comprehension of the essential characteristic made it possible to highlight the substantive features of crime analysis, which in the modern interpretation is not limited exclusively to crime problems, but provides support for all the main functions in law enforcement, and this involves the systematic application of data collection and analysis procedures using quantitative and qualitative analysis methods.

It is established that in Ukraine, the term "criminal analysis" and its derived generic expressions are indeed controversial. Given certain peculiarities of the professional use of the term "criminal analysis", it is incorrect to use the terms "criminal analyst", "criminal analytics", etc. professionally. At the same time, in order to avoid misinterpretations and inadequate perception of their content, compared to the professional community, the use of the terms "law enforcement analyst", "crime analyst", "analytical activities related to crime research", "crime analytics", respectively, is more correct and less controversial in defining the relevant law enforcement activities.

The study of the theoretical and methodological foundations has become the basis for substantiating the need to avoid misinterpretations of key terms related to crime analysis, which is the basis of professional culture and reflects the coordinated professional use and application with the appropriate semantic perception in society, and to improve approaches to substantiate the substantive difference between crime analysis and related legal branches.

Based on the historical analysis, the author identifies the methodological features of the institutional formation of crime analysis as a separate area of law enforcement, and emphasizes that the institutional formation of crime analysis is reasonably characterized by the relevant historical retrospective which reveals its essential characteristics and stages of evolutionary development.

With a view to ensuring that crime analysis complies with international human rights standards and avoiding a negative impact on the exercise of human rights, the

author emphasizes the definition of the content of fundamental human rights with the allocation of the relevant principles of crime analysis. In addition, the author proves the need to comply with the fundamental principles when developing and implementing this type of activity at the national level: legal, administrative and institutional framework for the development of crime analysis; legality, necessity and proportionality of human rights restrictions; equality and non-discrimination; effective remedies, oversight and accountability.

It is established that an important part of the right to privacy is also data protection, which is of particular importance for law enforcement activities. The collection and storage of personal information on computers, databases and other devices should be regulated by law. Therefore, the work of analytical departments remains important in the context of preserving "knowledge" that can be used by law enforcement agencies (growth or decline dynamics). The analyst must learn to use resources more creatively and rationally to maintain the delicate balance between the need to control the situation and ensure the rights and freedoms of citizens.

The second section analyzes the known typologies of crime analysis. Based on the study, it is determined that the variety of approaches among specialists and researchers to the typology of crime analysis is fluid and changing, developing in the context of the new content of crime analysis and especially the dominant model of intelligence-led policing. The author substantiates the need for basic use of strategic, operational and tactical crime analysis in accordance with the levels in the ILP model.

Based on the systematic analysis, the author distinguishes and characterizes the content of strategic, operational and tactical crime analysis. The author determines that strategic crime analysis focuses on long-term trends, problems and "hot spots" of crime and public order violations, which results primarily in an appropriate strategy in the form of a regulatory act which has a long-term regulatory impact in the system of management decision-making by the law enforcement agency management. At the operational level of crime analysis, analysts are concerned with the structure of crime, clustering of activities, in order to identify

problematic issues for the activities of the law enforcement unit. However, most police agencies, units and some analysts do not recognize the operational level of crime analysis. Within the framework of tactical crime analysis, the data obtained is summarized and the relevant information is disseminated among the designated law enforcement officers for further operational decision-making regarding the determination of short-term priorities for patrolling and pre-trial investigation and resource allocation.

The author analyzes the process of crime analysis, which is traditionally called the analytical cycle, and identifies its stages used to transform raw data and information into analytical products which provide for specific actions.

The author proves the feasibility and importance of analytical products resulting from the analytical intelligence process and, as a rule, disseminated in the form of clearly structured and concise reports aimed at displaying objective and accurate information, as well as identifying and providing recommendations for effective strategic, operational or tactical decisions. To ensure the practical value of analytical products, they should always be clear and concise.

It is also emphasized that in the process of crime analysis, various types of data and sources of information are used to collect, analyze and investigate crimes, and the effectiveness of law enforcement agencies directly depends on high-quality, timely and sufficient information and analytical support.

The author proves the need for legal regulation of the issues of information evaluation at the stage of its collection.

The third section conceptualizes and substantiates the benefits of systematic integration of criminal intelligence with crime analysis.

Based on the study of crime analysis in modern models of police activity, the author further develops the provisions on the allocation of crime analysis methods in accordance with its type, approaches to determining the types and relevant content of analytical products in the process of crime analysis. In addition, the author distinguishes historical periods of formation of the institute of crime analysis in law enforcement in the world and Ukraine. The author provides a rationale for

systematizing the information support for crime analysis and the relevant analytical tools.

It is emphasized that researchers and law enforcement literature usually describe the methodology of law enforcement on the basis of five models of police activity, although, in fact, there are much more of them, as they are characterized by different periods of activity, regional initiatives and geographical features. One of the results of the research in this area is to prove that ILP is the most intellectual developed model that requires an appropriate level of perception and support by all elements of the law enforcement system.

In addition, it is argued that intelligence-led policing has become a management model for decisions on the reasonable allocation of resources in law enforcement and a philosophy that places greater emphasis on information sharing and joint strategic solutions to crime problems. In the context of ILP, information retrieval is the first manifestation of analytical intelligence, focusing on proactive and creative algorithms in the work of crime analysts. In addition, analysts of the NPU's crime analysis units acquire special responsibility in the process of direct involvement in ensuring public safety, as their function turns from a purely auxiliary one into a key component of the strategy planning and decision-making stage.

The study of crime analysis with criminal intelligence proves that this combination is essential for a more complete understanding of crime, the necessary information for formulating effective harm reduction and prevention strategies.

One of the results of the research in this area is the proof that it is very important for employees of the Crime Analysis Department, within the scope of their powers, to have skills in the use of analytical tools that can quickly process large amounts of data and perform automated analytical functions. Crime analysis is one of these tools.

Based on the analysis of the entire range of tools which are used or may potentially be used in crime analysis, it is substantiated that the most common software product in law enforcement agencies is i2 Analyst's Notebook, which automatically allows for a quick and efficient analysis of a system of interrelated

objects, the dynamics of successive events and displays the results of the study in the form of easy-to-understand diagrams and charts.

Keywords: crime analysis, information and analytical activities; crime analysts, intelligence; intelligence-led policing.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у фахових виданнях:

1. Бурангулов В.А. Інституційна генеза кримінального аналізу. *Наука і правоохорона*. № 3 (57). 2022. С. 107–113. DOI: 10.36486/np.2022.3(57).11
2. Бурангулов В.А. Кримінальний аналіз та кримінальна розвідка в правоохоронній діяльності. *Наука і правоохорона*. №1(59). 2023. С. 130–136. DOI: 10.36486/np.2023.1(59).14
3. Бурангулов В.А. Термінологія кримінального аналізу. *Наука і правоохорона*. № 4 (62). 2023. С. 120–127.
4. Бурангулов В.А. Сутність кримінального аналізу. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 4. 2023. С. 14-17. DOI:10.32850/sulj.2023.4.3

колективна монографія:

5. Бурангулов В. Розділ 9. Зарубіжні особливості інституційного становлення кримінального аналізу. *Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України: монографія / Користін О., Швець Д., Бутко Б., Денисенко Б. та ін., за заг. ред. Користіна О.Є. Київ: «ВАЙТ», 2024. С. 97-104. DOI:10.36486/978-966-2310-66-5-9*

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Бурангулов В.А. Історія кримінального аналізу. *Вивчення криміногенної ситуації в Україні та прогнозування її подальшої динаміки (вплив воєнних факторів): матеріали наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 07 вересня 2022 р.)*. Київ: ДНДІ МВС України; Харків: Мачулін. 2022. С. 7–10.
7. Бурангулов В.А. Дотримання прав людини під час здійснення кримінального аналізу. Збірник матеріалів II Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конференції з нагоди відзначення Міжнародного дня прав людини (м. Київ, 8 грудня 2022 року). Київ: ДНДІ МВС України. 2022. С. 243 – 246.
8. Бурангулов В.А. Концептуалізація кримінального аналізу в правоохоронній діяльності. *Імплементція ІЛР моделі в Україні : матеріали круглого столу : (м. Одеса, 15 березня 2023 р.)*. Одеса: ОДУВС, 2023. С. 143–146.

9. Бурангулов В.А. Загальні проблеми аналітичного забезпечення у системі МВС України. *Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану*: Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції з нагоди відзначення Дня науки – 2023 в Україні (23 травня 2023 року). Київ: ДНДІ МВС України. 2023. С. 174 –177.

10. Користін О.Є., Бурангулов В.А. Термінологія кримінального аналізу. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України* : Матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції (Київ, 17 листопада 2023 року). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 61–67.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	18
ВСТУП.....	19
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ПРАВООХОРОННІЙ СФЕРІ.....	27
1.1. Сутність та термінологічне осмислення кримінального аналізу	27
1.2. Інституційна генеза кримінального аналізу.....	45
1.3. Фундаментальні права, принципи та зміст основних елементів у системі кримінального аналізу.....	63
Висновки до розділу 1.....	74
РОЗДІЛ 2. ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ.....	78
2.1. Типологія кримінального аналізу.....	78
2.2. Процес кримінального аналізу.....	96
2.3. Інформаційне забезпечення кримінального аналізу.....	119
Висновки до розділу 2.....	135
РОЗДІЛ 3. НОВІТНІЙ КОНЦЕПТ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ НА ОСНОВІ АНАЛІТИЧНОЇ РОЗВІДКИ	141
3.1. Кримінальний аналіз в сучасних моделях поліцейської діяльності.....	141
3.2. Перспективи розвитку кримінального аналізу в системі аналітичної розвідки.....	168
3.3. Сучасне інструментальне забезпечення кримінального аналізу	183
Висновки до розділу 3.....	197
ВИСНОВКИ.....	200
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	209
ДОДАТКИ.....	226

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- АПС – автоматизована інформаційно-пошукова система
- ІЛР – поліцейська діяльність, керована аналітичною розвідкою
- ІТС – інтегрована інформаційно-телекомунікаційна система
- ІТ - інформаційні технології.
- МВС – Міністерство внутрішніх справ.
- НПУ – Національна поліція України.
- ЕОМ – електронні обчислювальні машини
- ЄС – Європейський Союз.
- ІАД – інформаційно-аналітична діяльність
- ІАЗ – інформаційно-аналітичне забезпечення
- ІАР – інформаційно-аналітична робота
- ІАС – інформаційно-аналітична служба
- ІПС – інформаційна пошукова система
- ОБСЄ – Організація з безпеки та співробітництва у Європі.
- ОРД – оперативно-розшукова діяльність.
- США – Сполучені Штати Америки
- ЦОВВ – Центральні органи виконавчої влади.

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Основним напрямом сучасної державної політики України є інтеграція у міжнародний суспільний простір задля стрімкого економічного та соціального розвитку держави. Для вирішення зазначених завдань необхідне запровадження інноваційних технологій, методів аналізу інформації, інформаційної взаємодії, прогнозування розвитку ситуацій у сфері національної безпеки, зокрема використання додаткових людських і фінансових ресурсів для здійснення правоохоронними органами інформаційно-аналітичної діяльності.

Так, вимоги сьогодення для створення сприятливих умов щодо державної політики з реалізації не тільки економічних, а й правових реформ, обумовлюють необхідність концептуальної розробки та запровадження кримінального аналізу в правоохоронній діяльності. Тим часом розгляд цього питання дасть змогу з'ясувати, які інформаційно-аналітичні можливості та загрози ефективності правоохоронної діяльності в сучасному суспільстві, а також які напрями реалізації системного аналізу в аналітичній роботі є адекватними ступеню національної безпеки. Зокрема вдосконалення реалізації інформаційно-аналітичної діяльності, у тому числі й кримінального аналізу, дозволить побачити розвиток позитивних процесів у правоохоронній сфері, дасть можливість стратегічно осмислити всі аспекти діяльності управлінських структур в державній сфері, зокрема, і в правоохоронній діяльності, керованої аналітичною розвідкою, своєчасно блокувати несприятливі тенденції.

З огляду на це, актуальність вивчення методології кримінального аналізу в правоохоронній діяльності, реалізації сучасного інструментарію кримінального аналізу в системі правоохоронних органів та пошук шляхів вирішення організаційно-правових проблем у сучасних умовах зумовлює необхідність проведення комплексного наукового дослідження як нової правової основи, як заходів впровадження та розвитку кримінального аналізу, так і практики його реалізації.

Науково-теоретичну основу дослідження склали напрацювання таких науковців, як Є. А. Антонової, Д.С. Афоніна, А.М. Бабенка, Є. Г. Белоглазова, В. В. Бірюкова, В. М. Бутузова, В. І. Василичука, І. О. Воронова, А. І. Дороніна, В. П. Захарова, К.Ю. Ісмайлова, М. К. Каретнікова, О.С. Кіреєвої, Я.Ю. Кондратьєва, В.Я. Конопельського, О.Є. Користіна, М.В. Корнієнка, Ю.В. Крутіка, В.О. Меркулової, А.В. Мовчана, І. Ю. Нежданова, В.А. Некрасова, В. І. Рудешка, В. П. Сальникова, Н.П. Свиридюк, С. В. Скриля, О.В. Тихонової, О. Д. Ульянова, А.М. Ханькевича, А. Ф. Хараберюша, В. Г. Хахановського, В.В. Шендрика, І. О. Юрченка, Є. М. Яковця та інших відомих учених, положення яких допомогли визначити перспективні напрями вирішення окресленої проблематики. Ключовими науковими доробками у дослідженні питань становлення та інституційного розвитку кримінального аналізу, зокрема і в контексті принципів аналітичної розвідки, є праці відомих зарубіжних вчених: Августа Волмера, Орландо Вілсона, Рейчел Боби, Германа Гольдштейна, Джері Реткліфа та ін.

Проте низка питань, пов'язаних з поглибленням методологічного базису кримінального аналізу як окремого фахового напрямку правоохоронної діяльності в Україні, недостатня розробленість на теоретичному рівні цієї проблематики, потреба в організаційно-правовому унормуванні окремих проблемних аспектів, а також наявність організаційних та правових прогалин зумовили необхідність проведення комплексного дослідження за відповідною темою.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до основних положень Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020; Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 – 2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11.05.2023 № 273/2023; Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2023 року, визначеного постановою

Кабінету Міністрів України від 07.09.2011 № 942 та у редакції постанови КМУ від 09.05.2023 № 463; тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затвердженої наказом МВС України від 11.06.2020 № 454; річних планів науково-дослідної діяльності Одеського державного університету внутрішніх справ.

Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Одеського державного університету внутрішніх справ (протокол №1 від 29 вересня 2022 р.).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в тому, щоб на основі наукової літератури та аналізу національного і зарубіжного законодавства й практики його реалізації забезпечити теоретико-методологічне обґрунтування місця, значення, напрямів реалізації кримінального аналізу в правоохоронній діяльності в Україні.

Для досягнення мети дослідження було поставлено такі *завдання*:

- на основі теоретичного осмислення терміна «кримінальний аналіз» розкрити його сутність;
- у контексті історичного аналізу розкрити ключові характеристики інституційного становлення кримінального аналізу в правоохоронній діяльності;
- визначити фундаментальні права, принципи та зміст основних елементів у системі кримінального аналізу;
- проаналізувати типологію кримінального аналізу та обґрунтувати ключові напрями його розвитку в Україні;
- з'ясувати та розкрити сутність процесу кримінального аналізу;
- охарактеризувати інформаційне забезпечення кримінального аналізу в Національній поліції України;
- розкрити новітній концепт кримінального аналізу через аналіз його місця в сучасних моделях правоохоронної діяльності,
- охарактеризувати розвиток кримінального аналізу у контексті аналітичної розвідки та інтеграції з кримінальною розвідкою;

– охарактеризувати та систематизувати використання сучасного інформаційно-аналітичного інструментарію в кримінальному аналізі.

Об'єкт дослідження – є суспільні відносини в сфері інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронної діяльності.

Предмет дослідження – кримінальний аналіз у правоохоронній діяльності.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації є наукові методи, що використовувалися одночасно з метою забезпечення достовірності знань, вирішення поставлених цілей та завдань й обґрунтованості зроблених висновків і рекомендацій, зокрема: *діалектичний метод* – для комплексного сприйняття і системного опрацювання теоретичних і нормативних положень, що стосуються використання спеціальних знань (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 3.1); *метод спостереження* – для виявлення та вивчення закономірностей, що характеризують кримінальний аналіз (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2); *історико-правовий метод* – для розкриття наукових поглядів щодо визначення поняття, видів та форм використання спеціальних знань у різні історичні періоди (підрозділ 1.2, 2.1); *компаративний* – для порівняльного аналізу досвіду різних країн та моделей правоохоронної діяльності (підрозділи 1.3, 2.2, 3.1); *логіко-юридичний метод* – для тлумачення правових норм і категорій, що пов'язані з кримінальним аналізом (підрозділи 1.1, 2.1, 3.1, 3.2); *системного аналізу* – з метою узагальнення особливостей використання спеціальних знань при застосуванні сучасного інструментарію кримінального аналізу (підрозділи 3.1, 3.3); *догматичний метод* – для тлумачення понять, що використовуються в кримінальному аналізі (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 3.2).

Нормативно-правову основу дослідження склали загальні та спеціальні нормативні джерела: Конституція України, чинні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, проекти нормативних актів, що закріплюють особливості організації кримінального аналізу в Національній поліції України.

Емпіричну базу дослідження становлять: матеріали нормативно-правового, науково-публіцистичного й аналітичного характеру щодо інформаційно-аналітичної діяльності Національної поліції України; політико-правова публіцистика, довідкові видання та статистичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за своїм характером і змістом дисертація є однією з перших в Україні працею, що присвячена комплексному та системному дослідженню кримінального аналізу в правоохоронній діяльності, зокрема у контексті упровадження аналітичної розвідки. Конкретний внесок дисертанта в наукове розроблення положень теоретичного осмислення змісту та правового регулювання кримінального аналізу в Національній поліції України полягає в обґрунтуванні пропозицій та рекомендацій, що містять елементи наукової новизни й мають теоретичне та практичне застосування, зокрема:

вперше:

– на основі теоретичного осмислення сутнісної характеристики виділено змістовні особливості кримінального аналізу, який у сучасній інтерпретації не обмежується виключно проблемами злочинності, а забезпечує підтримку всіх основних функцій у правоохоронній діяльності, що передбачає системне застосування процедур збору й аналізу даних з використанням кількісних і якісних методів аналізу;

– обґрунтовано необхідність уникнення різночитань ключових термінів, пов'язаних з кримінальним аналізом, що є основою професійної культури та відображає узгоджене професійне використання й застосування з відповідним семантичним сприйняттям у суспільстві;

– на основі історичного аналізу визначено методологічні особливості інституційного становлення кримінального аналізу як окремого напрямку в правоохоронній діяльності;

– проаналізовано відомі типології кримінального аналізу, обґрунтовано необхідність базового використання стратегічного, оперативного та тактичного кримінального аналізу у відповідності з рівнями у моделі ІЛР;

– концептуалізується та обґрунтовується перевага запровадження на системній основі інтеграції кримінальної розвідки з кримінальним аналізом;

удосконалено:

– підходи щодо обґрунтування змістовної відмінності кримінального аналізу від суміжних юридичних галузей;

– підходи щодо визначення змісту фундаментальних прав людини з виділенням відповідних принципів кримінального аналізу;

– підходи до виокремлення й характеристики змісту стратегічного, оперативного й тактичного кримінального аналізу;

– підходи до визначення процесу кримінального аналізу та акцентовано на необхідності правового врегулювання питань оцінювання інформації на етапі її збору;

– підходи до змістовної характеристики та виокремлення особливостей кримінального аналізу у порівнянні зі змістом кримінальної розвідки;

дістали подальший розвиток:

– виокремлення методів кримінального аналізу у відповідності з його типом;

– підходи щодо визначення видів та відповідного змісту аналітичних продуктів у процесі кримінального аналізу;

– виокремлення історичних періодів становлення інституту кримінального аналізу у правоохоронній діяльності в Україні;

– обґрунтування щодо систематизації інформаційного забезпечення кримінального аналізу;

– підходи щодо аналізу та систематизації аналітичного інструментарію, що використовується в кримінальному аналізі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в науковому дослідженні, використовувались та у подальшому можуть бути використані у:

- правотворчості – результати дослідження містять ряд пропозицій щодо вдосконалення законодавства зокрема для розробки нових та уточнення чинних нормативно-правових актів у сфері правоохоронної діяльності, зокрема щодо удосконалення інформаційно-аналітичної діяльності в НПУ;
- правозастосовній діяльності – мають сприяти підвищенню якості та ефективності діяльності органів правопорядку в Україні, реалізації сучасного інструментарію ІАД НПУ;
- науково-дослідній роботі – під час досліджень загальнотеоретичних питань щодо подальшого удосконалення інформаційно-аналітичної діяльності в правоохоронній сфері (акт впровадження б/н від 22.04.2024 р.);
- освітньому процесі – матеріали дослідження можуть використовуватись під час підготовки працівників правоохоронних органів, а також при викладанні відповідних навчальних дисциплін, тощо (акт впровадження ОДУВС б/н від 22.04.2024 р.) .

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою роботою. Наукові положення та висновки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно. При використанні наукових доробків інших вчених для обґрунтування власних міркувань автора на них обов'язково зроблені посилання.

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремі її аспекти, одержані узагальнення і висновки оприлюднено дисертантом у формі доповідей на науково-практичних та науково-теоретичних конференціях: «Вивчення криміногенної ситуації в Україні та прогнозування її подальшої динаміки (вплив воєнних факторів)» (м. Київ, 07 вересня 2022 р.); 3 нагоди відзначення Міжнародного дня прав людини (м. Київ, 8 грудня 2022 року); «Імплементация ІЛР моделі в Україні» (м. Одеса, 15 березня 2023 р.); «Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану» (23 травня 2023 року); «Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України» (Київ, 17 листопада 2023 року).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано в 10 працях, серед яких 4 в наукових фахових виданнях України, визнаних фаховими з юридичних наук, окремий розділ колективної монографії, 5 праць апробаційного характеру

Структура роботи зумовлена метою та завданнями дослідження й складається із вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 231 сторінок, із них обсяг основної частини – 190 сторінок, список використаних джерел з 166 найменувань.

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ПРАВООХОРОННІЙ СФЕРІ

1.1. Сутність та термінологічне осмислення кримінального аналізу

Сучасний етап розвитку правоохоронної практики, з-поміж іншого, характеризується активним упровадженням та розвитком кримінального аналізу, забезпечуючи повноту та ефективність його використання на фоні потреби інноваційного розвитку інформаційно-аналітичної функції. Водночас теоретичне осмислення кримінального аналізу як нового інституту правоохоронної діяльності з відповідною термінологією, сприйняттям його змісту, форм та видів, процесу та формування аналітичного продукту, потребує активного залучення вітчизняної наукової спільноти [4, с.15].

Наразі, кримінальний аналіз, з точки зору методології застосування, що базується на досягненнях світової науки та практики, є достатньо визначеним інститутом і у своїй основі не має принципових відмінностей інституціонального упровадження різними суб'єктами в межах однієї юрисдикції. Але вітчизняна практика все ж вказує на низку проблемних питань щодо узгодженості сприйняття змісту, видів, рівнів кримінального аналізу, і щодо комплексності та системності його упровадження різними правоохоронними органами [4, с. 15].

Частково ця проблема пов'язується з відсутністю достатнього наукового аналізу цього сегменту новизни, що має коріння іншомовного походження та часто на практиці використовується без належного обґрунтування і нерідко хибного трактування [4, с. 15].

Використання кримінального аналізу в практиці вітчизняної правоохоронної діяльності нерідко йде у розріз його сутності, яка формувалася десятиліттями відповідною зарубіжною практикою та наукою, і сьогодні потребує принципового теоретичного осмислення змісту, розпочинаючи з самого терміну «кримінальний аналіз».

Наразі, мають місце дві особливості, на які потрібно звернути увагу перш ніж продовжувати аналіз змісту терміну «кримінальний аналіз». Одна з них це те, що нормативне закріплення терміну «кримінальний аналіз» і саме на рівні закону в Україні реалізовано лише у 2021 році у зв'язку з прийняттям Закону України «Про бюро економічної безпеки України» [49], але практичне його застосування сягає ще 2006-2008 років, з упровадженням його у діяльності Державної прикордонної служби України [50; 52], і друге – сам термін запозичено з англomовного використання «*crime analysis*».

Враховуючи запозиченість зазначеного терміну з іншої мови зазначимо, що семантика запозичених слів досить часто не збігається із семантикою їх прототипів у мові-джерелі. Виділяють різні типи семантичних змін запозиченої лексики, зокрема: спрощення семантичної структури (запозичення в одному чи кількох значеннях при його значно ширшій полісемії в мові-джерелі); ускладнення семантичної структури (поява нових значень на ґрунті мови-реципієнта, в тому числі й таких, яких запозичене слово не мало в мові-джерелі); звуження значення запозиченого слова внаслідок його спеціалізації; розширення, зумовлене генералізацією відповідного поняття; зміна значення (термін уживається в системі мови-реципієнта в значенні, якого немає відповідне слово в мові-джерелі) [61]. Тобто, обґрунтованим є зауваження того що, не завжди прямий переклад професійного терміну є достатнім та об'єктивним щодо змісту сприйняття чи контексту застосування. Термінологічне закріплення іншомовного виразу є процесом обґрунтованої інтерпретації із врахуванням мови, культури, традицій і звісно змістовного наповнення [12].

Водночас, використання англomовного терміну «*crime analysis*» в інтерпретації «кримінальний аналіз», певним чином пов'язується з тим, що 3 травня 2006 р. за ініціативою Представництва Міжнародної організації з міграції в Україні проведено переговори представників Посольства США в Україні, Міжнародної організації з міграції, Адміністрації Держприкордонслужби України та Головної комендатури Прикордонної

варті Республіки Польща, результатом яких стали досягнуті домовленості про запровадження спільного проекту щодо надання допомоги Державній прикордонній службі України з опрацювання підходів до запровадження системи управління ризиками та кримінального аналізу. Тобто, до правоохоронних органів України метод кримінального аналізу прийшов з Республіки Польща. Одним із перших прикордонних відомств, які успішно започаткували цю систему, є Прикордонна варта Республіки Польща [27].

Таким чином, вивчаючи засади кримінального аналізу на базі польської правоохоронної системи, було запозичено інтерпретацію терміну саме з польської практики застосування – «*analizy kryminalnej*», «*analiza kryminalna*», який українською перекладається прямо – «кримінальний аналіз». Водночас, термін англійською «*crime analysis*», що використовується в англійських країнах і, перш за все, у Великій Британії та США (де він виник і існує до сьогодні як окремий інститут) у прямому перекладі передбачає інтерпретацію – *аналіз злочину (злочинності)*.

Саме на це вказує історичний аналіз виникнення й поширення кримінального аналізу в правоохоронному середовищі та сприйняття в інтерпретації українською мовою як якісний аналіз злочину та подальше порівняння його з аналогічними минулими подіями [28].

Водночас, елементарною номінативною одиницею професійно-орієнтованих підмов вважається *термін* (від лат. *terminus* - межа, кордон) [41]. У ракурсі сучасного лінгвокогнітивного підходу термін уособлює особливу когнітивно-інформаційну структуру, у якій акумулюється виражене в конкретній мовній формі професійно-наукове знання [44, с. 332]. У зв'язку з цим терміни та їхні сукупності – *терміносистеми* й *термінополя*, розглядаються в тісному зв'язку з концептами як результатами мовленнєво-мисленнєвої діяльності [15]. Різниця між терміном і словом об'єктивно зумовлена тим, що вони відображають явища різних рівнів мисленнєвої діяльності – наукове мислення і побутове оперування уявленнями [44, с.332].

Таким чином, юридичний термін є словом або словосполученням, яке уніфіковано вживається у сфері правових відносин, позначає юридичне поняття з певним ступенем дефінітивності, заданою моносемічністю (тобто однозначністю, семантичною визначеністю) та функційною стійкістю [40].

Наразі, фактично, саме технічне перенесення з польської практики правоохоронної діяльності терміну «analizy kryminalnej», що дійсно використовувався у польських нормативних актах й правоохоронній практиці, та його інтерпретація українською як «кримінальний аналіз», а не «аналіз злочинності», і стало причиною застосування в українській правоохоронній практиці та нормативних актах терміну «кримінальний аналіз» [12].

Таке перенесення характеризується окремим і відомим серед мовників типом спеціальних лексичних одиниць: *професіоналізмом* – ненормованою спеціальною лексикою, обмеженою вживанням в усному мовленні професіоналів [44, с.332].

Водночас, так як «crime analysis» є англomовним терміном, ключовим все ж залишається його переклад українською та подальше змістовне наповнення і, що важливо, суспільне сприйняття та професійне використання різноманітних похідних інтерпретацій, які сьогодні набувають все більш масового вживання і не тільки у професійній сфері, зокрема: «кримінальна аналітика», «центр кримінальної аналітики», «кримінальний аналітик» тощо [8; 12].

Семантичне освоєння запозиченого слова насамперед передбачає становлення його лексичного значення на ґрунті мови-реципієнта [40]. Аналізуючи семантику терміну-словосполуки «кримінальний аналіз» зазначимо, що у ньому використовується опорне слово «аналіз» та прикметникове означення «кримінальний».

Доречним є, перш за все, зупинитися на самому слові «аналіз», яке ми за звичай сприймаємо як розкладання певного складного явища на більш прості складові чи елементи. Зокрема, найдоступніші джерела (Вікіпедія) розкривають зміст терміну «аналіз» (від грец. Αναλυσις – «розклад») –

розчленування предмету пізнання, абстрагування його окремих сторін чи аспектів. Водночас це метод дослідження, який вивчає предмет, уявно чи реально розчленовуючи його на складові елементи, як-от частини об'єкта, його ознаки, властивості, відношення, відтак розглядає кожен з виділених елементів окремо в межах єдиного цілого [13].

Наразі наукова література достатньо часто викладає думки вчених щодо терміну «аналіз». Зокрема звертає на себе увагу вислів відомого англійського філософа ще на початку ХХ сторіччя Бертрана Рассела у праці «Принципи математики»: *у сфері інтерпретацій мови філософських теорій рішення - це аналітичний метод, який передбачає дроблення тексту до тієї межі, поки теорія не виявиться або як набір осмислених тверджень, або як повна нісенітниця*. Рассел вважав, що при такому підході більшість філософських «проблем» взагалі перестають існувати. Його визначення змінили традиційні англійські підходи до філософії: «аналітичний підхід» став єдиним потужним методом [140].

Важливим для нашого дослідження є саме це визначення так як акцентує увагу на аналітиці, на аналітичному підході у визначенні змісту «аналізу», а відтак і «кримінального аналізу».

Відомості про першу згадку слова «кримінальний» (XVII ст.) та його фіксація в сучасних тлумачних словниках української мови засвідчують, що в семантичній структурі цього слова є етимологічно виявлені домінуючі семи (елементарні ознаки змісту) «злочинний / злочин / злочинність / злочинець» і «карний / кара / покарання» та власне диференційні ознаки «судовий / осуд», «неприпустимий», «розслідування» [9; 28]. Тобто, в українській мові слово кримінальний відноситься до синонімічного ряду «кримінальний – карний – злочинний» і саме у такій послідовності [22], що, власне, й спричиняє небажані для терміну «кримінальний» різночитання.

Наразі, прикметник «кримінальний» запозичено з латини багато сторічч тому: латинський прикметник *criminalis* походить від іменника *crimen* (*criminis*), що означає злочин. Відповідно в сучасній літературній мові він

набув таких значень: 1) Злочинний. 2) Той, що стосується вивчення злочинів і злочинності, боротьби і запобігання злочинам [63, с. 370].

Таким чином, дійсно має місце різночитання терміну «кримінальний аналіз» і особливо похідних від нього родових виразів: «кримінальна аналітика», «центр кримінальної аналітики», «кримінальний аналітик» тощо. Водночас, враховуючи факт досить тривалого (з 2006 року) практичного термінологічного застосування у професійному середовищі українських правоохоронних органів, малоімовірним є сприйняття терміну «кримінальний аналіз» як «злочинний аналіз» [12; 34].

Водночас, залишається нав'язливою думка щодо неоднозначного семантичного сприйняття термінів:

«кримінальний аналітик» - злочинець чи той хто протидіє злочинності?;

«кримінальна аналітика» - злочинна аналітика, чи діяльність з аналізу злочинності?

Це дійсно є дискусійним, але з точки зору правозастосування та однозначності у визначеннях та сприйнятті як у професійному середовищі, так і назагал у суспільстві, важливим є обґрунтоване їх використання з прямим означенням змісту, уникаючи різночитань та семантичного сприйняття.

Право як і будь-яка інша галузь знань вербалізується мовними засобами, надбудованими над загальноживаною мовою. Термінологія права, яку також називають термінологією правозастосовної практики, є формалізованим утворенням для семіотичного забезпечення професійного спілкування, а вербальні продукти такого спілкування втілюють частину правової картини світу відповідної лінгвокультури [44, с.332]. Тобто термінологія правозастосовної практики має бути основою професійної культури та відображати узгоджене професійне використання й застосування з семантичним сприйняттям у суспільстві.

Прикладом узгодженого застосування є діяльність Міжнародної асоціації аналітиків злочинності (International Association of Crime Analysts –

IACA). Не дивлячись на те, що у назві IACA використовується словосполучення «Crime Analysts», що українською теж має дискусійну інтерпретацію, все ж, активно займаючись сертифікованою підготовкою аналітиків, у назві тренінгових програм використовують словосполучення «Law Enforcement Analyst» [106], яке не викликає неоднозначності семантичного сприйняття і прямо інтерпретується як «аналітик правоохоронного органу».

І такий підхід є чітким прикладом того як необхідно уникати різночитань у використанні юридичних термінів.

Таким чином, враховуючи певні особливості професійного використання терміну «кримінальний аналіз», можливим та достатньо обґрунтованим є сприйняття та узгоджене використання його в інтерпретації як «аналіз злочинності».

Водночас, некоректним все ж залишається професійне використання термінів «кримінальний аналітик», «кримінальна аналітика».

Уникаючи різночитань та неадекватного сприйняття їх змісту, порівняно з професійним осередком, більш широкою громадянською спільнотою, використання термінів:

- ✓ «аналітик правоохоронного органу»,
- ✓ «аналітик злочинності»,
- ✓ «аналітична діяльність, що пов'язана з дослідженням злочинності»,
- ✓ «аналітика злочинності»

відповідно, є більш коректним та менш дискусійним у визначенні відповідної правоохоронної діяльності.

З'ясувавши семантику терміну «кримінальний аналіз», важливим є подальше формулювання відповідної дефініції. У правоохоронній діяльності існує безліч визначень кримінального аналізу.

Відомий фахівець у зазначеній сфері професорка Редфордського університету Рейчел Боба Сантос (*Rachel Boba Santos*) зазначає [78], що кримінальний аналіз – це термін, який використовується для опису широкого

кола дій та ідей. З потенційно більшої цінності це термін проблемного аналізу. Проблемний аналіз впливає з концепції Германа Гольдштейна щодо проблемно орієнтованої моделі поліцейської діяльності (*problem-oriented policing*) (1990 р.) і означає форму кримінального аналізу, що здійснюється в межах поліцейської агенції, на основі формальної теорія кримінального правосуддя, методів дослідження, а систематизація даних та процедури аналізу використовуються для проведення поглибленого вивчення проблем злочинності та їх оцінювання [4].

Інший вчений Майкл Скот (*Michael S. Scott*) також зазначає [146], що кримінальний аналіз тісно пов'язаний з організацією проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності, процесу, який не лише зосереджується на виявленні та вирішенні проблем злочинності, але також є більш комплексною основою для покращення реагування поліції на всі аспекти її роботи.

Вирішення проблем – це процес мислення, за допомогою якого працівники, зокрема, аналітики досягають своїх цілей, і часто вирішується через процес SARA (*Scanning, Analysis, Response and Assessment*): сканування, аналіз, відповідь і оцінювання [91].

Наразі за останні десятиріччя багато вчених розробляли визначення кримінального аналізу. Такі автори як Еміг (*Emig*), Хек (*Heck*), та Кравіц (*Kravitz*) [92] зазначають, що кримінальний аналіз стосується набору систематичних аналітичних процесів, які надають своєчасну доречну інформацію про моделі злочинності та кореляції тенденцій злочинності.

Це насамперед тактичний інструмент. Звіти патрулів і записи злочинів містять дані про місця злочину, зброю, способи дії, викрадені транспортні засоби та підозрюваних. Аналіз та порівняння даних у досьє з поточними справами може дати патрульним поліцейським важливу інформацію про діяльність у їхніх районах. Це включає розробку моделей злочинів, опис викраденого майна та ідентифікацію підозрюваних. Використовуючи цю інформацію, патрулі можуть краще використовувати ресурси.

Водночас Готліб (*Steven Gottlieb*), Аренберг (*Sheldon Arenberg*) та Сінх (*Raj Singh*) у своїй книзі [150, с.13] вказують на те, що кримінальний аналіз – це набір систематичних аналітичних процесів, спрямованих на надання своєчасної та відповідної інформації щодо моделей злочинності та кореляцій тенденцій для допомоги оперативному та адміністративному персоналу в плануванні використання ресурсів для запобігання та припинення злочинної діяльності, сприяння процесу розслідування, збільшення затримань і розкриття справ.

У цьому контексті кримінальний аналіз підтримує низку функцій: розгортання патрулів, спеціальні операції та тактичні підрозділи, розслідування, планування та дослідження, запобігання злочинності та адміністративні послуги (бюджетування та планування програм).

А Веллані (*Vellani*) та Нахун (*Nahoun*) взагалі максимально узагальнено підійшли до цього питання, зазначаючи [114, с. 8], що кримінальний аналіз – це дисципліна, орієнтована на деталі, у якій аналітик намагається знайти правду щодо даної ситуації, використовуючи методи та правильну інформацію для підтвердження правди, щоб можна було сформулювати ефективний план.

Хоча ці визначення відрізняються за специфікою, у них є кілька спільних компонентів: усі погоджуються, що кримінальний аналіз підтримує місію поліцейського відомства, використовує систематичні методи й інформацію та надає інформацію широкому колу аудиторій [4].

Саме виходячи з такого узагальнення професорка Рейчел Боба Сантос (*Rachel Boba Santos*) резюмуючи подає ці елементи у більш простішій формі та зазначає, що кримінальний аналіз по суті є *«систематичним вивченням проблем злочинності та правопорушень, а також інших питань, пов'язаних з правоохоронною діяльністю, включаючи соціально-демографічні, просторові та часові чинники, з метою допомоги у затриманні злочинців, об'єктивного сприйняття інформації про злочинне середовище, оцінювання та зниження рівня злочинності, запобігання окремим видам злочинів»* [77].

Розкриваючи більш широко дефініцію, професорка Рейчел Боба зазначає, що кримінальний аналіз не є випадковим чи анекдотичним, а передбачає застосування процедур збору даних з використанням соціальних наук, аналітичних і статистичних методів [77].

Кримінальний аналіз використовує як якісні, так і кількісні дані та методи, залежно від аналітичної та практичної потреби.

Аналітики використовують якісні методи, коли досліджують нечислові дані з метою виявлення основних значень і моделей взаємозв'язків. Якісні методи, характерні для кримінального аналізу, включають польові дослідження (наприклад, спостереження за характеристиками місцевості) і аналіз контенту (наприклад, вивчення викладеного в поліцейських звітах). Зокрема наративи звітів про злочини вважаються якісними даними, оскільки велику кількість наративів майже неможливо статистично проаналізувати, і вони в першу чергу досліджуються для визначення загальних тем і закономірностей. Аналітики використовують кількісні дані та методи, коли проводять статистичний аналіз числових або категорійних даних. Така інформація, як дата, час, місце та тип злочину, є кількісною, оскільки статистику можна використовувати для аналізу цих змінних. Хоча велика частина роботи з аналізу злочинності є кількісною, аналітики використовують прості статистичні методи, такі як частоти, відсотки, середні значення та показники.

Центральним фокусом кримінального аналізу є вивчення злочинності та правопорушень. Вивчення (дослідження) – це систематичний спосіб перегляду інформації про злочини та правоохоронну діяльність. Таким чином, кримінальний аналіз полягає не у випадковому дослідженні інформації, а в застосуванні формальних аналітичних і статистичних методів, а також методології дослідження до інформації правоохоронних органів відповідно до правил соціальних наук.

Центром уваги правоохоронних органів є злочини, як ті, про які повідомлено, так і ті, про які не повідомлено. Таким чином, основним типом

даних, які аналізуються, є злочини та інформація, що їх оточує, зокрема арешти, правопорушники, жертви, майно та докази.

Окрім протидії злочинності, правоохоронні органи займаються багатьма іншими проблемами і таким чином збирають багато інших типів даних.

Прикладами даних правоохоронних органів, які часто доступні для аналітиків, є звернення до органу (наприклад, скарги на шум, повідомлення про крадіжку, певні підозрілі дії), інформація, пов'язана з характером інцидентів, правопорушниками та жертвами чи об'єктами злочину (цілями є неживі предмети, наприклад, будівлі чи майно), про дорожній рух (наприклад, аварії та ситуації), сприйняття та відчуття громадянами (наприклад, страх перед злочинами, задоволеність діяльністю поліції), віктимізація, записи про пробацію та інформація про умовно-дострокове звільнення тощо. Аналітики також вивчають інші питання, пов'язані з діяльністю поліції, такі як потреби в персоналі та напрями службової діяльності тощо. Незважаючи на те, що ця дисципліна називається кримінальним аналізом, вона насправді включає набагато більше, ніж просто дослідження злочинів (злочинності).

Пов'язуючи правоохоронну діяльність з соціально-демографічними, просторовими та часовими чинниками, кримінальний аналіз не залишається осторонь щодо виявлення закономірностей і вивчення зв'язків даних про злочини.

Незважаючи на те, що багато різних характеристик злочинності та правопорушень є актуальними для аналізу злочинності, зазначені три види інформації є найважливішими у діяльності аналітиків, які досліджують злочинність.

Соціально-демографічна інформація стосується особистих характеристик окремих осіб і груп, таких як стать, раса, дохід, вік, освіта тощо. На індивідуальному (мікро) рівні соціально-демографічна інформація використовується для розшуку та ідентифікації підозрюваних у вчиненні злочинів. На макрорівні соціально-демографічна інформація використовується для визначення характеристик груп і їхнього відношення до

злочинності. Наприклад, інформація може бути використана для відповіді на запитання: «Чи є людина чоловічої статі, віком 30-35 років, з каштановим волоссям і карими очима, підозрюваним у причетності до конкретного пограбування?» або «Чи можуть демографічні характеристики пояснити, чому в одному районі рівень злочинності вищий, ніж в іншому?»

Просторова характеристика є центральною для розуміння природи проблеми. Місце вчинення злочину чи діяльності, і зв'язок цих місць одне з одним та з іншою інформацією є важливим фактором аналізу злочинності. Важливим не з'ясування не лише місця вчинення злочину, але й характеристики тих місць і середовища, в яких відбувається злочин. Таким чином, дослідження просторових даних, таких як мережа вулиць, інформація про земельні ділянки, фотографії, розташування шкіл, зонування підприємств і житлових будинків, серед іншого, є обов'язковим для ефективного аналізу злочинності. Сучасні можливості на основі удосконалення комп'ютерних технологій і доступності електронних даних сприяли більшій ролі просторового аналізу в кримінальному аналізі. Візуальне відображення місць злочину та їхнього зв'язку з іншими подіями та географічними об'єктами має важливе значення для нашого розуміння природи злочину та правопорушення. Сучасні розробки в кримінологічній теорії спонукали аналітиків зосередитися на географічних моделях злочинності, досліджуючи ситуації, в яких жертви та правопорушники поєднуються в часі та простір.

Часові чинники злочинності, правопорушень та інших питань, пов'язаних з правоохоронною діяльністю, є також важливим компонентом кримінального аналізу. Аналітики проводять кілька рівнів часового зрізу, включаючи вивчення довгострокових моделей й тенденцій злочинності протягом кількох років, сезонного характеру злочинності та моделей за місяцями; дослідження моделей середньої тривалості, таких як моделі за днями тижня та часом доби; та дослідження короткострокових закономірностей, таких як закономірності за днями тижня, часом доби або проміжком часу між інцидентами в рамках певної серії злочинів.

Заключна частина наведеного професоркою Рейчел Боба визначення – *«допомога у затриманні злочинців, об'єктивному сприйнятті інформації про злочинне середовище, оцінюванні та зниженні рівня злочинності, запобігання окремим видам злочинів»* – загалом вказує на 4 цілі кримінального аналізу:

1 ціль – *основною функцією кримінального аналізу є підтримка діяльності правоохоронних органів.* Одним з першочергових завдань правоохоронних органів є затримання злочинців; отже, однією з основних цілей кримінального аналізу є допомога в затриманні злочинців. Наприклад, детектив може розслідувати інцидент пограбування, під час якого злочинець використав певний спосіб вчинення злочину. Аналітик може допомогти детективу, ідентифікуючи попередні пограбування за аналогічним способом. Крім того, аналітик може проводити аналіз інцидентів крадіжок за часом доби/дня тижня, що допоможе скоординувати поліцейські заходи з розшуку та затримання злочинця.

2 ціль – *запобігання злочинності і саме у спосіб відмінний від затримання.* Реалізація цієї мети є саме специфічною функцією кримінального аналізу. Наприклад, працівники поліції проводять профілактичні заходи з метою запобігання квартирним крадіжкам, максимально ефективно спрямувавши свої можливості та ресурси. Аналітики надаючи просторовий аналіз квартирних крадіжок, аналіз того, як, коли та де сталися крадіжки, а також аналіз того, які речі були вкрадені, звужують коло поліцейських заходів, вказують на конкретні громади та території підвищених ризиків й необхідності посилення патрулювання.

3 ціль – *злочинність є перш за все соціально-економічною проблемою.* Багато проблем, з якими має справу поліція або які потребують вирішення, не є кримінальними за своєю суттю; скоріше, вони більше пов'язані з якістю життя та порушенням громадського порядку, зокрема: скарги на гучний шум, контроль дорожнього руху та сусідські суперечки тощо. Таким чином, забезпечення громадського порядку є безпосередньою метою діяльності поліції, а відтак і метою діяльності підрозділів кримінального аналізу.

Аналітики здійснюють дослідження та аналіз проблем у сфері громадського порядку, визначають та аналізують стан за певними індикаторами щодо порушень правил поведінки в громадських місцях, дорожньо-транспортних пригод, проведення профілактичних заходів тощо з метою забезпечення підрозділів поліції необхідною інформацією для впливу на правопорушення, вирішення проблем, що їх супроводжують, перш ніж вони стануть серйознішими кримінальними проблемами.

4 ціль – *остаточною метою кримінального аналізу є допомога в оцінці зусиль поліції*. Таке оцінювання стосується двох основних сфер: рівня успіху програм та ініціатив, запроваджених для контролю та запобігання злочинності й правопорушенням громадського порядку, а також ефективності управління поліцейськими органами та підрозділами. Останніми роками місцеві поліцейські підрозділи все більше зацікавлені у визначенні ефективності різноманітних програм та ініціатив з контролю та запобігання злочинності. І аналітики допомагають поліцейським департаментам в оцінці внутрішніх організаційних процедур, таких як розподіл ресурсів, зміна географічних кордонів, прогнозування потреб у персоналі та розробка показників ефективності. Такого роду контроль потребує постійної уваги з метою забезпечення ефективності поліцейських заходів, діяльності як окремих працівників поліції, так і підрозділів загалом.

Важливі акценти зроблено у виданні 2017 року Міжнародної асоціації аналітиків злочинності (IACA) [94] та зазначено, що для стороннього спостерігача «кримінальний аналіз» є досить загальним терміном, який може охоплювати багато процесів у поліцейській діяльності та кримінології, виділяючи при цьому особливості чим не є кримінальний аналіз.

І дійсно в Україні сьогодні мають місце непоодинокі думки різного рівня фахівців і напriveликий жаль вчених, які кримінальний аналіз відносять і до кримінології, і до криміналістики тощо, називаючи його кримінологічним аналізом та криміналістичним аналізом. Але ми зауважимо на наступному,

базуючись на твердженнях та дослідженнях в авторитетних виданнях та знаних фахівців саме у цій сфері [4].

Кримінальний аналіз – це не розслідування на місці злочину чи криміналістика. Кримінальний аналіз – це аналіз даних, включаючи розвідувальний аналіз, але не аналіз доказів. Аналітики підрозділів кримінального аналізу не реагують на місця злочину, не збирають відбитки пальців, не вивчають бризки крові та не аналізують ДНК. Цю важливу роботу виконують підрозділи, що розслідують злочини [4, с. 16].

Кримінальний аналіз – це не психологічне профілювання. Хоча і мають місце певні елементи психологічного профілювання за окремими видами кримінального аналізу, зокрема в тактичному кримінальному аналізі, але у більшості випадків кримінальний аналіз здійснюється на основі надійних даних, а не інтуїтивних висновків щодо мотивації та психологічного портрету злочинця [4, с. 16].

Кримінальний аналіз не є кримінологічним дослідженням. Аналітики підрозділів кримінального аналізу працюють у швидкоплинному середовищі зі складним набором даних, який змінюється щодня, створюючи інформацію, яка є прямою, терміною для поліцейської діяльності. Незважаючи на те, що вони використовують, а іноді роблять свій внесок у офіційні кримінологічні дослідження, процеси та набори навичок не підлягають прямій кореляції [94, с.7].

Досліджуючи питання щодо сутності кримінального аналізу варто також розглянути підхід групи авторів у виданні під назвою «Настільна книга поліцейського підрозділу кримінального аналізу», не дивлячись на її вже історичну цінність, так як була видана в США у 1973 році [97]. У ній акцент зроблено на виділення так званих неформальної та формальної концепцій кримінального аналізу.

Неформальна концепція кримінального аналізу, в його найпростішому розумінні, виконується переважною більшістю детективів, слідчих чи оперативних працівників, а також їх керівництвом, тому що їх діяльність

пов'язана із розслідуванням злочинів і вони постійно здійснюють якісне вивчення однієї події вчинення злочину і порівняння її з аналогічними минулими подіями. По суті, кожен детектив чи керівник підрозділу є маленьким підрозділом кримінального аналізу, оскільки він порівнює свої розслідування зі своїм минулим досвідом та досвідом інших. Однак досвід однієї особи обмежений часом його практичної діяльності, і, по суті, його узагальнення не узгоджені з узагальненнями інших.

Формальна концепція кримінального аналізу – це та, в якій відповідальність за виявлення ознак злочинів покладена на одну конкретну особу, осіб або підрозділ. Але при цьому варто виділяти ступінь професійності спеціальних підрозділів кримінального аналізу. Наразі зазначають про два рівні – базовий та поглиблений. Кримінальний аналіз базового рівня характеризуються обмеженими можливостями. Тобто виконуються завдання, які покликані допомогти «вирішити» поточну проблему, а не запобігти її виникненню за допомогою прогнозів злочинності або запропонованих коригувальних програм.

Поглиблений рівень кримінального аналізу має більші можливості ніж базовий і, крім усього іншого, орієнтований на передбачення майбутніх проблем. Аналіз подій, що вже відбулися, здійснюється також і з метою виявлення майбутніх тенденцій і проблемних сегментів. Звісно комп'ютеризація процесу кримінального аналізу є важливим компонентом сучасної організації саме поглибленого рівня. У міру того, як кримінальний аналіз стає прийнятним, вдосконаленим і поглибленим, він стане все більш оперативним інструментом, незамінним у повсякденному розгортанні особового складу.

Таким чином, характеризуючи сутність кримінального аналізу, важливим є зазначити, що ще у 1973 році однією із основних функцій кримінального аналізу визначали орієнтованість на прогнозування майбутніх тенденцій [4, с. 17] .

У виданні Ради Європи [86], присвяченому аналізу кращих практик боротьби з організованою злочинністю, також виділяється значення кримінального аналізу як інституційній складовій правоохоронної діяльності та зазначається зміст кримінального аналізу у площині практики та теорії:

найкращі практики використовують такі визначення:

кримінальний аналіз є функцією правоохоронних органів, за допомогою якої дані, що стосуються злочинності, збираються, порівнюються, аналізуються та поширюються. Простіше кажучи, кримінальний аналіз – це дослідження моделей злочинності та тенденцій у спробі розкрити злочини або запобігти їх повторенню [4].

у площині теорії: «Кримінальний аналіз ґрунтується на припущенні, що злочини не є абсолютно випадковими, ізольованими та унікальними подіями, а можуть бути об'єднані в набори, що мають спільні риси та демонструють чіткі закономірності» [86, с.3]. Кримінальний аналіз є системою, яка використовує регулярно зібрану інформацію про кримінальні події та причетних осіб з метою запобігання та припинення злочинів та затримання злочинців [97].

Наразі сучасний підхід до тлумачення змісту кримінального аналізу є ще більш широким. У Білій книзі від 2014 року Міжнародної асоціації аналітиків злочинності (IACA) визначено узагальнений підхід, за яким **кримінальний аналіз** – це професія та процес, у яких використовується комплекс кількісних і якісних методів для аналізу даних, що мають цінність для правоохоронних структур та їхніх громад. Він охоплює аналіз злочинів і злочинців, жертв злочинів, порушень громадського порядку, проблем якості життя, проблем дорожнього руху та внутрішніх операцій поліції, а його результати підлягають використанню в кримінальних розслідуваннях і кримінальному переслідуванні, патрульній діяльності, стратегіях запобігання та скорочення злочинності, а також для розв'язання проблем та оцінювання ефективності діяльності поліції [94, с.6].

У визначенні уточнено, що:

весь аналіз даних, що здійснюється в правоохоронних органах (із врахуванням усіх правоохоронних функцій, зокрема: патрульної, слідчої, превентивної, сервісної та екстреного реагування тощо), підпадає під категорію «кримінальний аналіз»;

наголошено, що слово «кримінальний» у словосполученні «кримінальний аналіз» не потрібно сприймати буквально, тобто аналітики досліджують усі дані, важливі для поліції;

кримінальний аналіз забезпечує підтримку всіх основних функцій у правоохоронній діяльності [4].

Для того щоб краще розуміти зміст кримінального аналізу Джері Реткліф (*Jerry H. Ratcliffe*) у своїх публікаціях зазначає «з огляду на мету дослідження як кримінальних подій, так і більш широких тенденцій в структурі злочинності, якісний кримінальний аналіз повинен базуватися на розумінні широкого спектру технічних та теоретичних аспектів» [140].

Наприклад, досвідчений аналітик може розуміти та використовувати різноманітні програми, такі як географічні інформаційні системи для аналізу просторово-часової злочинності, створення аналітичних матеріалів і проведення брифінгів для правоохоронних органів. Однак іноді загальне розуміння зводиться до того, що аналітики лише надають схему та прості розрахунки кількості різних типів злочинів, скоєних за останній тиждень. Крім управлінської статистики, ці завдання не включають кримінальний аналіз. Деякі аналітики можуть не бути зацікавлені в цій роботі, якщо вона не пов'язана з вирішенням проблем зниження рівня та запобігання злочинності. [36].

Аналітики можуть використовувати нелінійні підходи до аналізу, синтезуючи інформацію, отриману за рахунок використання різноманітних методів, задля більш повного та цілісного бачення проблеми злочинності. Ці методи можуть включати мапування злочинів, статистичний аналіз, польові спостереження за регіонами з високим рівнем злочинності та низьким рівнем

злочинності, аналіз звітів про злочини та розвідувальних даних, спілкування з офіцерами, підозрюваними та жертвами, пошук посилок на докази, а також збір інформації про відомих правопорушників тощо [140].

При цьому важливими є висновки Джері Реткліфа як авторитетного та відомого фахівця, до яких варто прислухатися – *хороший кримінальний аналіз є функцією управління змінами поліцейського менеджменту. Саме тому якісний кримінальний аналіз потребує інвестицій у навчання, апаратні засоби, програмне забезпечення та персонал, щоб функціонувати на більш високих рівнях далеко від базового статистичного менеджменту [142].*

1.2. Інституційна генеза кримінального аналізу

Кримінальний аналіз як інституційне забезпечення правоохоронної чи безпекової діяльності є порівняно новим явищем. Наразі формалізовані процеси діяльності спеціалізованих підрозділів щодо аналізу та встановлення злочинів є вже сучасною історією. Водночас багато дослідників вказують на глибокий історичний ракурс кримінального аналізу, апелюючи певними аналогіями щодо змісту, логіки й послідовності процесів.

Зокрема, у виданні Масачусетської асоціації аналітиків злочинності (*Massachusetts Association of Crime Analysts (MACA)*) зазначається, що як концепція, у своїй основній формі, кримінальний аналіз має бути лише трохи молодшим за сам злочин [71]. Перший злочин не потребував аналізу, оскільки він ще не був частиною шаблону чи тенденції. Другий міг бути пов'язаним з першим, а третій – або з першим, або з другим, або з обома. Кожний наступний злочин мав більше шансів бути пов'язаним з попереднім, і, ймовірно, згодом і сформувалася перша модель злочину [71].

Розвиваючи цю ідею автори розмірковують та формулюють певну гіпотезу, що першим аналітиком за предметом аналізу злочинів, можливо, був ще кроманьйонець, який одного разу, збираючись на полювання зауважив перед своїм кланом: *«Знаєте... кожного разу, коли ми спускаємось до водою*

між тим, як сонце сходить над горизонтом, і впродовж часу поки воно над нами в небі, одному з нас розбиває голову якийсь бєбїк з племенї Великої Скали» [71].

Важливість такого порівняння полягає в тому, що автори визначають ключовим певний процес, який відтоді мало змінився. Кроманьйонець порівняв дані (звичайно, у своїй голові, але це робить і досвідчений аналітик двадцять першого сторіччя), виявив схему нападу за усіма ускладнюючими обставинами, проаналізував і описав її (у тому числі з географічними, часовими та характерними обставинами), поширив її членам свого клану та прямо рекомендував рішення. Тобто за аналогією сучасного підходу до найважливіших функцій кримінального аналізу, це ні що інше як визначення «гарячих зон» для посиленого патрулювання.

При цьому не має значення наскільки ця гіпотеза є ймовірною та виправданою. Важливою є ілюстрація наскільки це неймовірно просто, наскільки фундаментально, наскільки нерозривними з розвитком людства є взаємозв'язки, які і сприймаються у якості джерел кримінального аналізу.

Водночас, Стівен Готліб та Шел Арєнберг (*Steven Gottlieb and Shel Arenberg*) зазначили, що кримінальний аналіз направлений на виявлення підозрюваних та/або моделей злочинності можна простежити до феодального періоду Англії. Населення географічних територій було невеликим, люди добре знали один одного, і селяни часто проводили все життя в одному селі чи місті. Місцевий констебль, знав, хто такі порушники спокою, де вони живуть, і добре знав, як вони вчиняли свої злочини [149].

Важливим є виділити, при цьому, що зазначаючи про зародження кримінального аналізу, автори вказують на характерні особливості цієї діяльності: виявлення підозрюваних та визначення моделей (патернів) вчинення злочинів. Виділення характерних особливостей кримінального аналізу тих, які і визначають його зміст, навіть в умовах сьогодення є важливим елементом.

Саме використовуючи історичний аналіз виникнення та розвитку кримінального аналізу як окремої інституційної складової правоохоронної діяльності, формується достатньо обґрунтоване бачення щодо методологічної бази кримінального аналізу [5].

Важливим є продовження напряму історичного дослідження та з'ясування об'єктивних умов виділення кримінального аналізу в окремий професійний напрям правоохоронної діяльності. На фоні історичних періодів, які нами взяті у якості аналізу, без перебільшення можемо говорити про цивілізаційний розвиток, що пов'язаний і з науково-технічним прогресом, розвитком природничих, гуманітарних, соціальних наук, що значно сприяло і розвитку правоохоронної діяльності. Розвиток криміналістики дозволив поліцейським ідентифікувати підозрюваного, причетного до вчинення злочину, а психологія, пояснюючи природу людської особистості визначала моделі звичок правопорушників. Ці та інші результати наукових досягнень дозволили правоохоронним органам точно визначити природу злочинної діяльності, передбачити її майбутні події та ідентифікувати її виконавців.

Суспільство існує, щоб сприяти загальному добробуту своїх громадян, починаючи із забезпечення їх безпеки. Поліція є тим органом в суспільстві, основною функцією якого і є безпека громадян, а аналітики підрозділів кримінального аналізу є своєрідним головним мозком цих зусиль, що дозволяє суспільству запобігати більшості злочинів з найменшими витратами ресурсів. Звичайно, практика вивчення злочинів передує професії. Безумовно, вартові Ассирії, вартові Вавилону та вартові Риму знали про закономірності, гарячі точки та «рецидивістів». Звичайно, вони знали, на чому зосередити свої ресурси: певних місцях, часі і конкретних особах, щоб максимізувати зусилля [71].

У центрі усіх цих подій виділяється також те, що є першоосновою кримінального аналізу, і вона настільки є базовою характеристикою феномену кримінального аналізу, що знадобилося десять тисяч років від початку цивілізації до 1960-х років, щоб ця діяльність отримала назву та професію. Те,

що кримінальний аналіз виник в поліцейських установах, а не в громадах, університетах чи прес-центрах, наприклад, є результатом двох факторів: близькості до необхідної інформації та близькості до іншої поліцейської професії [71]. Водночас кримінальний аналіз як специфічна правоохоронна діяльність має найкращі шанси та спроможності вирішити проблеми щодо аналізу моделей та тенденцій злочинності.

Історія професійного використання кримінального аналізу на відміну від його історії формалізованої діяльності спеціальних підрозділів кримінального аналізу є дещо іншою. Початково кримінальний аналіз розвивався як певна діяльність поліцейського, незалежно від посади: патрульний, слідчий, сищик, детектив, оперативний працівник, - який в межах професійної діяльності використовував певні шаблони, алгоритми діяльності, з'ясовував в межах своєї обізнаності окремі моделі (патерни) злочинної поведінки. «Неформальний аналіз злочинності, у найпростішому сенсі, виконується всіма офіцерами під час розслідування злочинів» [71].

Оскільки кримінальний аналіз можна інтерпретувати як якісний аналіз злочину та подальше порівняння його з аналогічними минулими подіями, кожен правоохоронець, пов'язаний з розслідуванням злочину, забезпеченням правопорядку та безпеки, функціонально здійснює певний вид кримінального аналізу, але результати його аналізу базуються переважно на власному досвіді і частково досвіді колег.

Однак власний досвід є все ж таки обмеженим і не може визначатися як певна система знань в межах території, регіону або країни. Обізнаність кожного правоохоронця щодо кожного злочину, навіть в межах діяльності одного правоохоронного органу ймовірно є не повною. Вони не мають можливості порівнювати способи вчинення злочинів щодо кожного повідомлення, порівнювати з минулими випадками. Їх особистий кримінальний аналіз проводився на несистематичній основі, тому багато моделей і тенденцій залишалися невиявленими. Тому об'єктивним є процес виділення серед правоохоронців окремого фахового напрямку діяльності та її

формалізації окремими спеціальними підрозділами – кримінального аналізу [5].

Інституційне становлення кримінального аналізу в правоохоронній діяльності є процесом еволюційного характеру. Об'єктивно на фоні зростання рівня фаховості правоохоронців, і в першу чергу практиків, мова ще не йде про певні наукові узагальнення та дослідження, висунення певних теоретичних гіпотез та визначення правоохоронних моделей. Доречно говорити про збільшення інформаційних потоків щодо злочинності, неспроможності узагальнення усієї інформації про злочини одним правоохоронцем, а відтак формування об'єктивної необхідності виділення в системі правоохоронної діяльності окремих спеціалізованих підрозділів, які і отримали назву у перспективі як підрозділи кримінального аналізу.

Посилаючись на джерело «A History of Crime Analysis» [71], у створеній сером Робертом Пілом в 1829 році лондонській столичній поліції (*London Metropolitan Police*), у відділках працювало по два «детективи», і цілком імовірно, що ці перші розслідувачі використовували деякі методи сучасного кримінального аналізу, щоб зв'язати кримінальні інциденти певними закономірностями. Саме тому за результатом діяльності лондонської поліції було вперше розроблено концепцію *modus operandi* (спосіб вчинення) та класифікацію правопорушників і злочинів на її основі.

Modus operandi допоміг поліції точніше визначати моделі (патерни) та серійність злочинів, хоча він, на той час, застосовувався переважно до випадків вбивства.

Не дивлячись на те, що концепція *modus operandi* сформувала лише початкові засади упровадження професії аналітика за напрямом кримінального аналізу, подальший інституційний розвиток кримінального аналізу саме на основі цієї концепції набув інноваційного характеру в підрозділах американських поліцейських.

Період 1905-1932 рр. пов'язують з діяльністю міського маршала в Берклі (Каліфорнія) Августа Воллмера (August Vollmer) (з 1909 року цю посаду було

перейменовано на «начальника поліції»). До його приходу в місті надзвичайно активними були банди мародерів і потяги, що прямували через Берклі відмовлялися там зупинятися. Але на момент, коли Воллмер залишив посаду, Берклі вважався одним із найбезпечніших міст Америки [71].

На той час Воллмер дійсно був новатором поліцейської роботи, запровадивши велосипедний та автомобільний патрулі, радіозв'язок, систему відбитків пальців. Він також сприяв розвитку наукових досліджень у цій сфері, становлення поліцейської академії та школи кримінології Каліфорнійського університету, а також визначив вимоги до вищої поліцейської освіти та професіоналізму.

Однак набагато важливішими є його новації в кримінальному аналізі. На початок 1900-х років запровадив англійську техніку систематичної класифікації відомих правопорушень *modus operandi* для Сполучених Штатів. У 1906 році він керував розробкою базової системи управління даними, яка допомогла організувати поліцейські звіти у спосіб, що сприяв їх аналізу. Він заохочував регулярний перегляд поліцейських звітів для проведення аналізу частоти подій та позначав місця вчинення злочинів кольоровими шпильками, що зіграло важливу роль у просуванні використання «шпилькових» або «точкових» карт для візуального визначення територій зосередження випадків вчинення злочинів та повідомлень про них. І найважливіше, він отримав інформацію про злочини використовував у подальшому плануванні маршрутів патрулювання поліцією [71]. Коли в 1909 році Воллмер організовував роботу своїх патрульних на велосипедах, він визначав район патрулювання відповідно до очікуваної кількості викликів з конкретних районів міста [88, с.8].

Хоча термін «кримінальний аналіз» (*crime analysis*) ще не був винайдений, одна цитата з публікації Воллмера «Район поліцейського патрулювання» свідчить про те, що він був знайомий із його поняттями: *«Припускаючи регулярність злочинів і подібних подій, можна звести ці випадки в таблицю за районами в межах міста і таким чином визначити*

місця, які мають найбільшу небезпеку вчинення таких злочинів, а які мають найменшу небезпеку.» [88, с.9]

В історичному контексті, враховуючи початкові форми та засади кримінального аналізу, ключовим елементом розглядалася необхідність ретельного порівняння злочинів, вчинених у теперішній час та у минулому. Тобто аналітик зосереджує свою увагу на виявленні закономірностей та тенденцій. Звісно, що аналітик не буде витратити час на порівняння вуличного пограбування, що має місце останнім часом, з викраденням автомобілів, що мало місце у минулому. Порівняння чи співставлення здійснюється саме однорідних злочинів, в першу чергу, хоча, враховуючи різноманітність способів вчинення злочинів, наявність самої широкої низки характерних ознак, виявлення однорідних характеристик та їх порівняння також може мати місце.

Таким чином, процес кримінального аналізу базується на системному використанні методів класифікації та категоризації.

Водночас на початку сторіччя ефективних методик класифікації злочинів було небагато. Не дивлячись на те, що в основі класифікації злочинів використовувалися чинні закони, все ж кримінальне законодавство в різних штатах США суттєво відрізнялося. Крадіжка зі зломом у Каліфорнії може бути визначена значно інакше, ніж крадіжка зі зломом у Меріленді [71].

Враховуючи саме таку особливість проблеми кримінального аналізу, розпочинаючи з 1922 року, Міжнародна асоціація начальників поліції (*International Association of Chiefs of Police (IACP)*) започаткувала, певним чином, стандартизацію національної системи звітності про злочини. І вже у 1930 році була розроблена, за активної і важливої участі Воллмера – «Єдина програма звітності про злочини» (*Uniform Crime Reporting Program (UCR)*).

Для українських реалій зазначена проблема не є актуальною, саме щодо класифікації злочинів. Усі злочини в Україні кодифіковані згідно Кримінального кодексу України і це зрозуміло, що в рамках однієї держави інакше не може бути. Водночас в Україні все ж залишаються питання щодо

необхідності систематизації, єдиних стандартів та стандартизації безпосередньо кримінального аналізу.

Але доповнюючи зазначені процеси удосконалення та систематизації процесів класифікації злочинів за ініціативою керівників поліції в США, подальші процеси удосконалення цієї роботи та управління програмою UCR було покладено на Федеральне бюро розслідувань, але це ніяким чином не вплинуло на погіршення умов діяльності аналітиків і було надійною базою подальшого розвитку кримінального аналізу.

Розвиток кримінального аналізу у подальшому пов'язують з діяльністю Орландо В. Вілсона (*Orlando W. Wilson (1900-1972)*) – одного із найвидатніших поліцейських реформаторів сторіччя і одночасно послідовника ідей та розробок Августа Воллмера. Вілсон розширив методику аналізу Воллмера, включивши формули небезпеки або призначення вагових коефіцієнтів для різних категорій злочинів і викликів служби, щоб забезпечити систематичний підхід до розподілу ресурсів патрулювання. Важливим є зазначити, що початково, маючи певний практичний досвід (губернатор військової поліції в післявоєнному Берліні, начальник поліції у Фуллертоні, Каліфорнія (1925); начальник поліції у Вічіті (1928-1939)),

Вілсон реалізував свої думки в системних публікаціях академічного характеру:

«Поліцейські протоколи» (1942),

«Поліцейське управління» (1950)

«Поліцейське планування» (1957)),

перебуваючи в посаді декана Школи кримінології Каліфорнійського університету в Берклі (школи, заснованої Воллмером) [71].

Потрібно зазначити, що Вілсон у своїх ранніх публікаціях («Поліцейське управління» (1950)) згадує про важливість виявлення моделей і тенденцій злочинності, але не пропонує формальної програми для цього, тобто не визначає відповідної інституційної форми кримінального аналізу. Але такий практичний досвід та відповідна академічна й наукова діяльність сформували

цілісну систему знань Вілсона, що мало важливе значення подальшого інституційного розвитку кримінального аналізу у цілому та системного впровадження в практичній поліцейській діяльності, у період перебування у посаді суперінтенданта поліції в Чикаго (1960-1971).

Можна зазначити, що найдавніше відоме джерело терміну «кримінальний аналіз», пов'язується з наступним виданням Вілсона «Поліцейське управління» (1963). Саме у розділі «Спеціалізація в рамках великого відділу планування» (*«Specialization Within a Large Planning Division»*) ми знаходимо [124]: *Підрозділ кримінального аналізу вивчає щоденні звіти про серйозні злочини з метою визначення місця, часу, особливостей, подібності з іншою кримінальною діяльністю та різноманітних важливих фактів, що можуть допомогти ідентифікувати злочинця або існування схеми злочинної діяльності. Така інформація є корисною для планування діяльності підрозділу чи регіону.*

Це було вперше визначено поняття «Кримінальний аналіз». Його використання Вілсоном свідчить про формалізоване існування підрозділів кримінального аналізу на момент написання.

Тобто на практиці така специфічна діяльність інституційно вже була сформована у формі певного окремого підрозділу кримінального аналізу.

Наприкінці 1960-х років у великих поліцейських організаціях країни почали створювати підрозділи аналізу злочинів. Ці підрозділи в першу чергу відповідали за виявлення методів злочинної діяльності, виявлення моделей злочинності в межах географічних районів і визначення зв'язків між відомими правопорушниками [143].

А до опублікування у 1972 році наступного видання «Поліцейське управління», важливість кримінального аналізу настільки зросла, що Вілсон присвятив йому кілька сторінок щодо адміністративних питань та системних обов'язків підрозділу, визначаючи кримінальний аналіз функцією планування та рекомендуючи створити сектор кримінального аналізу у відділі планування

великого агентства [103]. Хоча більш пізні тексти рекомендували відокремити кримінальний аналіз від планування та адміністрування.

Таким чином, «Поліцейське управління» Вілсона стало першим підручником для керівників поліції (і залишається ним сьогодні). «Crime analysis» (кримінальний аналіз) став модним словосполученням, як «community policing» стала в 1990-х роках. Без сумніву, книга Вілсона допомогла прокласти шлях до буму кримінального аналізу у 1970-х роках [71].

На фоні зростання рівня злочинності у цей період та, враховуючи важливий внесок у розвиток кримінального аналізу Воллмера та Вілсона, сформувалась достатня критична маса фахівців та розуміння необхідності використання кримінального аналізу в практиці поліцейської діяльності. А тому подальша генерація, підживлення ідей та системи кримінального аналізу відбувалася на основі колективної професійної спільноти, тобто сформованих спільних ініціатив як фахівців кримінального аналізу так і різного роду ініціатив держави.

Розвиток кримінального аналізу набуває нового поштовху на основі сприйняття суспільством його ефективності у протидії злочинності та

відповідним реагуванням законодавця:

(Закон про допомогу правоохоронним органам (Law Enforcement Assistance Act) (1965);

Закон «Омнібус про безпечні вулиці та контроль злочинності» (Omnibus Safe Streets and Crime Control Act) (1968));

розвитком цілеспрямованої ініціативи у формі фондів, асоціацій та організацій:

Law Enforcement Assistance Administration (LEAA) (1968);

Integrated Criminal Apprehension Program (ICAP) (1970);

International Association of Crime Analysts (1990);

Bureau of Justice Assistance (1994);

National Institute of Justice (1994);

Massachusetts Association of Crime Analysts (1997), -

з метою додаткового фінансування інновацій в правоохоронній діяльності, наукового освітнього та методичного забезпечення та узагальнення практики, зокрема і щодо інституційного закріплення та удосконалення форм і методів кримінального аналізу.

Перш за все, необхідно виділити Міжнародну асоціацію начальників поліції (*International Association of Chiefs of Police (IACP)*), агентство, яке займається наданням фінансової допомоги різним програмам боротьби зі злочинністю (*Law Enforcement Assistance Administration (LEAA)*) та Інтегровану програму затримання злочинців (*Integrated Criminal Apprehension Program (ICAP)*). Цей період характеризувався упровадженням великої кількості нових програм, спрямованих на зниження рівня злочинності.

Як зазначено в літературі «Гроші хлинули з LEAA, як вода з пожежної станції, і багато агентств опинилося у фондах» [71]. У Сполучених Штатах з'явилися сотні відділів кримінального аналізу, деякі з них – у великих агентства, яким вони були гостро потрібні, але й багато в менших агентствах, які інакше не змогли б собі їх дозволити.

Агентство, яке займалося наданням фінансової допомоги різним програмам боротьби зі злочинами фінансувало видання низки навчальних посібників та довідників для аналітиків, зокрема: Посібник відділу кримінального аналізу поліції (Національний інститут правоохоронних органів і кримінального правосуддя, 1973); Керівництво з кримінального аналізу (1977); Аналіз патрульних операцій (1977); Кримінальний аналіз на підтримку патрульних (1977) тощо. І як результат, Національна консультативна комісія зі стандартів і цілей кримінального правосуддя (*National Advisory Commission on Criminal Justice Standards and Goals*) рекомендувала можливість створення відділу кримінального аналізу у кожному поліцейському відомстві.

На розширення кримінального аналізу та спеціальне його виділення також вплинула розробка Інтегрованої програми затримання злочинців (ICAP) Агентством, що надавало допомогу правоохоронним органам (LEAA) у 1970-

х роках. Започаткована президентом Річардом М. Ніксоном, ця федеральна організація була створена на основі Закону «Омнібус про безпечні вулиці та контроль злочинності», і програма базувалася на концепції, що багато проблем зі злочинністю можна приписати особам, які вже є відомими злочинцями або, принаймні, рецидивістам.

Засновники програми ICAP визнали, що люди, які присвятили себе кримінальному способу життя (кар'єрні злочинці), часто будуть у полі зору представників правоохоронних органів. Іноді їх арештовували і складали протокол про арешт. В інших випадках вони можуть бути об'єктом профілактичного заходу, дільничного обходу, або потрапити у запис дорожньо-транспортної пригоди. У кожному випадку поліцейські включали б у свої документи фізичний опис особи, її адресу, опис транспортного засобу (якщо необхідно) і запис про те, як був вчинений злочин (*modus operandi*). Однак до епохи комп'ютеризації ця інформація мала невелику цінність, оскільки все, що стосувалося особи, зазвичай було зорієнтовано на прізвище та ім'я суб'єкта.

Офіцери могли реагувати на місця злочину та отримувати описи підозрюваних, але, оскільки вони не мали імені та прізвища, то не могли отримати і доступу до відомчих записів на предмет можливих збігів. Вони могли виявити певні шаблони МО (*modus operandi*), але без імені підозрюваного не могли шукати у файлах, раніше заарештованих осіб, які використовували ті самі шаблони МО.

ICAP намагався переробити системи ведення записів поліцейських установ і краще використовувати величезні обсяги даних, зібраних бюро записів. Завдяки цим змінам поліцейські сьогодні можуть записувати фізичні описи підозрюваних і на їх підставі з'ясовувати імена підозрюваних за допомогою комп'ютера. Подібним чином можна вводити шаблони МО та порівнювати їх із тими, які використовували підозрювані, яких раніше заарештовували.

ICAP також зазначав, що рецидив часто є породженням звички. Такі особи часто вчиняють злочини в один і той же час, дні тижня, або тим же

методом. Тому ІСАР рекомендував створити відділи кримінального аналізу для моніторингу тенденцій і закономірностей та повідомляти про це патрульним підрозділам та персоналу слідства. Крім того, було рекомендовано розробляти цілеспрямовані планів патрулювання у якості тактичних дій щодо вирішення проблем, на які звертає увагу відділ кримінального аналізу.

Ці концепції, а також інші, виведені зі знаменитого дослідження департаменту поліції Канзас-Сіті 1970-х років, завдали смертельного удару освяченій часом традиції виставляти поліцейські підрозділи за теорією «випадкового патрулювання» [103, с.9]. Протягом багатьох років вважалося, що видима присутність поліцейських є суттєвим стримуючим фактором для злочинності, і найкращим способом вирішення проблеми злочинності є найняти більше поліцейських. Підтримувати цю віру було дорого; що більш важливо, це виявилось неправдою [103, с.9].

Дослідження в Канзас-Сіті показало, що найважливішим було не те, скільки співробітників має агентство, а те, що вони робили з цими співробітниками. Якби агенція розмістила своїх офіцерів у східній частині міста, а всі її шахраї – у західній, мало що можна було б досягти у зниженні злочинності. Таким чином, у дослідженні було зроблено висновок, що найкраще використання патрульної сили було досягнуто, коли поліцейські були розміщені в потрібних місцях у потрібний час. Згодом відділ кримінального аналізу став розглядатися як той компонент департаменту, який міг би надати значну допомогу патрульним поліцейським.

Оскільки все більше агентств почали приймати цю концепцію, накопичилися додаткові докази, що випадкове патрулювання дорівнює випадковим результатам. Замість зосередження на придбанні ресурсів концентрація була перенаправлена на правильний розподіл ресурсів. Офіцери більше не будуть сидати в патрульну машину, їздити тридцять років, а потім йти на пенсію. З цього моменту інспектори керуватимуться у своїй діяльності інформацією, наданою їм підрозділом кримінального аналізу.

Відповідно до програми ICAP ця концепція стала базовою щодо управління патрульними операціями («*Management of Patrol Operations*» (MCI)). Крім того, Програма підтримала інші зміни, які також призвели до кращого використання патрульних ресурсів. Офіцери мали змогу зосереджуватися на запобіганні злочинів і затриманні злочинців, використовувати системи пріоритетності повідомлень, системи повідомлень поштою тощо.

Крім того, в рамках ICAP MCI прагнуло покращити якість підготовки справ, подальший розвиток відносин між поліцією та прокуратурою, виявлення професійних злочинців, а також збільшення кількості та частки заарештованих. У той же час, MCI було розроблено для забезпечення ефективності розслідування злочинів за участю патрульних. ICAP рекомендував посилити процедури перевірки випадків і включення факторів розкриття в попередні звіти про злочини. Патрульних поліцейських заохочували повноцінно брати участь у початкових розслідуваннях, отримуючи максимум інформації, яку можна було отримати під час перших контактів поліцейських із потерпілими та/або свідками. Нарешті, Програма ICAP рекомендувала, щоб відділи кримінального аналізу надавали слідчим інформацію про підозрюваних, аналіз моделей МО та інші подібні засоби, щоб допомогти агентству ідентифікувати злочинців і можливі майбутні місця злочинної діяльності.

Розвиток кримінального аналізу відбувався переважно внаслідок діджиталізації світової поліціїстики. Лише з 1980-х років значна частина поліцейських виявила спроможності щодо використання даних статистичних обліків не лише для щорічних підсумків частот злочинів. Навіть поряд з цим, відсутність відповідних комп'ютерних апаратних засобів та програмних продуктів неминуче гальмували зростання галузі кримінального аналізу [83, с. 179]. Лише за останні десятиріччя набуло широкого розповсюдження створення різноманітних продуктів для кримінального аналізу представниками бізнесу, які успішно конкурують з найнятими

правоохоронними органами програмістами або контрактами з університетами. Це зростання сформувало професійну сферу кримінального аналізу.

Незважаючи на наступний період певного затухання розвитку кримінального аналізу, а 1980-ті роки характеризувалися зниженням фінансування та ліквідацією окремих підрозділів кримінального аналізу, 1990-ті роки вважаються періодом ренесансу кримінального аналізу. Цей період нового поштовху до розвитку кримінального аналізу пов'язують з виходом книги «Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність» (ПОП) (*Problem-Oriented Policing (POP)*) професора Університету Вісконсіна Германа Гольдштейна (*Herman Goldstein*), який був свого часу помічником О. В. Вілсона в поліції Чикаго з 1960 по 1964 рік. Розвиваючи ідеї кримінального аналізу на принципах вирішення проблем та запобігання злочинам, в США з'являються сотні нових програм розвитку кримінального аналізу з новим фінансуванням. На той час ПОП була інноваційною моделлю поліцейської діяльності і тому дуже бурхливо розвивалася і тисячі агентств прийняли програми та принципи ПОП. Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність описує набір процедур, спрямованих на підвищення ефективності поліцейських операцій шляхом зосередження уваги на проблемі злочинності загалом, а не на окремому злочині, і на способах усунення причин, що в основі прояву злочинності. Як пояснює сам Гольдштейн, *«розглядаючи інциденти, поліцейські зазвичай мають справу з найбільш очевидними, зовнішніми проявами глибокої проблеми, а не з самою проблемою. Вони можуть припинити бійку, але не брати участь у дослідженні факторів, які сприяли цьому... Вони можуть розслідувати злочин, але не досліджувати чинники, які могли сприяти його вчиненню, за винятком тих випадків, коли вони стосуються ідентифікації правопорушника...»* [102, с. 33].

Саме з сутності ПОП і очевидними є завдання для кримінального аналізу: розв'язання проблеми злочинності базується на першочерговому виявленні та аналізі аналітиками підрозділів кримінального аналізу. «Аналіз злочинів... є основою, на яку поліція може опиратися, щоб задовольнити

набагато ширші та глибші вимоги щодо розслідування, пов'язаного з проблемно-орієнтованою поліцейською діяльністю. У поліцейському відомстві, в якому окремі офіцери можуть не знати, що сталося за межами районів, де вони працюють, або в періоди, коли вони не перебувають на службі, кримінальний аналіз був основним засобом для об'єднання інформації, яка може допомогти розкрити злочини [102]. Орієнтована на проблему поліцейська діяльність фактично створює стимул для більш ефективного використання даних, які зазвичай збираються в процесі кримінального аналізу» [102, с. 37].

Нового поштовху до розвитку професія аналітика у сфері кримінального аналізу набула з 1990 року, з року заснування Міжнародної асоціації аналітиків злочинності (*International Association of Crime Analysts (IACA)*), заснованої з метою обміну інформацією та ідеями, відстоювання професійних стандартів та можливості фахового навчання. IACA організовує та проводить щорічні конференції для аналітиків, акцентуючи увагу на професійних тренінгах з кримінального аналізу. Але найбільшим досягненням таких конференцій є можливість спілкування сотень аналітиків, обмінюватися досвідом, ідеями щодо використання нових методів та засобів кримінального аналізу.

З цього часу почався новий тип фінансування поліцейської діяльності взагалі, і кримінального аналізу, зокрема, особливо у період президента Клінтона, який забезпечив введення 100 тисяч нових посад в поліції. Цей період також супроводжувався створенням низки недержавних професійних об'єднань аналітиків у сфері кримінального аналізу.

Крім того 1990-і роки характеризуються суттєвими технологічними досягненнями, що використовувалися у поліції. Відповідне федеральне фінансування сприяло залученню технологічно нового інструментарію для обробки текстів, обробки чисел, управління базами даних, картографування злочинності комунікації та презентацій тощо, що дозволило кримінальному аналізу стати набагато ефективнішим. У цей же період (1994 р.) з'являється

нова модель поліцейської діяльності «Comstat», запроваджена Департаментом поліції Нью-Йорка та, яка базується на кримінальному аналізі, формуванні мапи злочинності та розробці відповідної стратегії. Цьому також сприяло те, що у першій половині 90-х років дві компанії – ESRI (Інститут дослідження систем навколишнього середовища) і MapInfo – представили перші програми для мапування злочинності, доступні для аналітика як з точки зору вартості, так і з точки зору технології. І з цього часу мапування злочинності більше не було наклеюванням кольорових наліпок на паперові карти.

У подальшому терористичні напади 11 вересня 2001 року в США і подальша війна з тероризмом охопили навіть агентства місцевого рівня, змістивши пріоритети і фокус з традиційного кримінального аналізу на розвиток аналітичної розвідки для забезпечення внутрішньої безпеки [94, с. 5]. Кримінальний аналіз, з його традиційним акцентом на вуличних злочинах та інших питаннях, що є проблемою органів влади місцевого рівня, повернувся на шлях адаптації до нової парадигми – INTELLIGENCE.

Таким чином, інституційне становлення кримінального аналізу достатньо обґрунтовано характеризується відповідною історичною ретроспективою, яка розкриває його сутнісні характеристики та етапи еволюційного розвитку.

У своєму сучасному розумінні, як інституційно виділена діяльність в межах підрозділів Національної поліції України, кримінальний аналіз впроваджувався починаючи з 2016 року. Водночас, професійне становлення аналітиків в системі МВС прослідковується ще за часів радянської влади, коли в підрозділах ГУБОЗ було створено «Скорпіон». Але, враховуючи зазначені особливості діяльності аналітиків у контексті історично визначеного зарубіжною правоохоронною практикою «кримінального аналізу», повною мірою «Скорпіон» не може їм відповісти. Перш за все, «Скорпіон» структурно функціонував в системі кримінальної розвідки, а тому ключовим завданням було збір та систематизація оперативно-важливої інформації для забезпечення оперативно-розшукової діяльності підрозділів ГУБОЗ. Така

специфіка не може задовольнити відповідність усіх ознак, характерних кримінальному аналізу, визначеному зарубіжною правоохоронною практикою.

Лише зі створенням нової поліції в Україні, 08 квітня 2016 року наказом Національної поліції № 296 створено відділ кримінального аналізу у структурі Департаменту інформаційної підтримки та координації поліції «102». Спочатку підрозділ був малочисельний, а у положенні про ДІП КП «102» взагалі не було вказано завдань та функцій щодо проведення кримінального аналізу.

Наступним важливим кроком розбудови кримінального аналізу в НПУ стало створення, відповідно до наказу від 20 липня 2017 року № 735, окремого Управління кримінального аналізу (у складі кримінальної поліції), головним завданням якого стала організація та здійснення інформаційно-пошукової та інформаційно-аналітичної роботи для реалізації повноважень поліції [39]. А у подальшому в межах реформування кримінального блоку НПУ, запровадження новітніх підходів до організації протидії злочинності, відповідно до вимог Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, затверджено Перелік змін у штатах Національної поліції та реорганізовано Управління кримінального аналізу в Департамент кримінального аналізу (ДКА).

Положенням про Департамент на ДКА покладалося завдання з проведення, організації та координації інформаційно-пошукової та аналітичної роботи, спрямованої на збір, оцінку та реалізацію інформації, у тому числі інформації з обмеженим доступом, шляхом надання її уповноваженим органам (підрозділам) для вжиття заходів відповідно до їх компетенції, оцінювання ризиків, а також використання її для забезпечення виконання функцій, покладених на поліцію [39].

Розширюючи інституційні аналітичні спроможності НПУ, розпочинаючи з березня 2020 року почали створюватися підрозділи

кримінального аналізу в структурі територіальних органів поліції, а загальна чисельність з 51 штатної одиниці досягла 232.

Висока ефективність роботи підрозділів кримінального аналізу в складі Головних управлінь Національної поліції (далі – ГУНП) сприяла тому, що досвід створення таких підрозділів було поширено на рівні районних управлінь поліції. Зокрема, в місті Києві сектори кримінального аналізу створено в усіх районних управліннях поліції. Загалом станом на 2023 рік функціонують понад 30 секторів кримінального аналізу у районних управліннях поліції (далі – РУП), а у багатьох РУП за ініціативи їх керівників закріплено окремих працівників, що виконують функції аналітиків [39].

За час свого існування підрозділи кримінального аналізу продемонстрували свою ефективність і внесли значний вклад у безпеку країни, впроваджуючи сучасні інструменти і методи кримінального аналізу, зокрема у період воєнного стану. Аналітики ДКА активно долучаються до документування воєнних злочинів агресора, проводять роботу з ідентифікації воєнних злочинців та колаборантів, встановлюють постраждалих, приймають участь у розслідуванні складних, резонансних та багатоепізодних справ.

1.3. Фундаментальні права, принципи та зміст основних елементів у системі кримінального аналізу

Створення сучасної нації - це складний та тривалий процес, і успіх цього процесу залежить від вирішення однієї з найсуперечливіших дилем, що характеризує будь-який державотворчий процес – якому уряду не слід довіряти захист прав та свобод своїх громадян. Така структура як уряд утворюється, як правило, для нав'язування своєї волі та думки людям, і лише постійний громадський контроль та нагляд є запорукою стримування державних структур від надмірного тиску – це має вигляд безкінечної битви громадян за своє право «ненавидіти» уряд і утримуватися при цьому від радикальних дій, що стимулюються цією «ненавистю» [36].

Представники громадянського суспільства постійно намагаються зберегти баланс між фундаментальним правом висловлювати свою (не завжди позитивно сприйняту) думку та необхідністю збереження права інших осіб на протилежні думки й уникнення конфліктів інтересів; конституції багатьох країн закріплюють поняття «добробуту» [36], який гарантується всім без винятку громадянам незалежно від раси, віросповідання чи соціально-економічного статусу.

Оскільки за особистою свободою закріплено статус фундаментальної, про це не слід забувати, але варто зважати і на потребу у тому, щоб почувати себе в безпеці та не відчувати постійний страх через чиїсь «непопулярні погляди» (расизм, нетерпимість до інших релігій, сексизм, інші типи дискримінації) [36]. Однак «ненависть» не просто є захищеною, їй присвоєно окремий статус у суспільстві – цей статус виступає чимось на зразок щита, який захищає прихильників «непопулярних поглядів» від втручання уряду в їхнє життя [36]. Насправді, сьогодні репутація людини вважається її основним правом, і ніхто не має права порушувати її у таких людей без достатнього обґрунтування.

Дотримання прав людини має важливе значення для забезпечення короткострокової і довгострокової ефективності діяльності правоохоронних органів, включаючи діяльність, спрямовану на отримання кримінальних розвідувальних даних. Правоохоронні заходи, під час яких не дотримуються та не захищаються права людини, є контрпродуктивними та неефективними в довгостроковій перспективі, оскільки вони підбивають довіру громадськості до поліції [36].

Наприклад, етнічне опитування є дискримінаційним, а також виявилось неефективним, оскільки його можна легко обійти. Кримінальні угруповання можуть уникати виявлення, набираючи людей, які не відповідають попередньо визначеним «профілям», ознакам [36]. Правове профілювання, яке базується на конкретних доказах, а не на дискримінаційних припущеннях, може бути корисним інструментом для поліцейської роботи.

З метою забезпечення відповідності кримінального аналізу міжнародним стандартам з прав людини й уникнення негативного впливу на здійснення прав людини, під час розроблення та впровадження такого виду діяльності на національному рівні необхідно дотримуватися низки фундаментальних принципів [6; 36].

Правова, адміністративна та інституційна основа для розвитку кримінального аналізу. Така діяльність має базуватися на чітких і точних правових положеннях, які визначатимуть умови, в яких вона має бути запроваджена, і гарантуватимуть, що це не ставитиме під загрозу права людини [36]. Відповідно до міжнародних стандартів з прав людини, спеціалісти правоохоронних органів, які залучені до аналітичної роботи, повинні мати відповідну підготовку щодо застосування цих законів і правил.

Законність, необхідність та пропорційність обмежень прав людини. Хоча низка прав людини, зокрема: заборона катувань та певні елементи права на справедливий суд – абсолютні й не можуть бути обмежені за будь-яких обставин, міжнародні договори про права людини дозволяють встановлювати обмеження на певні права, але виключно в рамках чітко визначених параметрів. Відповідно, втручання, пов'язані зі здійсненням правоохоронної діяльності допустимі лише тоді, коли вони передбачені законом та необхідні в демократичному суспільстві в інтересах законної мети, конкретно згаданої у відповідних міжнародних стандартах з прав людини, та пропорційно до цієї мети: тобто право є правилом, обмеження має залишатись винятком, а втручання завжди має бути найменш нав'язливим засобом для досягнення мети [36].

Рівність та недискримінація. Захист рівності перед законом та заборона дискримінації є основними обов'язками поліції в демократичному суспільстві. Під час збирання, оброблення та аналізу інформації та розвідувальних даних правоохоронці мають, наприклад, утримуватися від дискримінаційного опитування. Отже, різноманітність та гендерний підхід мають бути впроваджені в правоохоронній діяльності, що мають регулярно перевірятися

на предмет будь-якого дискримінаційного впливу, який вони можуть здійснювати на жінок і чоловіків або на конкретні громади [36].

Ефективні засоби правового захисту, нагляд і підзвітність. Оскільки кримінальний аналіз може призвести до потенційно надмірних втручань у права людини, важливими є ефективні та доступні засоби правового захисту від порушень прав людини, які можуть виникнути внаслідок цієї діяльності. Крім того, необхідно забезпечити діяльність належних механізмів внутрішнього та зовнішнього нагляду, щоб забезпечити відповідальність установ та окремих правоохоронних органів, залучених до цієї діяльності [36].

Важливою частиною права на приватне життя є також захист даних, що має особливе значення для діяльності правоохоронних органів. Збір та зберігання персональної інформації на комп'ютерах, у базах даних та інших пристроях має регулюватися законодавством. Крім того, необхідно вживати ефективних заходів для забезпечення того, щоб інформація, що стосується особистого життя особи, не потрапила до рук того, хто відповідно до законодавства не має дозволу отримувати, обробляти та використовувати її.

Конвенція Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних вимагає [59], щоб сторони Конвенції гарантували, що персональні дані, які підлягають автоматичній обробці, відповідали таким вимогам:

- отримані та оброблені справедливо та законно;
- зберігаються з визначеними та законними цілями і їхнє використання не є несумісним з цими цілями;
- адекватні, відповідні та не надмірні щодо цілей, для яких вони зберігаються;
- точні та, якщо необхідно, актуальні;
- зберігаються у формі, яка дозволяє ідентифікувати суб'єктів даних не більше, ніж це потрібно для цілей, для яких ці дані зберігаються.

Крім того, Конвенція [59] забороняє автоматичну обробку конфіденційних даних, зокрема: дані, що розкривають расове походження,

політичні погляди, релігійні чи інші переконання, а також дані про здоров'я, сексуальне життя або кримінальний досвід без відповідних гарантій у внутрішньому законодавстві.

Конвенція встановлює суворі обмеження та застереження щодо застосування положень, подібних до зазначених вище [59]. Будь-які обмеження мають бути передбачені законом і бути необхідними в демократичному суспільстві в інтересах законної мети, проголошеної в Конвенції, наприклад, такої як державна безпека, громадська безпека або припинення злочину. Поняття «необхідність», як це розуміється в міжнародних стандартах з прав людини, враховує пропорційність досягнутої мети [70].

Контроль за злочинністю у вільному та відкритому суспільстві – завдання, виконання якого іноді стає практично неможливим з огляду на величезну кількість закономірних, а часом і доволі суперечливих дилем. Немає простих відповідей на питання «як саме запобігти злочинам» чи «як стримати розвиток злочинного світу» – дійсно, ми знаємо надзвичайно мало про те, чому кримінальний світ не сповільнює свій поступ і, аналогічно, не завжди можемо точно визначити причини, чому статистика вказує на протилежне. Кримінологи, навіть попри можливість застосування найсучасніших аналітичних моделей, не виявляють особливого бажання пояснити закономірності розвитку відповідних тенденцій на загальнонаціональному рівні, наприклад, зменшення відсотка насильницьких злочинів. При цьому практики готові дуже швидко надати всі необхідні пояснення щодо змін у тенденціях та статистиці, не підкріплюючи їх відповідним обґрунтуванням. Зрозуміло, що наші «знання» про злочинний світ та способи контролю більше базуються на гіпотезах, ніж на науковому підґрунті [70].

Тим не менше, брак «знань» впливає на наше розуміння сутності злочинності та способів контролю: ми знаємо, що відповідна методологія, яку використовують правоохоронні структури, дає нам можливість робити відповідні прогнози та вживати певних превентивних заходів. Безумовно,

оперативні дані є ключовим компонентом будь-якої життєздатної програми з контролю за злочинністю, особливо якщо мова йде про систематичні, системні та організовані дії. Тероризм, серійні вбивства, організована злочинність та діяльність бандитських угруповань – всі ці злочини підпадають під визначення «безперервної злочинної змови» і є чудовим об'єктом для проведення розвідувальних операцій. Ніхто не сперечатиметься з твердженням, що збір даних та інформації є важливим під час розслідування злочинів із елементом змови, але ще точаться дискусії та доволі активно висловлюється критика щодо визначення ролі аналітичних підрозділів у вільному та відкритому суспільстві. Коли зібрані цими підрозділами дані використовуються некоректно або ж не використовуються взагалі, ми маємо випадок службової недбалості, яка призводить до тяжких наслідків не лише для правоохоронної системи, а й для суспільства загалом [70].

Ми увійшли у нове тисячоліття із розумінням, що світ більше не є простою мапою з чітко окресленими кордонами – процес діджиталізації та вихід у мережу Інтернет змінив саму природу злочинності, а відтак і механізми контролю. Робота аналітичних підрозділів залишається важливою в контексті збереження згаданих вище «знань», які можуть бути використані в роботі правоохоронних органів (динаміка зростання чи спаду). Необхідно навчитися використовувати ресурси більш креативно та раціонально, якщо потрібно утримати той хиткий баланс між необхідністю контролювати ситуацію та забезпеченням прав і свобод громадян. Для досягнення такої мети потрібно чітко усвідомлювати та ретельно планувати використання даних та інформації у рамках протидії найбільш суттєвим загрозам, у той час як традиційні – реактивні – правоохоронні методи застосовуватимуться для боротьби з «стандартними» злочинами. Лише розуміння помилок, допущених у минулому, може допомогти уникнути ослаблення ролі підрозділів кримінального аналізу у процесі розбудовування безпечного майбутнього для суспільства [70].

Кримінальний аналіз є унікальною діяльністю, до якої залучаються професіонали високого рівня, які можуть визначити, що саме може правоохоронний орган вирішувати самостійно в межах своїх повноважень, а що – ні. Спроможність правильно формулювати і легітимізувати функції аналітичних підрозділів є надзвичайно важливою для всіх правоохоронних органів, особливо залучених до боротьби з організованою злочинністю. Однак перед тим, як відповідати на виклики, що неминуче виникають у процесі роботи підрозділів кримінального аналізу, слід проаналізувати певні помилкові твердження, що так чи інакше характеризують їх діяльність [45]:

Помилка 1 – всі правоохоронні органи можуть бути залученими до аналітичної діяльності. Для виконання таких завдань необхідна відповідна спеціалізація – комплекс знань та навичок, що виходять за межі стандартної підготовки працівників правоохоронних органів. Для кримінального аналізу типовим є застосування проактивного підходу, проте без надмірного тиску та втручань.

Аналітики повинні чітко та обґрунтовано розмежовувати такі поняття як «незаконний», «невідповідний», «небажаний» та дозволений конституцією. Не всі правоохоронні органи мають відповідні ресурси для виконання таких функцій, у більшості структур їх критично бракує. Справді, коли правоохоронний орган приймає рішення про необхідність залучення ресурсів для забезпечення виконання таких функцій, слід пам'ятати про ризики та наслідки будь-яких порушень. Складність завдань вимагає залучення осіб з унікальними навичками та особистими якостями [45].

Помилка 2 – аналітичні функції може виконувати будь-який працівник у поліції. Зазвичай ті завдання, які ставляться перед поліцією (з урахуванням певних винятків), вимагають застосування суто реактивних підходів та технік – це є результатом сприйняття поліції як структури, яка представляє інтереси громадськості і реагує на злочини, які були вчинені [45]. Це певним чином обмежує правоохоронні органи у виборі інструментів для врегулювання

відповідних ситуацій. Однак останнім часом спостерігається певне зміщення в бік проактивності та превенції.

Поряд з тим, не всі правоохоронні органи мають відповідний потенціал та можливості для переорієнтації – часто процес переходу до проактивного формату призводить і до негативних наслідків: невдалі спроби запобігти злочину шляхом ідентифікації потенційних порушників ще до його вчинення. Особливо тоді, коли мова йде про використання оперативних даних у процесі формування операційної політики, структура повинна виявляти особливу обережність з метою уникнення ідентифікації цілей за сумнівними критеріями чи показниками [45]. Саме тому слід залучати до виконання аналітичної роботи переважно фаховий персонал з достатнім досвідом, щоб забезпечувати виконання вимог законодавства та етичних норм поведінки.

Усвідомлення важливості ефективного запобігання злочинам – саме такий принцип закладається у концепцію «community policing», взаємодії поліції та громадськості. За цим принципом, необхідно забезпечувати посилену присутність поліцейських у тих районах, де злочинність не вдається контролювати навіть за умов залучення додаткових ресурсів для проведення масштабних операцій. Департамент поліції м. Нью-Йорк розглянув можливість використання моделі «цільової правоохоронної діяльності» в рамках програми COMPSTAT – за даними звітів, результати були вражаючими після використання саме проактивного методу, але не всі правоохоронні органи мають відповідний потенціал та можливості [45].

Ми можемо сподіватися, що технологічна революція на початку нового тисячоліття викличе нові та серйозні проблеми, які випробують і перевірять нашу здатність адекватно реагувати. Аналітична діяльність як мистецтво дозволяє визначати рівень кримінальної загрози. Для чіткого окреслення перспектив та забезпечення життєздатності аналітичної функції важливого значення набуває аналіз минулого, як успіхів, так і поразок. Нехтування минулим призводить до повторення.

Узагальнюючи викладений матеріал щодо фундаментальних вимог в системі кримінального аналізу, правильного із врахуванням помилок тлумачення цієї діяльності, логічним є перехід до визначення принципів кримінального аналізу, до яких обґрунтованим є віднесення наступних:

законність – кримінальний аналіз здійснюється лише в межах та для забезпечення службової діяльності, у відповідності до чинного законодавства та підзаконних нормативно-правових актів;

функціональна спеціалізація – аналітичні підрозділи здійснюють свою діяльність згідно з повноваженнями, що передбачають виключно роботу з інформацією (даними); передбачається чітке розмежування роботи аналітика від інших видів діяльності;

розумна достатність (актуальність) – аналітична діяльність повинна відповідати обсягам, строкам, загальним ресурсам, необхідним для досягнення визначених цілей;

взаємодія – взаємодія аналітичних підрозділів з правоохоронними установами, органами на національному та міжнародному рівнях;

професійна компетентність – готовність аналітика до здійснення службової діяльності, оволодіння необхідними для цього уміннями, знаннями та навичками (досвідом);

об'єктивність – науковий принцип, що орієнтує аналітика на розуміння певної суб'єктивності цієї інформації, з якою йому потрібно буде працювати з метою отримання аргументованих результатів аналітичної роботи на основі сучасних досягнень науки та ефективних інформаційно-аналітичних технологій. Він вимагає від аналітика мінімізації впливу особистих та групових інтересів, завдань, незалежність від політичних уподобань, а також інших суб'єктивних факторів на процес та результати аналізу й інтерпретації;

сумісність форм та методів – поява нових форм інформаційного та аналітичного супроводження діяльності не передбачає відмови від впроваджених у минулому методів, а лише уточнює їх нову роль у межах певної системи;

цілеспрямованість – орієнтація аналітичної діяльності на досягнення конкретних цілей для вирішення визначених завдань як результатів практичної діяльності;

незалежність – наявність у кожного працівника аналітичного підрозділу можливості вільно формувати свою думку за результатом проведеної аналітичної роботи та доповісти про це керівництву;

системність – комплексний аналіз проблем із врахуванням їх місця, ролі та взаємозв'язків у загальній структурі забезпечення діяльності установи (органу), використання всіх доступних джерел інформації;

безперервність – організація постійно діючого інформаційно-аналітичного моніторингу обставин, своєчасне відображення основних змін [45].

Таким чином, можна продемонструвати відповідні стандарти аналітичної діяльності:

- достатність пояснення якості та надійності джерел, уточнення щодо відсутності сумнівів під час висловлення аналітичного висновку;
- чітке розрізнення оперативних даних та аналітичних висновків;
- якщо доцільно, застосувати альтернативний метод аналізу;
- важливість відношення до безпеки (людини, суспільства, держави);
- логічна аргументація;
- послідовність представлення;
- точність оглядів і оцінок.

Завершуючи аналіз основних елементів, що характеризують кримінальний аналіз, необхідним є формулювання базових правил оцінювання його ефективності, сутність яких є наступною. Правоохоронні органи у роботі не базуються на ідеї «знати всіх і бачити все». Розраховувати, що аналітик завжди має повне розуміння всіх аспектів злочинної діяльності перед її вчиненням, є нереальним і виходить за межі можливостей будь-яких органів. Хоча достовірне джерело інформує про те, що побачено, конкретний потенційний інцидент не є регулярним, а – ситуативним. Завдання

аналітичного підрозділу – постійно аналізувати та опрацьовувати первинну інформацію, щоб отримати краще розуміння ситуації та проінформувати осіб, які приймають рішення, розібратися з усіма елементами пазлу, які були зібрані. Аналітична робота, як правило, є повільним, вдумливим та складним процесом, метою якого є спрямування дій осіб, які приймають рішення, у правильному напрямку, для вжиття необхідних заходів.

Кримінальний аналіз, як правило, є своєрідною підтримкою правозастосовного процесу, але не чинить на нього прямий вплив, він насамперед є забезпечує елемент запобігання правопорушенням, ефективність чого не оцінюється критеріями, що й традиційні функції контролю. Споживач аналітичних продуктів є ключовим елементом оцінки ефективності.

Ефективність кримінального аналізу повинна ґрунтуватися на документально підтверджених очікуваннях (цілях), що мають відношення до заявленої місії (тероризм або організована злочинність, наркотики тощо) таким чином, щоб зосередитися на якості роботи та реагуванні на запити споживачів аналітичних продуктів, а також дотримання всіх вимог, процедур та відповідних правових і безпекових стандартів [45].

Крім цього, важливим є виділення того, що тільки працівники з фаховими знаннями та значним досвідом можуть займатися проблемами аналізу результатів діяльності та оцінювати їх ефективність і відповідність, а також оцінювання проводиться в рамках офіційно затверджених процедур із впровадженням також щорічного незалежного аудиту.

Враховуючи належну організацію кримінального аналізу можемо також сформулювати певний перелік очікуваних результатів щодо його ефективності. Очікування мають бути реалістичними та відповідати завданням. Відповідність очікуванням визначається як досягнення мінімальної результативності; Водночас оцінювання визначає відповідні якісні елементи, що потребує орієнтації на більшу ефективність. Це може стати важливою частиною процесу постійного удосконалення. Зрозуміло, що дотримання всіх політик, процедур і відповідних правових норм є важливим,

але ймовірними також є проблеми з певною невідповідністю та потенціалом для вдосконалення.

Оцінка результативності аналітичної роботи повинна бути спрямована на якість і актуальність. Це неможливо зробити за допомогою традиційних методів. Відповідальні особи, які використовують аналітичні продукти є ключовими елементами механізму оцінки якості та ефективності. В одному офіційному документі, який буде використовуватися як критерій оцінки ефективності та відповідності, має відображатися очікування щодо ефективності, а також місії, політики, процедури, відповідності правовим та безпековим аспектам, а також методи оцінки ефективності та відповідності їх вимогам.

Висновки до розділу 1

В Україні дійсно має місце різночитання терміну «кримінальний аналіз» і особливо похідних від нього родових виразів: «кримінальний аналітик» - *злочинець чи той хто протидіє злочинності?*; «кримінальна аналітика» - *злочинна аналітика, чи діяльність з аналізу злочинності?* тощо. Водночас, враховуючи факт досить тривалого (з 2006 року) практичного термінологічного застосування у професійному середовищі українських правоохоронних органів, малоймовірним є сприйняття терміну «кримінальний аналіз» як «злочинний аналіз».

Право як і будь-яка інша галузь знань вербалізується мовними засобами, надбудованими над загальноживаною мовою. Термінологія права, яку також називають термінологією правозастосовної практики, є формалізованим утворенням для семіотичного забезпечення професійного спілкування, а вербальні продукти такого спілкування втілюють частину правової картини світу відповідної лінгвокультури. Тобто термінологія правозастосовної практики має бути основою професійної культури та відображати узгоджене

професійне використання й застосування з семантичним сприйняттям у суспільстві.

Таким чином, враховуючи певні особливості професійного використання терміну «кримінальний аналіз», некоректним все ж залишається професійне використання термінів «кримінальний аналітик», «кримінальна аналітика» тощо. Водночас, уникаючи різночитань та неадекватного сприйняття їх змісту, порівняно з професійним осередком, більш широкою громадянською спільнотою, використання термінів: «аналітик правоохоронного органу», «аналітик злочинності», «аналітична діяльність, що пов'язана з дослідженням злочинності», «аналітика злочинності» відповідно, є більш коректним та менш дискусійним у визначенні відповідної правоохоронної діяльності.

Низка визначень терміну «кримінальний аналіз» відрізняються за своєю специфікою, але сучасний підхід щодо визначення змісту кримінального аналізу є дещо більшим та вказує на наступне:

весь аналіз даних, що здійснюється в правоохоронних органах (із врахуванням усіх правоохоронних аспектів є «кримінальним аналізом»;

частину словосполучення «кримінальний» не потрібно сприймати буквально, тобто аналітики досліджують весь масив поліцейських даних;

кримінальний аналіз поширює свій потенціал на весь масив правоохоронних функцій.

Кримінальний аналіз як інституційне забезпечення правоохоронної чи безпекової діяльності є порівняно новим явищем. Наразі формалізовані процеси діяльності спеціалізованих підрозділів щодо аналізу та встановлення злочинів є вже сучасною історією. Водночас багато дослідників вказують на глибокий історичний ракурс кримінального аналізу, апелюючи певними аналогіями щодо змісту, логіки й послідовності процесів.

Важливим є виділити, при цьому, що зазначаючи про зародження кримінального аналізу, автори вказують на характерні особливості цієї діяльності: виявлення підозрюваних та визначення моделей (патернів)

вчинення злочинів. Виділення характерних особливостей кримінального аналізу тих, які і визначають його зміст, навіть в умовах сьогодення є важливим елементом.

Саме використовуючи історичний аналіз виникнення та розвитку кримінального аналізу як окремої інституційної складової правоохоронної діяльності, формується достатньо обґрунтоване бачення щодо методологічної бази кримінального аналізу.

Історія професійного використання кримінального аналізу на відміну від його історії формалізованої діяльності спеціальних підрозділів кримінального аналізу є дещо іншою. Початково кримінальний аналіз розвивався як певна діяльність поліцейського, незалежно від посади: патрульний, слідчий, сищик, детектив, оперативний працівник, - який в межах професійної діяльності використовував певні шаблони, алгоритми діяльності, з'ясовував в межах своєї обізнаності окремі моделі (патерни) злочинної поведінки. «Неформальний аналіз злочинності, у найпростішому сенсі, виконується всіма офіцерами під час розслідування злочинів».

Їх особистий кримінальний аналіз проводився на несистематичній основі, тому багато моделей і тенденцій залишалися невиявленими. Тому об'єктивним є процес виділення серед правоохоронців окремого фахового напрямку діяльності та її формалізації окремими спеціальними підрозділами – кримінального аналізу.

В історичному контексті, враховуючи початкові форми та засади кримінального аналізу, ключовим елементом розглядалася необхідність ретельного порівняння злочинів, вчинених у теперішній час та у минулому. Тобто аналітик зосереджує свою увагу на виявленні закономірностей та тенденцій.

Тобто на практиці така специфічна діяльність інституційно вже була сформована у формі певного окремого підрозділу кримінального аналізу, тому подальша генерація, підживлення ідей та системи кримінального аналізу відбувалася на основі колективної професійної спільноти, тобто сформованих

спільних ініціатив як фахівців кримінального аналізу так і різного роду ініціатив держави.

Розвиток кримінального аналізу набуває нового поштовху на основі сприйняття суспільством його ефективності у протидії злочинності та відповідним реагуванням законодавця, розвитком цілеспрямованої ініціативи у формі фондів, асоціацій та організацій, з метою додаткового фінансування інновацій в правоохоронній діяльності, наукового освітнього та методичного забезпечення та узагальнення практики, зокрема і щодо інституційного закріплення та удосконалення форм і методів кримінального аналізу.

Таким чином, інституційне становлення кримінального аналізу достатньо обґрунтовано характеризується відповідною історичною ретроспективою, яка розкриває його сутнісні характеристики та етапи еволюційного розвитку.

З метою забезпечення відповідності кримінального аналізу світовим стандартам щодо прав людини, мають бути забезпечені наступні принципи:

правова, адміністративна та інституційна основа для розвитку кримінального аналізу;

законність, необхідність та пропорційність обмежень прав людини;

рівність та недискримінація;

ефективні засоби правового захисту, нагляд і підзвітність.

Необхідно навчитися використовувати ресурси більш креативно та раціонально, чітко усвідомлювати та ретельно планувати використання даних та інформації в межах боротьби з найбільш суттєвими загрозами.

РОЗДІЛ 2. ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

2.1. Типологія кримінального аналізу

З'ясування змісту кримінального аналізу доречно продовжити, розклавши його на певні види, які відрізняються, зокрема за метою, характером, обсягом та джерелом даних, застосованими методами аналізу, результатами, регулярністю і частотою аналізу, а також цільовою аудиторією тощо.

Наразі, серед фахівців та дослідників використовується досить різноплановий підхід щодо зазначеної типології за видами кримінального аналізу. Жодна типологія ніколи не претендує на вичерпний набір визначень. Нерідко має місце частковий збіг у визначеннях змісту різних видів кримінального аналізу, залежно від обставин, а також появи нових ідей і технік [108, ІАСА].

Ще до початку 1980-х рр. багато різноманітних програм, спрямованих на зниження рівня злочинності, були об'єднані в Інтегровану програму затримання злочинців (*ICAP*). І саме у цій інтегрованій програмі кримінальний аналіз займав окреме місце. Водночас вперше саме у цій програмі було визначено чотири типи аналізу:

- кримінальний аналіз (*crime analysis*),
- розвідувальний аналіз (*intelligence analysis*),
- аналіз даних розслідувань (*investigative analysis*) та
- аналіз операцій (*operations analysis*).

В Україні вже тривалий час має місце дискусія щодо визначення видів (типів) кримінального аналізу, а тому, зазначаючи про типи кримінального аналізу, що були визначені Інтегрованою програмою у 1980-х роках в Сполучених Штатах, ми спеціально їх подали і мовою оригіналу.

Водночас, завдання щодо формування загального розуміння видів кримінального аналізу допомагає зосередити фокус на різних видах діяльності

аналітиків, у підготовці аналітиків та їх навчанні, підтримці професійної діяльності на основі визначення посадових інструкцій, завдань та обов'язків.

Зокрема, мислення в категоріях видів кримінального аналізу допомагає професії аналітика кількома способами:

гарантування повного спектру аналітичних послуг;

визначення сфер, які потребують аналітичного розвитку та реагування аналітиків;

визначення сфер для розвитку професійних знань та навичок аналітиків, їх навчання та формування професійної літератури;

планування щоденних, тижневих, місячних та річних завдань;

класифікацією аналітичних продуктів та планування графіків їх розповсюдження;

визначення відповідних технік та інструментів щодо конкретних цілей аналізу.

Перш за все, звертає на себе увагу типологія, визначена ІАСА [94], яка розрізняє чотири основні види кримінального аналізу:

- 1) тактичний кримінальний аналіз (*tactical crime analysis*);
- 2) стратегічний кримінальний аналіз (*strategic crime analysis*);
- 3) кримінальний розвідувальний аналіз (*crime intelligence analysis*);
- 4) управлінський (адміністративний) аналіз злочинності (*administrative crime analysis*).

В інших джерелах, посилаючись на ІАСА [156; 157], виділяється лише три види КА, хоча в різній послідовності:

- 1) тактичний кримінальний аналіз (*tactical crime analysis*);
- 2) стратегічний кримінальний аналіз (*strategic crime analysis*);
- 3) управлінський (адміністративний) аналіз злочинності (*administrative crime analysis*).

У свою чергу, відомий фахівець у цій сфері, професорка Редфордського університету Рейчел Боба Сантос (*Rachel Boba Santos*) у своїй книзі «*Crime*

Analysis with Crime Mapping» 2006 року видання [137] та інші джерела [87; 96; 139] виділяють п'ять видів кримінального аналізу:

- 1) *Intelligence Analysis*
- 2) *Criminal Investigative Analysis*
- 3) *Tactical Crime Analysis*
- 4) *Strategic Crime Analysis*
- 5) *Administrative Crime Analysis*

А вже у 2022 році, у перевиданій книзі «*Crime Analysis with Crime Mapping*» Р. Боба [138] виділяє лише чотири види кримінального аналізу, які повністю корелюються з підходом ІАСА, видаливши з переліку «*Criminal Investigative Analysis*».

Особливим є підхід до визначення та виділення видів кримінального аналізу в INTERPOL [109, 110], де застосовується специфічний термін «*Criminal intelligence analysis*». Термін «*Criminal intelligence analysis*» наповнює кримінальний аналіз додатковим змістом «*Intelligence*», що може інтерпретуватися як кримінальний розвідувальний аналіз та вказує на концептуальний зв'язок з *Intelligence-Led Policing*.

Розкриваючи історичну генезу розвитку кримінального аналізу (див.: підрозділ 3.1) було зазначено саме на цій особливості сучасного наповнення змісту діяльності підрозділів кримінального аналізу. Водночас, INTERPOL виділяє оперативний (або тактичний) та стратегічний аналіз.

Різноманітність підходів щодо типології кримінального аналізу є плинною та змінюється, розвиваючись у контексті нового змісту кримінального аналізу та особливо домінуючої моделі правоохоронної діяльності. Це стосується і сучасної моделі правоохоронної діяльності, керованої аналітичною розвідкою (*Intelligence-Led Policing*), яка передбачає інкорпорування аналітичної розвідувальної функції в загальну місію правоохоронної системи. Комплексне завдання – прогнозування ризиків та вплив на дії – передбачає комбінування аналізу та процесу прийняття рішень,

що створює додаткові виклики для спеціалістів розвідувальних аналітичних служб [36, с. 25].

Із врахуванням сучасної моделі у посібнику ОБСЄ «Guidebook Intelligence-Led Policing» [125] зазначається, «Як і у випадку з різними типами аналітики, існують різноманітні підходи щодо класифікації аналізу. Оперативний аналіз в одній установі називають тактичним аналізом в іншій, а аналіз мережі в одному поліцейському відділі називають аналізом зв'язків або схемою взаємозв'язків у сусідній країні. Найпоширенішою класифікацією аналізу є стратегічний аналіз, оперативний аналіз і тактичний аналіз.»

Такий підхід є ключовим і у публікаціях самого цитованого вченого з питань змісту, розуміння та імплементації Intelligence-Led Policing – доктора Джері Реткліфа (*Dr. Jerry H. Ratcliffe*), який виділяє три рівні аналітичної розвідки (Intelligence): стратегічний, оперативний, тактичний і саме у такій послідовності [142].

Д-р Джері Реткліф зазначає, що традиційний підхід полягає у визначенні двох або трьох площин аналітичної діяльності [142]:

тактична - підтримка оперативних підрозділів, розслідувань та інших підрозділів у вжитті конкретних заходів для досягнення цілей правозастосування,

оперативна - підтримка керівників підрозділів і регіональних органів у плануванні заходів зі зниження рівня злочинності та розподілі ресурсів,

стратегічна - спрямований на забезпечення розуміння, а також внеску у широкі стратегії, політики та ресурси.

Більшість організацій використовують певні варіації цих описів, але іноді досить безсистемно: деякі з них не мають оперативного рівня тоді як інші описують свій тактичний рівень як оперативний, тощо [142].

Таким чином, подальший аналіз необхідно зосередити на змістовній характеристиці кожного із зазначених видів, з'ясувавши особливості, відмінності та сформувавши бачення щодо оптимальної на сьогодні типології, що найбільше відповідає потребам правоохоронних органів України.

Стратегічний кримінальний аналіз. У різних джерелах містяться різні підходи до визначення та характеристики стратегічного кримінального аналізу. Перш за все, звертає на себе увагу обґрунтування змісту стратегічного кримінального аналізу, викладене у виданні IACA [94]: Стратегічний кримінальний аналіз фокусується на довгострокових тенденціях, проблемах та «гарячих точках» злочинності і порушень громадського порядку.

Стратегічний кримінальний аналіз є періодичним, а не щоденним обов'язком. Аналіз тенденцій, проблем та гарячих точок починається з наявних даних поліції. Однак загалом дані поліції є недостатніми для пояснення першопричин та основних факторів можливостей, пов'язаних із цими довгостроковими явищами. Для цього аналітики звертаються до збору якісних даних, які виходять за рамки поліцейського звіту. Ці якісні методи, включаючи інтерв'ю, опитування, фокус-групи, експертні оцінки та зовнішні дослідження [94, с. 12]

Професорка Редфордського університету Рейчел Боба Сантос (*Rachel Boba Santos*) у виданні 2006 року [137, с. 15] зазначає, стратегічний кримінальний аналіз – це вивчення проблем злочинності та інших питань, пов'язаних із завданнями поліції, для визначення довгострокових моделей діяльності, а також для оцінки реагування поліції та організаційних процедур.

Двома основними цілями стратегічного кримінального аналізу є

(а) допомога у виявленні та дослідженні довгострокових проблем злочинності та

(б) оцінка реагування поліції на проблеми та організаційні процедури поліцейських установ.

Вивчення проблем може включати аналіз рівня злочинності, повторної віктимізації, гарячих точок і характеристик середовища, які впливають на можливості та випадки злочинів. Результати стратегічних досліджень аналітиків та оцінка реакції поліції на проблеми злочинності допомагають поліцейським службам оцінювати їхню ефективність.

А у виданні 2022 року Рейчел Боба [138, с. 15] вказує на те, що *метою стратегічного кримінального аналізу є виявлення довгострокових проблем і зрозуміння, чому вони виникають, для спрямування ресурсів поліції на розробку довгострокових рішень.*

Подібно до тактичного кримінального аналізу, дані, що використовуються для стратегічного кримінального аналізу, надходять з поліцейських баз даних, однак стратегічний аналіз злочинності часто включає збір даних з різних інших джерел, таких як дані перепису населення, дані географічного районування та дані про міста, а також може включати первинні дані, зібрані як кількісними, так і якісними методами.

Крім того, стратегічний аналіз злочинності розглядає ті ж самі дані про злочинність, але в агрегованому вигляді та за більш тривалі періоди часу.

Наприклад, якщо тактичний кримінальний аналіз виявив, що чотири з п'яти автомобілів були відкриті в результаті крадіжок з транспортних засобів, що сталися в районі минулого тижня, то стратегічний кримінальний аналіз виявить, що 85% з 1000 автомобілів були відкриті в результаті крадіжок з транспортних засобів в цілому по місту минулого року.

Інші джерела також вказують на особливості, що характерні для стратегічного кримінального аналізу.

Стратегічний кримінальний аналіз передбачає довгострокове вивчення інформації про злочини та її класифікацію на демографічні та просторові групи. Це допомагає у створенні кількісних моделей і дослідженні інформації. Він агрегує дані за певними періодами, як-от дані за місяць, квартал або рік. Він також надає конкретну інформацію про зібрані дані, як-от характер правопорушень, стать жертв, категорію доходу, дату, час тощо, оскільки це допомагає створити чітку картину щодо перебігу злочинів. Основними цілями цього типу аналізу є виявлення довгострокових проблем і розробка процедури їх вирішення. Він включає оцінку різних програм, аналіз проблем та інші процедури. Можна зробити висновок, що в стратегічному аналізі

використовуються статистичні механізми та методи дослідження, які потенційно можуть дати необхідні результати [137].

Важливим є підхід до обґрунтування стратегічного аналізу в INTERPOL [109, 110]: *призначений для інформування осіб, які приймають рішення на вищому рівні, і переважно реалізується в довгостроковій перспективі.*

Стратегічний аналіз включає визначення:

способів кримінальної діяльності;

тенденцій та моделей злочинності;

поширення загроз;

зовнішніх факторів, таких як технологія, демографія чи економіка, що можуть потенційно вплинути на злочинну діяльність.

Ключове завдання полягає в забезпеченні раннього попередження поширення загрози та підтримки вищого керівництва щодо визначення пріоритетів розвитку органу (підрозділу), спрямованих на вирішення нових проблем злочинності. Це може включати виділення цільових ресурсів щодо різних типів злочинів або посилення навчання певним методам протидії злочинності.

Стратегічний кримінальний аналіз переважно орієнтований не на затримання злочинців, а на запобігання злочинності, підвищення інституційної спроможності правоохоронних органів та зниження ризиків поширення кримінальних загроз, зокрема організованої злочинності, корупції, наркоторгівлі тощо.

Результатом стратегічного кримінального аналізу, перш за все, є відповідна стратегія у формі нормативного акту, яка має довгостроковий регулятивний вплив в системі прийняття управлінських рішень керівництвом правоохоронного органу.

Стратегічний кримінальний аналіз має потенціал стати найбільш значущим аспектом аналітичної розвідки через здатність стратегічних продуктів впливати на загальну безпекову стратегію і рішення щодо використання ресурсів [111].

Стратегічний рівень завжди страждав з точки зору досягнення легітимності, оскільки відмінність між тактичним і стратегічним *«не є лише питанням визначення або семантики, а має реальні організаційні наслідки і пронизує аналітичний процес»* [99].

Крім того, аналітик стратегічного кримінального аналізу зацікавлений у виявленні системних прогалин та вразливостей у суспільстві та того, як організовані злочинні групи використовують ці можливості.

Загалом, стратегії спрямовують свій вплив не на затримання правопорушників, а на:

- зниження привабливості об'єктів злочину та ризиків поширення кримінальних загроз,
- усунення причин та умов вчинення злочинів, а також на
- підвищення ефективності правоохоронної діяльності на основі розвитку інституційної спроможності та використання зовнішніх сприятливих факторів.

Стратегічний рівень – забезпечує прийняття рішень, розробку політики, планування та визначення пріоритетів; розподіл ресурсів поліції; та із врахуванням видів злочинності, визначає відповідний підхід діяльності поліції; спрямовується на забезпечення уявлення щодо загроз уразливості, ризиків та можливостей щодо діяльності (оцінка загроз та ризиків) у сфері безпеки, розуміння тенденцій та системи причинно-наслідкових зв'язків, а також є внеском у розроблення широких стратегій щодо безпекової політики та використання ресурсів.

Стратегічний рівень має справжні організаційні наслідки, є базисом і пронизує весь аналітичний процес.

Стратегічний рівень не є терміном, пов'язаним з винятково загальнодержавним безпековим аспектом, він також застосовується до процесу планування та розподілу ресурсів на кожному рівні (регіону) у межах безпекової політики.

Аналітики стратегічного кримінального аналізу у своїй діяльності використовують різноманітні процеси, моделі та методи. Зокрема:

Аналіз проблемних районів (тобто "гарячих точок") - це визначення районів у межах юрисдикції з непропорційно високим рівнем злочинності порівняно з іншими районами як у часовому, так і в просторовому вимірі.

Аналіз проблем щодо правопорушників і жертв - це використання даних для виявлення та визначення пріоритетів (тобто, ранжування) окремих правопорушників за кількістю, типом і тяжкістю вчинених ними злочинів, а також окремих жертв за кількістю, типом і тяжкістю їх віктимізації.

Хоча ці методи є методами аналізу оперативної інформації про злочинність, вони також застосовуються в рамках стратегічного аналізу та вирішення довгострокових проблем.

Аналіз проблем - це «підхід/метод/процес, що здійснюється в рамках поліцейського відомства, в якому офіційна теорія кримінального правосуддя, методи дослідження, а також комплексні процедури збору та аналізу даних використовуються в систематичний спосіб для проведення поглибленого вивчення, розробки обґрунтованих заходів реагування та оцінки проблем злочинності та порушення громадського порядку» [138].

Він включає виявлення та визначення пріоритетності довгострокових проблем, які потребують вирішення поліцією; розуміння того, як, коли, де, хто і чому виникає проблема; управління заходами реагування на проблему; та оцінку ефективності заходів реагування.

Аналіз тенденцій включає агрегування даних про злочинність та інших поліцейських даних, як правило, за періодом часу (наприклад, місяць) та географічною територією (наприклад, район, область) з метою виявлення зростання або зниження рівня злочинності. Статистичні дані є відносно простими і зрозумілими, але методи спрямовані на об'єднання даних у категорії та використання різних статистичних даних для вивчення тенденцій (наприклад, рівень насильницьких злочинів за роками, середня кількість пограбувань на місяць; відсоткова зміна кількості квартирних крадіжок у

районі). Аналітики готують статистичні дані, які включають регулярні аналітичні звіти, що підтримують зустрічі та процеси підзвітності відомства у сфері зниження рівня злочинності. Продукти для підзвітності, як правило, дещо відрізняються від тих, що використовуються для виявлення, розуміння та оцінки окремих проблем.

У стратегічному кримінальному аналізі *мапування злочинності* використовується в довгострокових програмах, таких як:

(1) *аналіз взаємозв'язку між злочинною діяльністю та індикаторами порушення громадського порядку (виклики поліції до місць порушення громадського порядку);*

(2) *вивчення активності в певних місцях або навколо них, таких як школи, бари або центри лікування наркозалежності;*

(3) *обчислення інформації про рівень злочинності в межах невеликих географічних районів (наприклад, кількість квартирних крадіжок до кількості домогосподарств);*

(4) *визначення конкретних районів з непропорційно високим рівнем злочинності (тобто, проблемних районів).*

Процес SARA є найбільш відомим у практичному використанні в стратегічному кримінальному аналізі. SARA передбачає (*scanning, analysis, response, assessment*):

- *сканування (scanning): виявлення повторюваних проблем та наслідків впливу на безпеку громад;*

- *аналіз (analysis): збір та аналіз усіх відповідних даних про проблему з метою з'ясування шляхів впливу на причини виникнення проблеми;*

- *реагування (response): пошук відповідей, які могли б працювати в інших місцях, виявлення низки місцевих варіантів, а потім вибір і здійснення конкретних заходів, які дозволять вирішити проблему;*

- *оцінка (assessment): перевірка даних, зібраних до і після етапу реагування, з метою визначення, чи зменшило реагування проблему, а якщо ні,*

то визначити нові стратегії, які можуть спрацювати. нових стратегій, які можуть спрацювати.

Із врахуванням сучасної моделі у посібнику ОБСЄ «Guidebook Intelligence-Led Policing» зазначається, що потреба в аналітиці обумовлена процесом стратегічної оцінки [125].

Оцінка дає керівникам правоохоронних органів огляд проблем поліції, з якими стикається або може зіткнутися установа. Підготовлений аналітичним підрозділом цей широкий документ, відображає національні, регіональні та місцеві стратегічні пріоритети. Підготовка документа є першим етапом у процесі стратегічного планування.

Усі існуючі та нові загрози, виявлені під час процесу сканування стратегічної оцінки, мають бути розглянуті в документі. Не можна упускати жодної значної деталі. Далі документ розглядається на стратегічному форумі, у форматі якого виявлені загрози розглядаються в контексті наявних ресурсів. Пріоритети зіставляються із ресурсами. Кількість загроз, включених до будь-якої стратегії контролю, визначається ресурсами, доступними для їх вирішення; ті, яким стратегічний форум надає найвищий пріоритет, включаються до стратегії контролю. Це встановлює оперативний порядок денний, який, у свою чергу, контролюється керівниками середньої ланки, які несуть особисту відповідальність за кожний із виявлених пріоритетів і зобов'язуються сформулювати плани управління цими загрозами [30].

Стратегія контролю, містить поєднання національних, регіональних і місцевих пріоритетів, щоб вона могла включати явища, які інакше здавалися б не пов'язаними між собою, такі як міжнародний тероризм, вуличне пограбування та водіння в нетверезому стані. Стратегія має залишатися незмінною до підготовки наступної стратегічної оцінки або до виявлення більш суттєвих загроз та доведення до відома керівництва. Оперативні/тактичні оцінки, представлені на регулярних оперативних/тактичних нарадах, забезпечують залишення цих пріоритетів у центрі уваги установи. Оперативні/тактичні наради переглядають оперативні

плани, розроблені менеджерами середньої ланки та створюють форум для обговорення нових загроз. Це є гарантією того, що менеджери зосереджуються на, визначених керівниками загрозах.

Інші загрози, визначені в стратегічній оцінці, не слід ігнорувати, навіть якщо немає достатніх ресурсів; вони додаються до стратегії контролю, і залишаються у полі зору аналітиків. Усі працівники правоохоронних органів зобов'язані визначати пріоритети своєї роботи відповідно до стратегії контролю.

Оперативний кримінальний аналіз. Багато поліцейських органів, підрозділів та й деякі аналітики не визнають оперативного рівня кримінального аналізу, однак це одна із найбільш швидкозростаючих сфер управління інформацією в поліції [142]. Позиціонуючи між сфокусованою на правопорушниках тактичною ареною та стратегічним рівнею щодо формування стратегії, політики та довгострокових планів, оперативний кримінальний аналіз, який може сприяти зниженню масштабів загроз у регіонах та плануванню відповідних ресурсів, безсумнівно, є ключовим компонентом [136].

Д-р Джері Реткліф зазначає, що на оперативному рівні кримінального аналізу аналітики переймаються структурою злочинності, кластеризацією діяльності, з метою визначення проблемних питань для діяльності правоохоронного підрозділу [136].

На оперативному рівні кримінальний аналіз вирішує питання прийняття рішень, що пов'язані з управлінням програмами, галузевими правоохоронними кампаніями, керівниками регіонального рівня і, як правило, цей процес обмежується роком. На цьому рівні аналітичний процес спрямовується на визначення та вивчення тенденцій та проблем, пов'язаних з однією чи кількома правоохоронними програмами (кампаніями). Програми оперативного рівня прийняття рішень, можуть бути в значній мірі згруповані за трьома основними потоками роботи [122]:

- аналіз патернів

- оцінка загрози
- спеціалізовані програми збору даних.

Програми аналізу патернів можуть бути визначені за конкретною темою або наявною проблемою. Вони також можуть бути визначені за геопросторовим принципом (місцезнаходженням, регіональністю), або, можливо, цільовими групами, які представляють певний інтерес. Там, де аналітики об'єднуються в такі програми, важливою характеристикою є попередня визначеність її шляхом стратегічного кримінального аналізу.

Важливим акцентом у реалізації програми аналізу патернів є участь у ній аналітиків які обізнані з аналітичними методиками на рівні вищому від базового так як їхня увага зосереджується на активному використанні додаткових специфічних джерелах інформації, вони розглядають більш широкі тенденції ніж на тактичному рівні, не обмежуються аналізом окремих об'єктів, а намагаються будувати більш складні моделі. Аналітики на оперативному рівні повинні на певному етапі бути занурені в зважування рівня загрози з боку різних груп або окремих осіб, а також їх фактичного або потенційного впливу.

Цільовим об'єктом оперативного кримінального аналізу розглядаються групи високого ризику як для конкретної діяльності, так і, загалом, типи чи форми активності, що характеризуються наявністю чи потенційною загрозою. Зазвичай показники для них встановлюються за допомогою спільної моделі оцінки ризику.

Як пояснює Ван дер Бекен [162], оперативний кримінальний аналіз слід проводити на системній груповій основі, а не як аналіз кожного окремо аналітика. Система повинна з'ясувати як різноманітні складові елементи, пов'язані з моделями поведінки та діями, які формуються в умовах навколишнього середовища. Він стверджує, що увага повинна зосереджуватися на аналізі взаємозв'язків, взаємозалежності, а не на сутностях.

Тенденції, які впливають на навколишнє середовище або організовану групу, і способи взаємодії цих елементів є головним завданням, оскільки

прогнозні моделі залежать від їх здатності продемонструвати зв'язки між ідентифікованими незалежними змінними та залежною змінною.

Найважливішим досягненням в програмах аналізу оперативного рівня є підтримка можливостей збору даних зі здатністю штучного інтелекту. Програми штучного інтелекту є витонченими, їх можна використовувати на основі достатності досягнення статистичної значущості. Перевага полягає в тому, що ці програми постійно розвивають аналітичні можливості та поступово можуть виходити на рівень на аномальних профілів.

Мистецтво аналізу патернів потребує більше креативності, а не програмування шаблонів: за часом, по подіях або їх поєднаннями.

Програми оцінки загрози також базується на груповому аналізі і відправним моментом є поняття "загроза", яка часто переплітається з поняттям "шкода". Аналітичний процес розпочинається з розгляду рівня генерування шкоди та оцінки груп людей, які створюють шкоду. Певним чином поняття "загроза" можливо замінити терміном "профіль".

Програма оцінки загрози спрямована на створення надійної, динамічної системи для оцінки потенційних загроз та, порівнюючи їх, визначення пріоритетності цих загроз. Це дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо оперативних пріоритетів розподілу ресурсів та зусиль на всіх рівнях для контролю або усунення цих загроз. На оперативному рівні керівництво правоохоронного органу здатне визначити найбільш доцільне використання ресурсів і які пріоритети є найбільш актуальними. Діяльність, пов'язана з наркотиками та організованою злочинністю, може оцінюватися разом із питаннями контролю за дотриманням правил дорожнього руху та громадського порядку в середовищі, де розподіляються ресурси на основі більш широких потреб громади та повного знання можливостей відділу.

Із врахуванням сучасної моделі у посібнику ОБСЄ «Guidebook Intelligence-Led Policing» [125] зазначається щодо мети кримінального аналізу на оперативному рівні: допомога управлінню для досягнення оперативних цілей; підтримка регіональних керівників, територіальних підрозділів у

плануванні діяльності щодо зменшення масштабів злочинності та розгортання ресурсів для досягнення оперативних цілей.

Тактичний кримінальний аналіз. Тактичний кримінальний аналіз – передбачає аналіз даних, що спрямований на визначення короткострокових пріоритетів щодо патрулювання та досудового розслідування й розподілу ресурсів. Це процес, що здійснюється систематично та зорієнтований на конкретні заходи, які патрульні та слідчі підрозділи виконують щоденно для розв’язання поточних проблем, пов’язаних зі злочинністю та громадською безпекою. Особлива увага зосереджується на встановленні типової поведінки правопорушників, узагальненні способів та моделей (патернів) вчинення кримінальних правопорушень.

Цей вид аналізу потребує постійної актуалізації інформації за рахунок наповнення новими даними і на здійснення заходів з тактичного аналізу може припадати більшість робочого часу аналітиків.

У межах тактичного кримінального аналізу здійснюється узагальнення отриманих даних та поширюється відповідна інформація серед визначених працівників правоохоронного органу для подальшого прийняття оперативного рішення щодо вчинених кримінальних правопорушень, отриманих актуальних даних від інших правоохоронних органів, а також щодо рецидивних інцидентів (серії злочинів або викликів, пов’язаних з одними й тими ж місцями та причетними особами). Готуються звіти та мапи для підтримки тактичних операцій.

Але більшість тактичних прийомів і зусиль в межах тактичного кримінального аналізу зосереджуються на встановленні моделей (патернів) кримінальної діяльності [94, IACA].

IACA орієнтує на модель, в основі якої унікальність двох або більше кримінальних правопорушень ідентифікується через відповідність кожній з визначених умов [94]:

- спільною для них є хоча б одна ознака щодо виду злочину; поведінки правопорушників або жертв; характеристики правопорушників, жертв або об'єктів; привласненого майна або місця, де їх було вчинено;

- не відомо про зв'язки між жертвою (жертвами) і правопорушником (правопорушниками);

- спільні риси чітко вирізняють сукупність кримінальних правопорушень серед інших, вчинених у межах одного й того самого часового проміжку;

- кримінальна активність переважно має обмежену тривалість – від кількох тижнів до кількох місяців;

- сукупність пов'язаних кримінальних правопорушень розглядається як один об'єкт кримінального аналізу та зосередження зусиль і тактичних дій поліції.

Найчастіше аналітики використовують метод щоденного аналізу даних й інформації про кримінальні правопорушення та їх подальше порівняння з минулими інцидентами. Порівнюючи, аналітик встановлює достатність спільних рис між минулим і поточним інцидентом, а також ймовірність певної закономірності вчинення кримінальних правопорушень. З цією метою використовуються бази даних й відповідні пошукові сервіси, мапування кримінальних правопорушень та статистичні методи (наприклад, аналіз порогових значень), які допоможуть ідентифікувати патерни.

Професорка Рейчел Боба Сантос тактичний кримінальний аналіз визначає таким чином [137]: тактичний кримінальний аналіз – це вивчення нещодавніх кримінальних подій і потенційної злочинної діяльності шляхом вивчення таких характеристик, як те, як, коли і де відбулася дія, щоб допомогти у розробці моделей (патернів), слідчих дій і ідентифікації підозрюваних, а також розкритті справи.

Тактичний кримінальний аналіз зосереджується на недавніх злочинах і на конкретній інформації про методи злочинів, а також про залучених осіб і транспортні засоби. Проаналізовані дані отримані з офіційних звітів поліції, які включають інформацію про характеристики злочинів, такі як спосіб

проникнення, місце входу, дії підозрюваного, тип жертви та тип використаної зброї, а також дата, час, місце, і тип розташування. Типи злочинів, які зазвичай розглядаються в тактичному кримінальному аналізі, це ті, у яких злочинець не знає жертви, і ті, щодо яких є адекватна інформація про злочин (спосіб злочину) для аналізу.

Р.Боба також вказує на три цілі які має тактичний кримінальний аналіз:

- зв'язати злочини та таким чином виявити моделі (патерни);
- виявити потенційних підозрюваних у злочинах або моделі (патерни) злочинів;
- зв'язати розкриті злочини з відкритими справами та таким чином допомогти розкрити чи закрити справи.

Професорка пояснює, що поліцейські та детективи витрачають більшу частину часу на розслідування окремих справ, вони часто не встигають зробити крок назад, щоб виявляти закономірності, моделі (патерни) злочинів. Тактичний кримінальний аналіз – це процес повернення цього кроку назад, *«Досліджуючи багато злочинів разом, аналітики тактичного кримінального аналізу можуть ідентифікувати закономірності, а також допомогти зв'язати моделі з потенційними правопорушниками»* [137].

У виданні 2022 року «Crime Analysis with Crime Mapping» [138] професорка Рейчел Боба Сантос метою тактичного кримінального аналізу визначає виявлення короткострокових моделей діяльності. Різні типи злочинів пов'язані між собою за типом діяльності, місцем, правопорушником, жертвою, майном і способом вчинення злочину.

Методи і процеси, які використовуються для тактичного аналізу злочинів, включають:

- аналіз повторюваних інцидентів,
- аналіз моделей (патернів) злочинності,
- аналіз кримінальних розслідувань,
- географічне профілювання.

Аналіз повторюваних інцидентів - це використання даних про виклики поліції для виявлення місць, де протягом короткого періоду часу відбувалися подібні виклики, щоб спрямувати поліцейські ресурси на місця "повторних викликів".

Аналіз моделей злочинності - це використання даних звітів про злочини для виявлення груп злочинів, які певним чином пов'язані між собою, щоб спрямувати ресурси поліції на запобігання майбутнім злочинам та/або затримання злочинця(ів). Зв'язок відомих злочинців з минулими злочинами пов'язаний з аналізом моделей і полягає у використанні даних про осіб, які були заарештовані та/або засуджені за певний злочин, для того, щоб пов'язати їх з окремими злочинами або моделями злочинів. Метою аналізу структури злочинів є спрямування ресурсів поліції, затримання особи та/або розкриття однієї чи кількох справ шляхом арешту.

Аналіз моделі, як правило, зосереджується на тих факторах (хто, що, коли, де або як), які є спільними для значної кількості інцидентів. Виявлення цих спільностей часто є ключем до вирішення шаблону.

Наприклад, у схемі вуличного пограбування, в якій кожен інцидент має однаковий опис злочинця (серія), аналітик може зосередитися на правопорушнику, шукаючи базу даних відомих правопорушників, які відповідають цьому опису. У схемі крадіжки зі зломом, в якій крадуть східні килими, рішення може полягати в пошуку торгових точок для вкрадених килимів. Схема вихоплення гаманця, локалізована в одній частині парку, може бути недопущена за допомогою певного перепроєктування. Якщо інциденти в серії часових інтервалів або географічних спільних рис, аналітик може спробувати спрогнозувати, де і коли порушник завдасть наступного удару [94].

Аналіз кримінальних розслідувань передбачає процес побудови «профілів» злочинців, які вчинили тяжкі злочини, насамперед зґвалтування або вбивства. У 1970-х і 1980-х роках цей вид аналізу називався кримінальним профілюванням (*criminal profiling*), але зловживання ним у телевізійних шоу і

фільмах змусило ФБР змінити термін [138]. Використовуючи елементи серії злочинів, аналітик визначає характеристики невідомого злочинця, такі як наркотична залежність, соціальні звички та місце роботи, з метою ідентифікації та визначення пріоритетності підозрюваних, щоб підтримати та допомогти слідчим у розслідуванні.

Як зазначає ІАСА [108, с. 7], *«У тій мірі, в якій кримінальне «профілювання» або аналіз кримінальних розслідувань відбувається в місцевих органах поліції, ми (члени ІАСА) розглядаємо його як невід'ємну частину процесу тактичного аналізу, оскільки він майже завжди зосереджується на серії злочинів».*

Географічне профілювання є частиною аналізу кримінального розслідування, а отже, також підпадає під сферу тактичного кримінального аналізу. Аналітик використовує географічні місця вчинення злочинів злочинцем (наприклад, місця скидання тіл або місця зустрічей), щоб визначити та позначити пріоритетні райони, де, ймовірно, проживає злочинець (Rossmo, 2000, 2012). Знову ж таки, мета полягає в тому, щоб ідентифікувати та затримати невідомого серійного злочинця.

У тактичному кримінальному аналізі мапування злочинів використовується для виявлення закономірностей, пов'язаних з близькістю інцидентів. Мапування злочинності особливо корисне для виявлення моделей майнових злочинів та вуличних пограбувань. Наприклад, просторовий аналіз випадків викрадення автомобілів може виявити кластери активності в певних місцях, які можуть вказувати на схему злочину. У географічному профілюванні мапування злочинності та просторовий аналіз місць вчинення злочинів є центральними.

2.2. Процес кримінального аналізу

Процес кримінального аналізу, який традиційно називають аналітичним циклом, описує і виділяє шість загальновизнаних, стандартних етапів, які

використовуються для перетворення необроблених даних та інформації в аналітичні продукти, що передбачають конкретні дії [125]. Такий підхід відповідає сучасним вимогам розвитку кримінального аналізу, який базується на засадах аналітичної розвідки, - ключового компоненту Intelligence-Led Policing

Процес починається з прийняття рішення або постановки завдання, за яким йде етап планування, після чого аналітики беруть участь у зборі інформації й даних, що підлягають оцінюванню відповідно до офіційно визнаної системи оцінювання (в НПУ оцінка даних та інформації на практиці не використовується) [36].

Наступним кроком є фактичний етап обробки, який починається із зіставлення і структурування доступних даних та інформації й внесення їх у базу даних.

Потім дані й інформація аналізуються, що призводить до отримання аналітичних продуктів для одержувача (керівника, слідчого або інших осіб, які формують завдання для аналітика щодо їх аналізу) та інших відповідних зацікавлених сторін [36].

Передані аналітичні продукти оцінюються одержувачем з урахуванням потреб і вимог. Зворотний зв'язок використовується для підвищення якості аналітичних продуктів або як методологічна інформація для майбутніх аналогічних аналітичних продуктів.

Аналітичний цикл це не статична послідовність з шести етапів, а динамічний процес, де різні фази тісно взаємозв'язані та переходять одна в одну, що змушує аналітиків рухатися як уперед, так і назад у межах аналітичного циклу. Цикл, представлений на рис. 2.1, забезпечує структуру та процес, які є впорядкованими та легкими для розуміння, і можуть використовуватися як базовий процес як для стратегічного, оперативного, так і для тактичного аналізу.

Цикл аналітичної діяльності розпочинається чітким завданням для розробки конкретних аналітичних продуктів. Однак аналітичний процес

здійснюється на кількох різних рівнях і часто не обмежується циклом аналітичної діяльності. Цей процес вимагає добре функціонуючої та структурованої організації роботи з аналітикою на основі визначених стандартів. У країнах ЄС використовуються стандартні операційні процедури (Standard Operating Procedures - SOPs) [125], які дозволяють наповнювати цикл аналітичної діяльності інформацією та визначають очікуваний результат циклу та подальші дії.

Рисунок 2.1. Процес кримінального аналізу

Постановка завдань і планування. Цикл аналітичної діяльності ініціюється рішенням керівництва, яке визначає аналітикам завдання щодо певної проблеми або напрямку. На основі цього завдання керівництво та аналітик обговорюють та узгоджують технічне завдання (ТЗ) – документ, що визначає обсяг, основні цілі, зміст та часові рамки продукту аналітичної діяльності. ТЗ є офіційною відправною точкою циклу аналітичної діяльності.

Важливість чіткого визначення завдань і узгодження цілей продукту аналітичної діяльності часто недооцінюється. Щоб чітко поставити завдання аналітикам, керівники правоохоронних органів і особи, які приймають

рішення, повинні знати потенціал і обмеження аналітичного аналізу даних. Подібним чином аналітики повинні знати, як допомогти дослідникам, менеджерам і особам, які приймають рішення (клієнтам), створюючи індивідуальні продукти та цільові рекомендації.

Фаза постановки завдань, яку іноді називають «фазою прийняття рішення», вимагає тісної співпраці між аналітиками та замовниками. Вони повинні узгодити предмет аналітичної розвідки, цілі, мету, масштаби, часові рамки та форму звітності, включаючи розповсюдження та одержувача аналітичного продукту [125]. Аналітик повинен чітко розуміти очікування та наміри замовника.

Важливо ставитися до таких завдань як до проектів і ретельно планувати різні етапи. Складні проекти можуть вимагати значної кількості часу та ресурсів. Грунтуючись на ТЗ і відповідно до обсягу проекту, аналітик повинен розробити детальний план проекту, який містить узгоджені цілі, обсяг і часові рамки, а також послідовність дій і перелік ресурсів, необхідних для успішного виконання завдання. Цей етап є незамінним, оскільки він слугуватиме керівництвом для збору та подальшого аналізу інформації. План проекту також повинен враховувати можливі юридичні проблеми та проблеми захисту даних, які можуть виникнути під час реалізації проекту аналітичної діяльності. Зокрема, якщо йдеться про використання персональних даних або таємних методів збору даних та інформації, правові вимоги та можливі обмеження слід враховувати на ранній стадії процесу планування для забезпечення збору, обміну та використання даних та інформації здійснюється у суворій відповідності до національного законодавства та міжнародних стандартів.

Чітке планування економить час у довгостроковій перспективі та забезпечує ефективне використання ресурсів, що призводить до підвищення якості результату. Це також зменшує ризик того, що збір, зберігання, обмін та обробка даних й інформації не відповідатимуть національним та міжнародним правовим стандартам, що ставить під загрозу успіх усього проекту. За наявності відповідних завдань і планування аналітичні продукти можуть

допомогти у розробці стратегічних планів для вирішення поточних проблем і підготовки до очікуваних [29].

Збір та оцінка. Збір інформації для забезпечення аналітичного процесу та виконання визначеного завдання є складним процесом. Завдання у цій сфері не є випадковою справою, а впливають з ролі і значення інформації для всієї службової діяльності. Тому також існує постійна потреба в інформації, без якої неможливо вести ефективну службову діяльність.

Інформація – це елемент знання, що повідомляється, передається комусь за допомогою мови або іншого коду; також це те, що у цій ситуації може надати певне знання (новина, повідомлення, підказка). Можемо розуміти інформацію також як будь-які дані про зовнішній світ, які одержуємо як безпосереднім шляхом, через органи відчуття, так і посереднім шляхом, завдяки опису певного стану речей, який наводиться людиною [31]. Особливого значення у реалізації майбутніх службових дій набирає корисна інформація, тобто:

***відповідна** – спрямована на виконання завдань правоохоронної діяльності, які передбачені законодавством та інтересів, що впливають з цих завдань;*

***точна** – яка достовірно відображає дійсність;*

***повна** – що надає всі необхідні дані;*

***своєчасна** – доступна у той час, який уможливорює її належне використання.*

Виділяють такі способи збору інформації [33]:

Спостереження – спосіб дослідження, який полягає в навмисному, систематичному і цілеспрямованому сприйнятті об'єктів, явищ із метою вивчення їх специфічних змін у певних умовах і відшукуванні смислу цих явищ.

Опитування як спосіб збору інформації передбачає її збирання шляхом реєстрації показників від осіб, що опитуються.

Експертне опитування, як різновид, є важливим елементом збору інформації для забезпечення прогностичних аналітичних завдань, оцінки ризиків тощо.

Фотофіксація застосовується в процесах, що відбувається у практичній сфері. Їх поділяють на такі різновиди: фотографія підозрілих осіб, фотографія часу та місця події, маршрутна фотографія, самофотографія.

Опис – може бути усним або письмовим визначенням кількісних чи якісних ознак, властивостей в певній послідовності.

Хоча аналітики повинні забезпечити активний пошук достатньої кількості даних, щоб охопити всі аспекти, що підлягають аналізу, вони повинні уникати перевантаження даними та збору непотрібної або неадекватної інформації.

Ключовим питанням щодо управління інформацією є навички в її оцінюванні. За-для цього необхідно використовувати сутнісні характеристики інформації, її джерел, а також інформацію щодо специфіки її поширення.

Джерела даних. Ключовим етапу збору даних та інформації є знання щодо існування, актуальності, доступності та надійності усіх джерел, обраних для виконання конкретного завдання збору, а також вимог щодо повноважень використання даних та інформації з різних типів джерел інформації.

Знання та доступ до внутрішніх і зовнішніх даних та джерел інформації, а також поінформованість про потенційні обмеження та вимоги є передумовами для ефективного збору, забезпечуючи його розвідувальний характер, та подальшого успішного аналізу [125].

План збору. Розробка плану збору є наступним кроком після узгодження ТЗ і плану проекту, як описано вище. План збору є обов'язковим для забезпечення впорядкованого та точного збору відповідних даних та інформації для забезпечення запитуваних/визначених вимог [125]. Це слід розглядати як безперервний процес із можливістю адаптації та реагування на зміни вимог. План збору базується на визначенні поняття, об'єкту, обсягу й термінів виконання завдання та описує:

- яка інформація повинна бути зібрана або є у розпорядженні, включаючи мету та цінність зібраних даних;
- які джерела слід використовувати;
- де можна отримати інформацію;
- як можна отримати інформацію
- хто повинен її збирати;
- скільки даних можна обробити;
- коли потрібно збирати кожен фрагмент даних.

У деяких випадках може виникнути потреба включити пояснення, чому необхідно збирати певні дані та інформацію. Як загальний план проекту, план збору також повинен враховувати різні законодавчі вимоги, які застосовуватимуться до завдань збору залежно від типу інформації, яку потрібно зібрати, а також джерел і засобів, які використовуються для її отримання [126].

Розробка детального плану збору, який включає оцінку потреб і необхідні юридичні дозволи, а також вимоги щодо нагляду, які можуть застосовуватися, має важливе значення для успіху проекту. Таким чином, план забезпечить дотримання всіма залученими сторонами узгоджених цілей і відповідних стандартів.

Системи оцінювання даних. Одночасно або відразу після збору інформації, отримані дані потрібно оцінити у контексті, в якому вони були отримані [125].

Оцінювання даних має ґрунтуватися на об'єктивному професійному судженні, оскільки якість даних визначає достовірність розробленої аналітики. При оцінці враховується достовірність і надійність інформації та її корисність для виконання завдання [31; 33; 132]. Загальним першим кроком є визначення того, що є важливим, а що несуттєвим, а також оцінювання нагальності подальших дій на основі отриманої інформації. Надійність джерела, достовірність та точність інформації повинні оцінюватися окремо співробітником/аналітиком, який отримав і зареєстрував цю конкретну

інформацію [161].

Усі джерела та всю інформацію слід оцінювати відповідно до офіційно визнаної системи оцінювання [125]. І хоча в Україні, зокрема і в Національній поліції, сьогодні не унормовано процес оцінювання інформації, розглядаючи його як обов'язковий атрибут сучасної правоохоронної системи та об'єктивність упровадження у майбутньому, важливо розуміти змістовні особливості процесу, ключові аспекти та вимоги.

Метою оцінки інформації є:

- уніфікація інтерпретації інформації всіма її користувачами;
- зменшення ризику при прийнятті рішень;
- точніше прогнозування розвитку ситуації;
- підготовка вичерпних версій в оперативно-слідчій діяльності;
- прийняття адекватних та оптимальних рішень;
- мінімізація витрат на заходи, що проводяться.

Результатом оцінки інформації повинен стати висновок щодо її релевантності для досліджуваного предмету. Релевантність інформації – наявність зв'язку з проблемою (відповідність нашим інтересам) і здатність інформації внести вклад в процес розуміння проблеми [33].

З метою ефективної роботи з інформаційними масивами, необхідно також визначитись з таким:

- корисність отриманої інформації,
- її надійність,
- а також достатність інформації тощо.

При оцінюванні інформації важливо використовувати загальноприйняті позначення щодо надійності джерела і достовірності змісту інформації. Це має надзвичайно велике значення для аналітичної діяльності.

З погляду оцінки важливості інформації, важливим питанням є поняття «джерела». Джерелом інформації є об'єкт (особа, річ тощо), що спроможний зберігати набуту інформацію безпосередньо або опосередковано, і який можна використати для її прийому. Джерело - це початок чогось, причина певних

подій, це матеріали, які надають дані, що становлять основу для подальших досліджень. Кожне джерело інформації є різним і має розглядатися індивідуально. Оцінюючи характеристики джерела, особа, що його оцінює, завжди зобов'язана дати собі відповідь на кілька запитань, зокрема:

- До якої групи належить дане джерело?
- Яку воно має мету, передаючи інформацію?
- Чому співпрацює (свідомо чи несвідомо, добровільно чи, наприклад, під правовим примусом)?

Це, безумовно, найважливіший елемент верифікації (перевірки) особливо власних джерел, оскільки вони найчастіше можуть створювати загрозу свідомих дій, спрямованих на дезінформацію.

Крім того, оцінка характеристики особистого джерела охоплює також визначення і безперервну модифікацію знання посадової особи про можливість джерела, його інтелектуальний рівень, індивідуальні риси тощо. Дуже часто, наприклад, різноманітні бази даних – також по причині умисних (або випадкових) дій осіб – можуть бути «підозрілими», і внаслідок цього отримати різну оцінку.

Таким чином, належна оцінка вимагає, передусім: оцінки надійності джерела інформації та оцінки достовірності її змісту. Причому, оцінка надійності джерела та оцінка достовірності змісту інформації відбуваються незалежно.

Надійність джерела інформації оцінюється за такими критеріями [33]:

А (абсолютно надійне) - немає сумнівів щодо автентичності, достовірності та обізнаності джерела, або якщо інформація походить із джерела, яке в минулому завжди виявлялося достовірним;

В (надійне в більшості випадків) - незначні сумніви про автентичність, надійність або компетентність джерела, з якого отримувана інформація переважно виявлялася достовірною;

С (у більшості випадків не надійне) - джерело, з якого отримувана інформація у більшості випадків, виявлялась недостовірною, у минулому

частина інформації була надійною;

D - визначити надійність немає можливості.

Кожен критерій має відповідні ознаки [33].

За критерієм надійності «А» (абсолютно надійне) джерелами інформації є [33]:

- технічні засоби, за допомогою яких проводилася безпосередньо фіксація відео-, аудіо- або іншої інформації, що може бути перевірено та підтверджено уповноваженою особою, що проводить оцінку надійності джерела;

- об'єкти та їх сліди, отримані в результаті використання спеціальних знань, виявлення, фіксація, вилучення та дослідження яких було здійснено відповідно діючому законодавству;

- банки та бази даних державних та міжнародних установ та організацій;

- фахівець – особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями та має документи відповідного державного або міжнародного зразка;

- державні установи, підприємства та організації, які надають інформацію за встановленою формою державного зразка;

- офіційні державні засоби масової інформації України та інших країн.

За критерієм надійності «В» (надійне в більшості випадків) джерелами інформації є [33]:

- будь-які технічні засоби (мобільні телефони, комп'ютери, системи відеоспостереження, ігрові консолі, обладнання для зв'язку, обладнання для запису інформації тощо);

- недержавні, комерційні установи, підприємства та організації, до сфери діяльності яких належить інформація, що надається, та які в минулому в більшості випадків виявилися надійними джерелами (3 та більше разів та були оцінені за рівнем надійності не нижче «В»);

- громадяни України, іноземні особи та особи без громадянства, особистості яких встановлені та які в минулому в більшості випадків

виявилися надійними джерелами (3 та більше разів та були оцінені за рівнем надійності не нижче «В»).

За критерієм надійності «С» (у більшості випадків не надійне) джерелами інформації є [33]:

- громадяни України, іноземні особи та особи без громадянства, особистості яких встановлені, які в минулому були як надійними (менше 3-х разів та були оцінені за рівнем надійності не нижче «В») так і ненадійними джерелами (достатньо 1-го разу);

- громадяни України, іноземні особи та особи без громадянства, особистості яких встановлені, які мають особисту зацікавленість в наданні інформації;

- недержавні, комерційні установи, підприємства та організації, до сфери діяльності яких належить інформація, що надається, та які в минулому були як надійними (менше 3-х разів та були оцінені за рівнем надійності не нижче «В») так і ненадійними джерелами (достатньо 1-го разу).

За критерієм надійності «D» (визначити надійність немає можливості) джерелами інформації є [33]:

- будь-які невстановлені особи;
 - недержавні засоби масової інформації;
 - будь-яка особа, установа, підприємство чи організація, яка не може бути оцінена за рівнем надійності «А», «В», «С».

Оцінка достовірності змісту інформації здійснюється за такими критеріями [33]:

1 (інформація повністю достовірна) - інформація, точність якої не підлягає сумніву, підтверджена іншими незалежними джерелами; логічна за своєю суттю; відповідає іншій інформації з цього питання;

2 (інформація відома джерелу особисто) - інформація, відома особисто джерелу, але не відома особисто співробітнику, який її приймає і передає далі, не підтверджена, логічна за своєю суттю, відповідає іншій інформації з цього питання;

3 (інформація джерелу особисто невідома, але підтверджується іншою інформацією) - інформація, невідома особисто джерелу, однак підтверджена іншою, вже зібраною інформацією, достатньо логічна за своєю суттю;

4 (інформація джерелу невідома, і підтвердити її немає можливості) - інформація, невідома особисто джерелу і яку неможливо підтвердити, можлива, але нелогічна, не є достовірною на момент отримання, але вірогідність не виключається.

Кожен критерій має відповідні ознаки [33].

За критерієм достовірності інформації «1» (інформація повністю достовірна) відноситься інформація, яка [33]:

- підтверджена та взаємопов'язана з іншою інформацією (кількість інформаційних даних повинна бути 3 та більше, при цьому інформаційні дані повинні бути за рівнем достовірності нижче «2», а джерела цих інформаційних даних незалежні один від одного – не нижче рівня надійності «В»);

- крім свого джерела має ще не менше 3-х незалежних джерел з рівнем надійності не нижче «В»;

- перевірена та підтверджена особою, яка проводить оцінювання достовірності інформації.

За критерієм достовірності інформації «2» (інформація відома джерелу особисто) відноситься інформація, яка [33]:

- підтверджена та взаємопов'язана з іншою інформацією (кількість інформаційних даних повинна бути 2, при цьому інформаційні дані повинні бути за рівнем достовірності нижче «2», а джерела цих інформаційних даних незалежні один від одного – не нижче рівня надійності «В»);

- крім свого джерела має ще не менше 2-х незалежних джерел з рівнем надійності не нижче «В»;

- відома джерелу особисто, хоча особа, яка оцінює вказану інформацію особисто її не сприймала.

За критерієм достовірності інформації «3» (інформація джерелу

особисто невідома, але підтверджується іншою інформацією) відноситься інформація, яка [33]:

- підтверджена та взаємопов'язана з іншою інформацією (кількість інформаційних даних повинна бути 1, при цьому інформаційні дані повинні бути за рівнем достовірності не нижче «2», а джерела цих інформаційних даних незалежними один від одного та не нижче рівня «В») або підтверджена та взаємопов'язана з іншою інформацією (кількість інформаційних даних повинна бути 2, при цьому рівень достовірності цих інформаційних даних повинен бути не нижче «3», а джерела цих інформаційних даних незалежні один від одного – не нижче рівня надійності «С»);

- крім свого джерела має ще не менше 1-го незалежного джерела з рівнем надійності не нижче «В» або крім свого джерела має ще не менше 2-х незалежних джерел з рівнем надійності не нижче «С»;

- може бути отримана джерелом від третьої сторони, в тому числі і з засобів масової інформації.

За критерієм достовірності інформації «4» (інформація джерелу невідома, і підтвердити її немає можливості) відноситься інформація, яка [33]:

- не підтверджена іншою інформацією;
- не має незалежних джерел, які підтверджують зазначену інформацію;
- має в своєму змісті суперечливі судження або нелогічна.

Розглядаючи співвідношення джерела і інформації, як основний критерій оцінки, потрібно обов'язково врахувати обставини, за яких джерело отримало передану потім інформацію: чи воно було наочним свідком події, чи також передане знання отримано опосередковано (а якщо так, то в який спосіб, від кого, за яких обставин), чи є вичерпною інформація, що передається, чи, наприклад, вона є частковою і чому так сталося, чи існує ймовірність того, що це джерело взагалі могло отримати таку інформацію.

Присвоєння коду *достовірності інформації* – це встановлення співвідношення джерела і інформації – визначення того, яким чином джерело стало власником інформації, яку воно передає. Виконання цієї оцінки

неможливе без попередньої оцінки самого джерела (як його характеристики, так і його достовірності).

Визначаючи коди достовірності змісту інформації, службова особа суб'єктивно оцінює достовірність, а не правдивість змісту отриманої інформації.

У посібнику ОБСЄ «Guidebook Intelligence-Led Policing» [125] наводяться приклади визначення кодів оцінки за системою 4x4 та 5x5x5 (табл. 3.1, 3.2).

Таблиця 3.1. Коди оцінювання за системою оцінювання 4x4

ОЦІНКА ДЖЕРЕЛА		ОЦІНКА ІНФОРМАЦІЇ	
A	Повністю надійне у всіх випадках	1	Точність не викликає сумнівів
B	Зазвичай надійне	2	Особисто відома джерелу, але не відома особисто офіційній особі, яка її передає
C	Зазвичай ненадійне	3	Особисто невідома джерелу, але підтверджується іншою доступною інформацією
D	Надійність неможливо оцінити	4	Точність неможливо оцінити або підтвердити будь-яким способом (наразі)

Таблиця 3.2. Коди оцінювання за системою оцінювання 5x5x5

ОЦІНКА ДЖЕРЕЛА		ОЦІНКА ІНФОРМАЦІЇ	
A	Завжди надійне	1	Відомо, що беззастережно вірна
B	Переважно надійне	2	Відома особисто джерелу, але не особі, яка повідомляє
C	Іноді надійне	3	Невідома особисто джерелу, але підтверджена
D	Ненадійне	4	Неможливо оцінити
E	Неперевірене джерело	5	Підозра на неправдивість

Заключним етапом є прийняття обґрунтованого рішення щодо достовірності інформації, яке впливає з аналізу джерела та інформації. На

данному етапі уповноваженою особою проводиться певний підсумок, який ґрунтується на оцінці надійності джерела та достовірності інформації.

Кодування достовірності інформації у відповідності до критеріїв оцінки надійності джерела інформації («А», «В», «С», «D») та достовірності самої інформації («1», «2», «3», «4»).

Присвоєння коду достовірності інформації – це ніщо інше, як встановлення співвідношення джерела і інформації – визначення того, яким чином джерело стало власником (особою, що володіє) інформації, яку воно передає. Проте, виконання цієї оцінки неможливе, про що вже згадувалося раніше, без попередньої оцінки самого джерела (як його характеристики, так і його достовірності) і з цією оцінкою воно тісно пов'язане. Найбільш часто застосовуваними системами оцінки є: 4x4, 5x5, 5x5x5, 6x6.

Таким чином, загальний процес оцінки є дослідженням ступенів надійності джерела та достовірності змісту інформації. Наприклад, у системі оцінки 4x4 використовуються чотири ступені оцінки надійності джерела інформації та чотири ступені оцінки достовірності змісту самої інформації, у системах 5x5 та 6x6 таких критеріїв відповідно п'ять та шість. В окремих випадках у бланки оцінки потрібно вносити інформацію про ступінь поширення (доступу) відповідної інформації, так звані «коди обробки» (5x5x5).

За потреби інформація може бути з легкістю конвертована з однієї системи в іншу. Але найбільш розповсюдженою системою оцінки інформації є 4x4, яка дає змогу отримання 16 різних оцінок у діапазоні від А1 до D4.

Аналізуючи інформацію на тлі оцінки її достовірності, прийнято твердження, що інформація, достовірність якої оцінено на рівні А1, А2, В1 або В2, є достовірною інформацією – і у зв'язку з цим немає необхідності її підтвердження (хоча вибірково це робити потрібно). Але інші класифікації – від В3 до D4 інтерпретуються як недостовірна інформація, яка, особливо під час аналітичної діяльності, і не тільки, потребує додаткового підтвердження і перевірки.

Оцінка актуальності, надійності та точності інформації, а також визначення коду обробки для її подальшого використання є важливими для точності остаточного аналітичного продукту та умов їх поширення.

Таким чином, узагальнюючи викладене, важливо враховувати загальний алгоритм оцінки інформації та проводити її за наступними етапами:

- 1) складання характеристики джерела інформації;*
- 2) оцінка надійності джерела інформації;*
- 3) аналіз інформації;*
- 4) оцінка достовірності змісту інформації;*
- 5) оцінка співвідношення джерела та інформації;*
- 6) прийняття обґрунтованого рішення щодо достовірності інформації;*
- 7) кодування достовірності інформації;*
- 8) фільтрація змісту інформації;*
- 9) формалізація оцінки достовірності інформації.*

Зведення та обробка. Етап обробки та зведення вимагає наявності адекватної та узгодженої системи. Ця фаза передбачає сортування, визначення пріоритетів та посилення на зібрану інформацію. На етапі зведення аналітик упорядковує та структурує зібрану інформацію, перетворюючи її в індексований формат із перехресними посиланнями та поміщає її до системи зберігання (тобто базу даних). Перевірка актуальності, точності та корисності інформації є важливим кроком перед тим, як додати її у систему зберігання. Наявність доступної системи, з якої можна отримати та проаналізувати інформацію є важливою особливістю.

Обробка інформації може бути настільки тісно пов'язана з аналітичною фазою, що складно провести між ними чітке розділення [132].

Наприклад, загальною методологічною вимогою Data Science є обов'язковість проведення очищення даних перед початком їх аналізу, особливо коли мова йде про Big Data. Водночас правоохоронні методології все частіше звертаються до джерел інформації, які продукують великі дані: OSINT, опитування експертів, соціологічне дослідження тощо.

Аналіз. Надійність та масштаби аналізу значною мірою залежать від якості та точності попередньо зібраних даних, з одного боку, а також кваліфікації аналітиків, з іншого боку. Під час аналізу інформації, а також на всіх інших етапах аналітичного циклу, тісна співпраця між аналітиками та замовниками (детективами, слідчими, керівництвом), включаючи організацію регулярних оглядових зустрічей, є абсолютно необхідною для забезпечення того, щоб аналіз здійснювався відповідно до розвідувальних потреб та/або вимог замовника.

Етап *аналізу* є центральним в аналітичному процесі, оскільки це стосується ідентифікації та з'ясування сутності, контексту й істотних ознак наявної інформації. Аналіз даних дозволяє звернути увагу на недостатність інформації, сильні і слабкі сторони даних і визначає напрям наступних кроків. Основною метою на етапі аналізу є отримання сенсу з первинної інформації та можливості подальшого використання аналітичного продукту на практиці.

Аналітичний процес під час аналізу даних складається з двох етапів: *інтеграції даних* та *інтерпретації даних* [125].

Перший етап (інтеграція даних) об'єднує оцінену та зібрану інформацію з різних джерел з метою розробки початкових гіпотез та прогнозів, виявлення патернів та формування узагальнень.

Другий етап (інтерпретація даних) передбачає вихід за межі наявних даних та їх інтерпретацію. На цьому етапі початкові гіпотези перевіряються, в результаті чого підтверджуються, змінюються або спростовуються раніше розроблені гіпотези. Гіпотеза – це попередня робоча теорія, яка базується на раніше розроблених індикаторах і припущеннях, що впливає з наявних даних і яка потребує додаткової інформації, з метою підтвердження або спростування попередніх припущень аналітики та сформованих узагальнень [125]. Гіпотези допомагають виявити прогалини в аналітиці, сфокусувати подальший збір даних і дійти до точних узагальнень, висновків, прогнозів та оцінок.

Розробка та перевірка гіпотез набуває все більшого значення в рамках

аналітичної розвідки. Гіпотези містять багато припущень і тому потребують перевірки (підтвердження, зміни або відхилення) аналітиками. Перевірка гіпотез повинна включати: аргументи «за» і «проти» гіпотези, її наслідки, огляд процесу мислення, а також збір і перегляд необхідних даних. Гіпотеза або будь-яке узагальнення мають містити відповіді на такі ключові запитання:

- ✓ *Хто?* Ключова особа/особи
- ✓ *Що?* Кримінальна діяльність
- ✓ *Як?* Використовувані методи
- ✓ *Де?* Географічна інформація та сфера застосування
- ✓ *Чому?* Мотив
- ✓ *Коли?* Часовий проміжок

Використання гіпотез для перевірки та дослідження кримінального явища або проблеми безпеки є важливим кроком у стратегічному мисленні, переході від «скажи мені все, що ти знаєш» до конкретного діяльнісно-орієнтованого процесу. Цей технічний прийом та інші підкреслюють, що підготовка, рівень навичок і досвід як осіб, які приймають рішення, так і аналітиків є життєво важливими для успішного застосування ІЛР.

Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC) акцентує увагу на 9-ти ключових аналітичних методах, що забезпечують проактивний аналіз даних та інформації на усіх рівнях (стратегічному, оперативному та тактичному), а також обґрунтоване прийняття рішень й розвиток професійних знань [125; 160]. Зокрема:

Аналіз патернів злочинності є узагальненим виразом, що включає низку типів аналізу, зокрема виявлення тренду та аналіз «гарячих точок».

Аналіз демографічних/соціальних тенденцій оцінює вплив соціально-економічних і демографічних змін на злочинність, а також демографічні зміни населення та безпритульність.

Аналіз мережі оцінює напрям, частоту та силу зв'язків між спільниками злочинної мережі.

Профілі ринку оцінюють певні кримінальні ринки, зокрема наркотиків

або проституції тощо.

Профіль кримінального бізнесу визначає бізнес-модель і методи, які використовують правопорушники або організовані злочинні групи.

Аналіз ризиків оцінює масштаби ризиків або загроз, які є наслідком діяльності окремих злочинців або угруповань, для окремих потенційних жертв, поліції та громадськості.

Аналіз цільового профілю описує злочинця, його сильні та слабкі сторони, спосіб життя, зв'язки, злочинну діяльність та потенційні точки перетину в житті цільового правопорушника.

Оцінка оперативної аналітики визначає, чи відповідає збір інформації попередньо узгодженим цілям, а також виявляє прогалини в здійсненні оперативної аналітики (застосовується у масштабних проектах та операціях).

Аналіз результатів оцінює ефективність правоохоронної діяльності та відстежує хід виконання планів.

У додаток до вищезгаданого, крім методів аналізу, аналітики використовують низку інших методів якісного аналізу, що мають спільну мету: вони є інструментами для поділу складних проблем на більш керовані аналітичні частини.

Звітування та поширення аналітичних продуктів. Аналітичні продукти є результатом процесу аналітичної розвідки та, як правило, поширюються у формі чітко структурованих і лаконічних звітів. Розвідувальні аналітичні звіти спрямовані на відображення об'єктивної та точної інформації, а також виявлення та надання рекомендацій щодо ефективних стратегічних, оперативних чи тактичних рішень. Для забезпечення практичної цінності аналітичних продуктів, вони завжди мають бути чіткими та лаконічними. Як підкреслювалося раніше, тісна співпраця між аналітиком і замовником, включаючи організацію регулярних оглядових сесій, є невід'ємною складовою забезпечення цільового аналітичного продукту та представлення його результатів.

Хорошим загальним підходом до розробки будь-яких аналітичних

продуктів є *метод перевернутої піраміди* – метод подання інформації, у якому спочатку викладаються найважливіші для замовника повідомлення, переходячи до більш загальних питань.

Залежно від потреб замовників ці продукти можна розділити на різні види. Зокрема, на підтримку підрозділів Інтерполу та правоохоронних органів у країнах-членах Інтерпол можуть формуватися [24]:

аналітичні звіти;

оцінка загрози для регіонів або конкретних злочинів;

оцінка ризику для конкретної події;

розвідувальні аналітичні публікації (бюлетені, щомісячні звіти).

Серед інших підходів [27] мають місце і інші види аналітичних продуктів, які за змістом характеризуються наступним:

аналітичний звіт – це документ, що містить обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені замовником аналізу, які стали предметом аналітичного дослідження, та/або результати оцінки ризиків та загроз безпеки та свободи громадян, пропозиції щодо їх мінімізації та усунення;

досьє на фізичну або юридичну особу, об'єкт (предмет), організовану групу чи злочинну організацію, подію – це документ інформаційного характеру відносно об'єкту дослідження у відповідності до запиту замовника, що містить систематизовану інформацію, сформовану у вигляді, що дозволяє її подальше використання уповноваженими особами, у тому числі для проведення аналітичного дослідження;

витяг інформації – документ, який був отриманий аналітичним підрозділом шляхом вибірки інформації з баз даних за умовами (критеріями) пошуку, які було зазначено ініціатором;

аналітичне інформування – документ, який містить відомості про вчинене правопорушення, яке було виявлено в процесі проведення аналітичного дослідження інформаційних ресурсів, наданих замовником або ініціативно.

Загалом, види аналітичних продуктів, що використовуються в правоохоронних органах регламентуються, як правило, внутрішніми нормативними документами.

Аналітичні продукти можуть супроводжуватись додатковими матеріалами у вигляді схем, таблиць, діаграм, ілюстрацій, графіків, карт, фотографій тощо.

Аналітичний продукт містить докладний опис проведених досліджень, зроблених за їх результатами висновків, рекомендацій щодо подальшої роботи.

Висновки, що містяться в аналітичних продуктах повинні ґрунтуватися на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин криміногенних процесів, проведеному за методологією кримінального аналізу, аналізу ризиків та їх оцінки, визначеною відповідними нормативними документами.

Основними вимогами, які висуваються до аналітичного матеріалу підготовленого в процесі обробки такої інформації, слід вважати вимоги [27], які висуваються до доказів у кримінальному провадженні (статті 84, 85 Кримінального процесуального кодексу України), так як кінцевою метою роботи аналітика підрозділу кримінального аналізу повинно бути спрямування на практичне використання результатів його діяльності, а саме:

належність отриманої інформації – тобто відношення відомостей до об'єкту аналітичного дослідження;

допустимість отриманої інформації – тобто використання для аналітичного дослідження відомостей отриманих виключно в порядку, що не суперечить законодавству, а в окремих випадках – лише тієї інформації, яка була отримана у відповідності до процесуальних вимог та правил;

достовірність отриманої інформації – тобто використання для аналітичного дослідження відомостей, істинність та точність яких не викликає сумнівів;

достатність отриманої інформації – тобто використання для аналітичного дослідження такої сукупності відомостей, на основі яких може бути зроблений певний висновок (ймовірний чи достовірний) та прийнято відповідне рішення (проміжне або кінцеве);

оперативність обробки отриманої інформації – це мінімально необхідний час для всебічного вивчення необхідного обсягу матеріалу, та підготовки кінцевого аналітичного продукту.

Результати своєї роботи аналітик представляє найчастіше у формі письмового аналітичного звіту. Спосіб представлення результатів аналізу залежить від багатьох чинників, однак найважливішими є час і необхідність динамічного реагування на ситуацію, що змінюється, у провадженні справи.

Переважно там, де аналітична діяльність буде здійснюватися постійно, на основі «гарячих» матеріалів і інформації, результати окремих етапів аналізу будуть передаватися усно. У подібних ситуаціях виникає необхідність багаторазового доповнення або взагалі зміни результату аналізу. Це, природно, буде наслідком надання особою, яка веде справу, наступних партій інформації, а також інформації, отримуваної аналітиком.

У всій аналітичній діяльності, яка реалізовується на основі вже зібраних матеріалів або у тих випадках, коли непотрібно швидко приймати рішення, перевага надається підготовці письмового аналітичного звіту про результати аналізу [7; 10].

Ключові висновки мають бути перераховані на початку, що дозволить читачеві швидко зрозуміти основну інформацію та вирішити, як розставити пріоритети щодо отриманої інформації.

Аналітичні продукти потім повинні надати додаткові деталі, починаючи з короткого опису оперативної обстановки, а потім викладу цілей та завдань.

Основна частина інформаційних матеріалів має містити докладну інформацію у справі, пояснювати процес аналізу, що призводить до гіпотези, та уточнювати результати. Матеріали повинні закінчуватися аналітичним завданням та рекомендаціями щодо наступних дій.

Останнім кроком в аналітичному процесі є *поширення* аналітичного продукту та ознайомлення замовника (замовників) з його змістом. Замовниками розвідувального аналізу можуть бути слідчі, прокурори, керівництво правоохоронних органів та інші поліцейські чи державні установи. Коли це можливо і доцільно, аналітичний продукт має бути представлений громадськості.

Це може бути корисним для правоохоронних органів шляхом підвищення обізнаності громадськості щодо конкретних тем (у рамках запобігання злочинності), підвищення рівня прозорості, наочності та отримання цінної інформації від громадськості у відповідь на опубліковані звіти. Важливо вибрати правильний метод/формат для розповсюдження та представлення аналітичного продукту цільовій аудиторії та забезпечити його своєчасне надходження для підтримки рішень і дій.

Етап поширення є критично важливим для усієї архітектури ILP моделі, оскільки вона інформує замовника, а також усі належні підрозділи поліції щодо відповідної злочинної діяльності, явищ та злочинців. Через конфіденційність даних, які зазвичай подаються в аналітичних продуктах, необхідно прийняти чітке та зрозуміле правило, що базуватиметься на основних принципах «права знати» та «необхідності знати» відповідно до національних і міжнародних стандартів з прав людини та захисту даних.

Подальші відомості щодо поширення аналітичних продуктів мають бути викладені у відповідних національних довідниках чи посібниках відповідно до національних інструкцій і правових вимог, а також згідно з міжнародними стандартами з прав людини.

Зворотній зв'язок і подальші дії. На цьому етапі аналітичного процесу ще раз необхідно підкреслити важливість активної співпраці між замовником та органом, який приймає рішення, а також аналітиком. Це також стосується оцінки аналітичного продукту та відгуків від замовника, який приймає рішення, або інших користувачів аналітичним продуктом. Аналітики та їхні менеджери повинні знати, чи відповідав продукт вимогам і чи сприяли

рекомендації рішенням або подальшим діям. Аналітики також повинні отримувати відгуки про можливі покращення якості роботи. Корисною практикою є надсилання одержувачу форми зворотного зв'язку відразу після подання відповідного аналітичного звіту та інформаційних матеріалів.

Доречним є проведення організаційних заходів, зустрічей, нарад, під час яких обговорюватимуться аналітичні продукти, відгуки, співпраця та подальші рішення, дії чи операції. Такі заходи не тільки підвищують якість поставленого завдання, але й є необхідними для професійного розвитку.

2.3. Інформаційне забезпечення кримінального аналізу

Сьогодні ні в кого не викликає сумніву, що успіх будь-якої діяльності, у тому числі й такої специфічної, як кримінальний аналіз, прямо залежить від рівня забезпечення необхідною інформацією. Саме кваліфікований аналіз і синтез інформації про об'єкти, що були причетними до події злочину, отриманої з різноманітних джерел, її інтерпретація, уміле використання лежать в основі розкриття злочинів [27].

Необхідність накопичення й оброблення інформації для неодноразового використання в майбутньому свого часу ініціювала появу величезної кількості інформаційних систем у різних сферах людської діяльності. Сьогодні своєрідним підґрунтям удосконалення основ інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності стала інформатизація суспільства, зростання ролі інформації в управлінні та вирішенні найрізноманітніших завдань. Указані технології надають обліковій діяльності іншого якісного витоку розвитку. Завдяки інтеграції різних за змістом і формою відображення даних з інформаційних масивів створюються інформаційні системи, що включають величезну кількість розподілених баз даних з можливістю доступу до інформації з будь-якої віддаленої точки доступу через ядро інтегрованого банку даних [27].

У процесі кримінального аналізу використовуються різні види даних та

джерела інформації для збору, аналізу та розслідування злочинів [60]. На думку Горбенко Г. має місце наступна класифікація:

1. Фізичні докази: докази на місці злочину, такі як відбитки пальців, сліди, зброя, об'єкти злочину, включаючи збереження та аналіз фізичних доказів.

2. Електронні дані: інформація з комп'ютерів, мобільних телефонів, електронних листів, веб-сайтів та інших електронних пристроїв.

3. Документи та записи: офіційні документи, такі як договори, паспорти, фінансові звіти, лікарські записи, телефонні записи, кореспонденція та інші документи.

4. Відео та аудіозаписи: відеозаписи з камер спостереження, аудіозаписи допитів, телефонні розмови та інші мультимедійні дані.

5. Інформація від свідків: показання свідків, покази, свідчення та інформація, надана особами, які були свідками подій.

6. Публічно доступні джерела: відомості, які можуть бути знайдені у відкритих джерелах, такі як новини, соціальні мережі, веб-сайти, газети, офіційні звіти тощо.

7. Інформація від інших правоохоронних агентств: обмін інформацією між поліцією, прокуратурою, судами.

8. Інформація з державних баз даних, адміністраторами яких є державні органи: отримання інформації з обмеженим доступом, включаючи інформацію з персональними даними щодо сімейного стану, володіння об'єктами рухомого/нерухомого майна, участі у компаніях тощо.

9. Технічні засоби: використання технічних інструментів для отримання інформації, такі як аналіз даних, відслідковування, кримінальний аналіз великих даних тощо.

10. Експертиза: використання послуг експертів у різних галузях, таких як медицина, бухгалтерія, графологія та інші, для аналізу та висновків.

Джерела інформації можуть бути різними і можуть варіюватися в залежності від типу злочину та обставин справи. Ефективний кримінальний

аналіз вимагає збору, аналізу та використання цих даних для встановлення фактів та побудови гіпотез задля проведення ефективного розслідування.

Пошук інформації у державних реєстрах, іноземних реєстрах та базах даних може бути необхідним для різних цілей, таких як встановлення правового статусу підприємства, знаходження інформації про власність, отримання документів чи збір інформації щодо інших суб'єктів.

1. Державні реєстри: Різні державні реєстри, зберігають повну, або часткову інформацію про компанії, нерухомість, транспортні засоби і т. д. Для пошуку в цих реєстрах, зазвичай, потрібно звернутися до відповідного урядового агентства або скористатися онлайн-порталами, які надають доступ до цієї інформації. Наприклад, для пошуку інформації про підприємство в Україні, ви можете відвідати сайт «Єдиного державного реєстру підприємств та організацій» [20], а для пошуку інформації щодо земельної ділянки – «Кадастрової карти України» [25].

2. Іноземні реєстри: Якщо вам потрібно знайти інформацію про компанії або особи, які розташовані за кордоном, ви можете звернутися до відповідних іноземних урядових агентств або скористатися сервісами пошуку компаній, які забезпечують інформацію про підприємства з усього світу. Один з таких сервісів – «Dun & Bradstreet» [90].

3. Бази даних: Іноді інформацію можна знайти в спеціалізованих базах даних, таких як бази даних для наукових досліджень, патентів, медичних записів і т. д. Для доступу до цих баз даних зазвичай потрібно мати певні дозволи або оплачувати доступ. Наприклад, для наукових досліджень, ви можете скористатися базами даних, такими як PubMed [134], а для патентів – базою даних Патентного відомства США [159].

Результативність діяльності правоохоронних органів безпосередньо залежить від якісного, своєчасного і достатнього інформаційно-аналітичного забезпечення. Відповідно до Положення про Департамент кримінального аналізу Національної поліції України, затвердженого наказом Національної поліції України від 29.12.2019 № 1354 [46], до основних завдань підрозділів

кримінального аналізу належить, зокрема: організація та здійснення інформаційно-аналітичної діяльності для реалізації повноважень поліції; забезпечення формування та підтримка функціонування автоматизованих інформаційних систем, що утворюються в процесі здійснення оперативно-розшукової та аналітичної діяльності.

Професор Мовчан А.В. Основними *інформаційними ресурсами*, що використовуються в процесі інформаційно-аналітичного забезпечення підрозділів кримінального аналізу визначає [42]:

- *оперативні обліки*, які складаються із оперативно-розшукових, оперативно-профілактичних та оперативно-довідкових обліків;
- *банки даних* кримінологічної, криміналістичної, адміністративної, статистичної інформації;
- *банки даних* інших міністерств, відомств, підприємств, установ та організацій, які не стосуються безпосередньо боротьби зі злочинністю;
- *банки даних* міських і обласних органів влади;
- *об'єкти* надання та отримання охоронних послуг;
- *оператори* мобільного зв'язку;
- *звернення та заяви* громадян, депутатські запити;
- *медіа*, у тому числі мережа Інтернет;
- *інформація*, отримана від суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії злочинності;
- *інформація*, отримана від правоохоронних органів іноземних держав та міжнародних правоохоронних організацій;
- *інформація*, отримана від громадських (неурядових) організацій, у тому числі міжнародних.

Єдина інформаційна система МВС (ЄІС МВС) призначена для автоматизації та технологічного забезпечення обміну даними між суб'єктами єдиної інформаційної системи МВС, зокрема в інтересах національної

безпеки, захисту прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави [55].

Функціональними підсистемами ЄІС МВС є [60]:

- Національна система біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства;
- Інформаційний портал Національної поліції України;
- Єдиний державний реєстр транспортних засобів;
- Реєстр адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху;
- Система фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі;
- Інтегрована міжвідомча інформаційно-комунікаційна система щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон;
- Інформаційно-комунікаційна система прикордонного контролю “Гарт-1”;
- Інформаційно-комунікаційна система 112;
- Електронний реєстр геномної інформації людини;
- Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин;
- Єдиний реєстр зброї;
- Система управління силами та засобами цивільного захисту;
- інші системи, реєстри та бази (банки) даних, створені суб’єктами єдиної інформаційної системи МВС в межах реалізації владних повноважень.

У ході здійснення інформаційно-аналітичної діяльності підрозділи кримінального аналізу використовують інформацію, яка обробляється та зберігається в автоматизованих інформаційних системах МВС України та Національної поліції України.

Зокрема, у Національній поліції створена і функціонує *Інформаційно-комунікаційна система «Інформаційний портал Національної поліції України» (ІКС ІППП)* – як сукупність технічних і програмних засобів, призначених для

обробки відомостей, що утворюються в процесі діяльності Національної поліції та її інформаційно-аналітичного забезпечення [60].

ДІАП Національної поліції забезпечує наповнення та підтримку в актуальному стані баз (банків) даних, що входять до ЄІС МВС через ІКС ПНП, стосовно:

- 1) *осіб*, щодо яких поліцейські здійснюють профілактичну роботу;
- 2) *виявлених* кримінальних та адміністративних правопорушень, осіб, які їх учинили, руху кримінальних проваджень;
- 3) *обвинувачених*, обвинувальний акт щодо яких надіслано до суду;
- 4) *розшуку* підозрюваних, обвинувачених (підсудних) осіб, які ухиляються від відбування покарання або вироку суду;
- 5) *розшуку* безвісно відсутніх осіб;
- 6) *установлення* особи невідомих трупів та людей, які не можуть надати про себе будь-яку інформацію у зв'язку з хворобою або неповнолітнім віком;
- 7) *зареєстрованих* в установленому порядку кримінальних або адміністративних правопорушень, подій, які загрожують особистій чи публічній безпеці, надзвичайних ситуацій;
- 8) *осіб*, затриманих за підозрою у вчиненні правопорушень (адміністративне затримання, затримання згідно з дорученнями уповноважених органів, затримання осіб органами досудового розслідування, адміністративний арешт, домашній арешт);
- 9) *осіб*, які скоїли адміністративні правопорушення, провадження у справах за якими здійснюється поліцією;
- 10) *зареєстрованих* кримінальних та адміністративних корупційних правопорушень, осіб, які їх учинили, та результатів розгляду цих правопорушень у судах;
- 11) *іноземців* та осіб без громадянства, затриманих поліцією за порушення визначених правил перебування в Україні;
- 12) *викрадених* номерних речей, цінностей та іншого майна, які мають характерні ознаки для ідентифікації, або речей, пов'язаних з учиненням

правопорушень, відповідно до заяв громадян;

13) *викрадених* (втрачених) документів за зверненням громадян;

14) *знайдених, вилучених* предметів і речей, у тому числі заборонених або обмежених в обігу, а також документів з ознаками підробки, які мають індивідуальні (заводські) номери;

15) *транспортних* засобів, які розшуковуються, у тому числі у зв'язку з безвісним зникненням особи, виявлених безгосподарних транспортних засобів, а також викрадених, втрачених номерних знаків;

16) *зброї*, що перебуває у володінні та користуванні фізичних і юридичних осіб, яким надано дозвіл на придбання, зберігання, носіння, перевезення зброї;

17) *відомостей*, що накопичуються в процесі здійснення ОРД в частині, що стосується розшуку осіб які переховуються від органів влади, безвісно зниклих, встановлення особи громадян за невпізнаними трупами та осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші причини повідомити інформацію про себе;

18) *інших* власних баз даних, необхідних для забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу, а також міжвідомчих інформаційно-аналітичних систем, необхідних для виконання покладених ДІАП повноважень[54; 57; 60].

Автоматизована інформаційна система оперативного призначення ЄІС МВС (АІС ОП) є сукупністю програмно-технічних і комунікаційних засобів для збору та оброблення оперативно-розшукових даних Національної поліції України.

Основними завданнями АІС ОП є [60]:

- підвищення рівня інформаційно-аналітичного забезпечення ОРД Національної поліції;
- забезпечення процесу підтримки управлінських рішень керівництвом Національної поліції;
- об'єднання отриманої в процесі ОРД Національної поліції інформації в

єдиному інформаційному просторі з використанням сучасних інформаційних технологій, комп'ютерного і комунікаційного обладнання;

➤ протидія злочинності та проведення профілактичної роботи, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень.

Функції АІС ОП [60]:

- 1) автоматизація процесів обліку отриманої в процесі ОРД Національної поліції інформації;
- 2) збір, зберігання, пошук та узагальнення інформації;
- 3) відображення повнотекстової, графічної, табличної та статистичної інформації, а також фото- і відеозаписів та їх обробку;
- 4) утворення електронного дос'є;
- 5) формалізація технологічних процесів обробки інформації, визначення типових маршрутних технологічних схем для їх виконання;
- 6) забезпечення надійного зберігання інформаційних обліків та їх систематизація;
- 7) забезпечення комплексного захисту інформації та розмежування доступу до інформації, що зберігається в АІС ОП.

В АІС ОП накопичуються дані, отримані:

- від інформаторів Національної поліції;
- в результаті здійснення оперативних заходів.

Розпорядником АІС ОП є Департамент кримінального аналізу Національної поліції України [53].

Поряд з обліками спеціального призначення (АІС ОП), які формують і використовують оперативні підрозділи Національної поліції, створені обліки загального користування, які ведуть слідчі, криміналістичні підрозділи, сервісні центри, поліція охорони тощо. Крім оперативних обліків, відповідно до напрямку функціонування галузевих служб Національної поліції, розрізняють кримінологічні, криміналістичні, адміністративні обліки [60].

Інформаційно-аналітична система «Облік відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності та наявності судимості» (ІАС) – це

структурована автоматизована база даних, яка використовується для збирання, зберігання, обліку, пошуку, узагальнення, захисту, перевірки достовірності відомостей, перетворення та відображення інформації, забезпечення доступу до даних про притягнення особи до кримінальної відповідальності, відсутність (наявність) судимості або обмежень, передбачених кримінальним процесуальним законодавством України [60].

Об'єктами обліку ІАС є [60]:

- фізичні особи, які відповідно до КПК України набули статусу підозрюваного, обвинуваченого (підсудного), засудженого;
- фізичні особи, щодо яких застосовано примусові заходи медичного чи виховного характеру;
- фізичні особи, яких звільнено від кримінальної відповідальності згідно із статтями 44-49, 97 Кримінального кодексу України;
- фізичні особи, яких оголошено в розшук;
- громадяни України, яких засуджено судами інших держав;
- архівна інформація репресивних органів.

Джерелами автоматичного наповнення ІАС є такі інформаційні системи:

- Єдиний реєстр досудових розслідувань щодо осіб, яким повідомлено про підозру; осіб, щодо яких обрано запобіжний захід; наслідків досудового розслідування кримінальних правопорушень;
- Єдиний державний реєстр судових рішень щодо наслідків судового розгляду кримінальних проваджень;
- Єдиний реєстр засуджених та осіб, узятих під варту, щодо засуджених, ув'язнених та суб'єктів пробації;
- оцифровані архівні інформаційні масиви персонально-довідкового обліку МВС [16; 60].

Єдиний державний реєстр транспортних засобів (ЄДРТЗ) – це інформаційна система, яка є функціональною підсистемою ЄІС МВС, що забезпечує накопичення, використання, узагальнення, зберігання, передачу, захист інформації про зареєстровані транспортні засоби, їх власників (співвласників), належних користувачів, закріплені номерні знаки та реєстраційні документи на такі транспортні засоби [60].

Основними інформаційними об'єктами ЄДРТЗ є набір відомостей про:

- зареєстровані на території України транспортні засоби та їх власників;
- номерні знаки та реєстраційні дані на транспортні засоби.

Пошук відомостей в ЄДРТЗ здійснюється за одним з таких критеріїв:

- прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) власника (належного користувача) та дата його народження;
- реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків відповідно до законодавства);
- повне найменування юридичної особи;
- ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України;
- дата або період, за який здійснюється пошук;
- номерний знак запитуваного транспортного засобу;
- інші критерії, відповідно до законодавства [17; 60].

Система дозволяє експортувати отримані в результаті пошуку дані у інформаційну таблицю формату Microsoft Excel, в якій відображаються всі реєстраційні дані про транспортний засіб, про власника та про уповноважену особу.

Інформаційна підсистема «Гарпун» ІКТ «Інформаційний портал Національної поліції України». ІП «Гарпун» призначена для обробки відомостей про транспортні засоби усіх типів (автомобілі, автобуси,

мотоцикли всіх типів, марок і моделей, самохідні машини, причепи та напівпричепи до них, мотоколяски, інші прирівняні до них ТЗ та мопеди) та номерні знаки ТЗ, що розшуковуються у рамках кримінального, виконавчого провадження, провадження у справах про адміністративні правопорушення, оперативно-розшукової діяльності, а також за ухвалою слідчого судді, суду [60].

Обліку в ІП «Гартун» за категоріями «орієнтування про незаконне заволодіння ТЗ», «орієнтування про залишення ТЗ місця дорожньо-транспортної пригоди», «орієнтування про залишення ТЗ місця вчинення іншого правопорушення» та «орієнтування оперативне про ТЗ» підлягають відомості про розшук ТЗ, які стали засобом, предметом кримінального чи адміністративного правопорушення або місцезнаходження яких встановлюється під час здійснення оперативно-розшукової діяльності.

Для аналітичної обробки використовується фото- і відеоінформація, отримана з технічних засобів та технічних приладів, які мають функції фото- і відеозапису (запису), закріплених поліцією на службових ТЗ, встановлених/розміщених по зовнішньому периметру доріг і будівель, а також інформація, отримана з автоматичної фото- і відеотехніки, що знаходиться в чужому володінні [51].

Державна прикордонна служба України забезпечує функціонування *Інтегрованої міжвідомчої автоматизованої системи обміну інформацією з питань контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон «Аркан»* щодо:

- *громадян України, іноземців та осіб без громадянства, зареєстрованих у пунктах пропуску через державний кордон;*
- *осіб, затриманих за порушення вимог законодавства про державний кордон;*
- *осіб, яким заборонено в'їзд в Україну;*
- *іноземців та осіб без громадянства, у тому числі тих, яким оформлено посвідку на постійне проживання в Україні;*

- *транспортних* засобів, що перетнули державний кордон;
- *документів*, що дають право на в'їзд до та виїзд з України [56].

Система «Аркан» створюється з метою своєчасного, достовірного та функціонально повного інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності суб'єктів системи стосовно здійснення ними заходів із запобігання і недопущення в'їзду в Україну або виїзду з України осіб, яким згідно із законодавством не дозволяється в'їзд в Україну або яких тимчасово обмежено в праві виїзду з України, у тому числі згідно з дорученнями правоохоронних органів, розшуку в пунктах пропуску через державний кордон осіб, які переховуються від органів дізнання, слідства та суду, ухиляються від відбуття кримінальних покарань, припинення протиправної діяльності фізичних і юридичних осіб, які незаконно переправляють мігрантів в Україну або транзитом переміщують їх через територію України, посилення контролю за додержанням правил в'їзду, виїзду, перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства, а також виконання інших завдань у правоохоронній сфері згідно із законодавством [56].

Державна міграційна служба України забезпечує надання інформації щодо:

- *реєстрації* місця проживання або місця перебування особи;
- *документів*, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України або спеціальний статус особи;
- *імміграції* в Україну;
- *осіб*, які отримали або претендували на отримання статусу біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, осіб, які набули (припинили) громадянство України, та осіб, яким надано (скасовано) дозвіл на імміграцію в Україну [48].

Єдина інформаційно-аналітична система управління міграційними процесами (ЄІАС УМП) включає в себе підсистеми «Адміністративні правопорушення» і «Облік іноземців та біженців» [48].

Засобами підсистеми «Адміністративні правопорушення» оформляються усі справи про адмінправопорушення, розгляд яких віднесено до компетенції ДМС, у тому числі – за протоколами, складеними працівниками Державної прикордонної служби України та інших органів [48; 64].

З допомогою інформаційної підсистеми ЄІАС УМП «Облік іноземців та біженців» здійснюється ефективний контроль за видачею документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус – для запобігання їх підробленню або незаконному використанню. Також у підсистемі, з метою оперативної перевірки поданих іноземцями та особами без громадянства документів, налагоджено інформаційну взаємодію з МЗС щодо перевірки виданих віз [64].

Організація доступу до інформаційних ресурсів МВС, ДМС та Держприкордонслужби визначається Порядком організації доступу до інформаційних ресурсів під час інформаційної взаємодії між Міністерством внутрішніх справ України, Державною міграційною службою України та Державною прикордонною службою України [48].

Система відеоспостереження «Безпечне місто» створена та використовується для посилення безпеки населення, дорожнього руху і розкриття злочинів. Усі відеокамери пов'язані між собою в єдину систему, яка записує та аналізує інформацію.

Унікальний модуль дозволяє шукати правопорушників не лише завдяки спеціалізованим камерам розпізнавання обличчя. Модуль фіксує зображення з будь-якої камери, що встановлена в рамках мережі та порівнює їх із базою правопорушників, що була створена правоохоронними органами. Якщо система виявляє подібність, оператор одразу отримує тривожний сигнал. Таким чином, система прискорює розшук злочинців та правопорушників [68].

Система також дозволяє переглядати відео із підключених камер як у режимі реального часу, так і архівні записи. Також наявна можливість пошуку автомобіля за номерними знаками, перегляд його маршрутів руху,

встановлення транспортних засобів, що їздять поруч та постановка конкретних т/з на контроль.

Єдиний реєстр досудових розслідувань – це електронна інформаційно-комунікаційна система, призначена для збирання, зберігання, захисту, оброблення, обліку, пошуку, узагальнення даних, які використовуються для формування звітності, а також надання інформації про відомості, внесені до Реєстру, з дотриманням вимог кримінального процесуального законодавства та законодавства, яким урегульовано питання захисту персональних даних та доступу до інформації з обмеженим доступом [60].

Суб'єкти інформаційних відносин відповідно до своїх повноважень, визначених законодавством, спільно встановлюють перелік відомостей, структуру та формат інформаційних файлів, що передаються та приймаються в порядку інформаційної взаємодії, процедури взаємодії інформаційних систем, форми журналів обліку інформаційних файлів обміну, а також визначають відповідальні структурні підрозділи суб'єктів інформаційних відносин, державні підприємства, установи, які належать до сфери управління суб'єктів інформаційних відносин, що забезпечують та здійснюють організаційне та технічне супроводження автоматизованого обміну інформацією, та відповідно до цього Порядку та своїх повноважень приймають спільні рішення, які оформлюють окремими протоколами [47].

Єдиний державний реєстр судових рішень – державна інформаційна система, що входить до складу Єдиної судової інформаційної системи і забезпечує збирання, облік (реєстрацію), накопичення, зберігання, захист, пошук та перегляд інформаційних ресурсів Реєстру та їх образів [60].

З дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи Реєстр переходить до її складу [58]. Повний доступ до інформаційних ресурсів Реєстру забезпечується за допомогою електронного кабінету виключно для авторизованих користувачів.

Використання *банків даних Інтерполу* є однією із форм міжнародного поліцейського співробітництва. Банки даних Генерального секретаріату

Інтерполу створені з метою забезпечення всебічної взаємодії правоохоронних органів держав-членів Інтерполу. Як зазначає професор Мовчан А.В. [60], з банків даних Інтерполу з використанням інформаційної системи Інтерполу може бути отримано:

- інформацію про осіб;
- інформацію про транспортні засоби, які перебувають у розшуку;
- інформацію про плавзасоби, які перебувають у розшуку;
- інформацію про викрадені, втрачені, підроблені, недійсні документи, що підтверджують громадянство, посвідчують особу чи її спеціальний статус;
- інформацію про твори мистецтва / культурні цінності;
- інформацію про вогнепальну зброю;
- сліди рук, вилучені з місць вчинення злочину;
- дактилоскопічну карту;
- ДНК-профілі;
- зображення дітей, які зазнали сексуальної експлуатації;
- інші дані (у разі створення в Генеральному секретаріаті Інтерполу банків даних інших категорій інформації).

У Генеральному секретаріаті Інтерполу створені та функціонують наступні банки даних [24]:

1. *Особи*: містить банк даних про відомих міжнародних злочинців, зниклих осіб та невпізнані трупи з історією їх злочинів, фотографіями, відбитками пальців тощо, а також банк даних порнографічних зображень, створених із залученням неповнолітніх.

2. *Криміналістика*. Відбитки пальців, профілі ДНК та розпізнавання осіб можуть зіграти вирішальну роль у розкритті злочинів, оскільки вони можуть встановити зв'язок між особами та/або місцями вчинення злочинів.

3. *Банк даних викрадених/втрачених документів* – містить інформацію про викрадені/втрачені ідентифікаційні документи, а також

викрадені/втрачені бланки адміністративних документів, які використовуються для ідентифікації об'єктів.

4. *Викрадене майно.* Глобальні банки даних Інтерполу допомагають правоохоронним спільнотам у виявленні викрадених речей та збільшують шанс на їх повернення.

5. *Торгівля вогнепальною зброєю.* Три потужні інструменти допомагають країнам-членам Інтерполу збирати й аналізувати інформацію, яка може бути отримана як всередині так і ззовні країни, з метою запобігання та розкриття злочинів, пов'язаних із вогнепальною зброєю.

6. *Мережі організованої злочинності.* Метою банку даних «Мережі організованої злочинності» є покращення збору та обміну розвідувальними даними, підтримка розслідувань та кращий аналіз злочинних мереж, що може призвести до ідентифікації та арешту їх керівників та фінансистів.

7. *Морське піратство.* Банк даних «Морське піратство» зберігає інформацію, пов'язану з випадками піратства та збройного пограбування на морі, включаючи дані про фізичних осіб, номери телефонів, адреси електронної пошти, випадки піратства, місцезнаходження, підприємства та фінансову інформацію.

Використання інформаційної системи Інтерполу правоохоронними органами України здійснюється відповідно до порядку, встановленого *Інструкцією про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол* [23], у формі надсилання запиту/звернення до уповноваженого підрозділу або у формі прямого доступу.

У 2015 році в Україні була впроваджена технологія підключення до комунікаційної системи Інтерполу *FIND* (Fixed INTERPOL Network Database – фіксована мережна бази даних Інтерполу), що передбачає інтеграцію комунікаційної мережі Інтерполу з комунікаційними системами національних правоохоронних органів [19].

Аналітики підрозділів кримінального аналізу мають доступ до

комунікаційної системи Інтерполу FIND, зокрема до підсистем: особи, транспортні засоби, втрачені (загублені) проїзні документи.

Висновки до розділу 2

Серед фахівців та дослідників використовується досить різноплановий підхід щодо типології за видами кримінального аналізу. Нерідко має місце частковий збіг у визначеннях змісту різних видів кримінального аналізу, залежно від обставин, а також появи нових ідей і технік.

Різноманітність підходів щодо типології кримінального аналізу є плінною та змінюється, розвиваючись у контексті нового змісту кримінального аналізу та особливо домінуючої моделі правоохоронної діяльності, керованої аналітичною розвідкою (Intelligence-led Policing), яка виділяє три рівні аналітичної розвідки: стратегічний, оперативний, тактичний і саме у такій послідовності.

Стратегічний кримінальний аналіз фокусується на довгострокових тенденціях, проблемах та «гарячих точках» злочинності і порушень громадського порядку. Стратегічний кримінальний аналіз є періодичним, а не щоденним обов'язком. Аналіз тенденцій, проблем та гарячих точок починається з наявних даних поліції. Однак загалом дані поліції є недостатніми для пояснення першопричин та основних факторів можливостей, пов'язаних із цими довгостроковими явищами. Для цього аналітики звертаються до збору якісних даних, які виходять за рамки поліцейського звіту. Ці якісні методи, включаючи інтерв'ю, опитування, фокус-групи, експертні оцінки та зовнішні дослідження.

Стратегічний кримінальний аналіз переважно орієнтований не на затримання злочинців, а на запобігання злочинності, підвищення інституційної спроможності правоохоронних органів та зниження ризиків поширення кримінальних загроз, зокрема організованої злочинності, корупції, наркоторгівлі тощо.

Результатом стратегічного кримінального аналізу, перш за все, є відповідна стратегія у формі нормативного акту, яка має довгостроковий регулятивний вплив в системі прийняття управлінських рішень керівництвом правоохоронного органу.

Стратегічний рівень не є терміном, пов'язаним з винятково загальнодержавним безпековим аспектом, він також застосовується до процесу планування та розподілу ресурсів на кожному рівні (регіону) у межах безпекової політики.

На оперативному рівні кримінального аналізу аналітики переймаються структурою злочинності, кластеризацією діяльності, з метою визначення проблемних питань для діяльності правоохоронного підрозділу. Багато поліцейських органів, підрозділів та й деякі аналітики не визнають оперативного рівня кримінального аналізу, однак це одна із найбільш швидкозростаючих сфер управління інформацією в поліції. Позиціонуючи між сфокусованою на правопорушниках тактичною ареною та стратегічним рівнем щодо формування стратегії, політики та довгострокових планів, оперативний кримінальний аналіз, який може сприяти зниженню масштабів загроз у регіонах та плануванню відповідних ресурсів, безсумнівно, є ключовим компонентом.

Тактичний кримінальний аналіз – передбачає аналіз даних, що спрямований на визначення короткострокових пріоритетів щодо патрулювання та досудового розслідування й розподілу ресурсів. Це процес, що здійснюється систематично та зорієнтований на конкретні заходи, які патрульні та слідчі підрозділи виконують щоденно для розв'язання поточних проблем, пов'язаних зі злочинністю та громадською безпекою. Особлива увага зосереджується на встановленні типової поведінки правопорушників, узагальненні способів та моделей (патернів) вчинення кримінальних правопорушень.

У межах тактичного кримінального аналізу здійснюється узагальнення отриманих даних та поширюється відповідна інформація серед визначених

працівників правоохоронного органу для подальшого прийняття оперативного рішення щодо вчинених кримінальних правопорушень, отриманих актуальних даних від інших правоохоронних органів, а також щодо рецидивних інцидентів (серії злочинів або викликів, пов'язаних з одними й тими ж місцями та причетними особами). Готуються звіти та мапи для підтримки тактичних операцій. Але більшість тактичних прийомів і зусиль в межах тактичного кримінального аналізу зосереджуються на встановленні моделей (патернів) кримінальної діяльності.

Процес кримінального аналізу, який традиційно називають аналітичним циклом, описує і виділяє шість загальновизнаних, стандартних етапів, які використовуються для перетворення необроблених даних та інформації в аналітичні продукти, що передбачають конкретні дії. Такий підхід відповідає сучасним вимогам розвитку кримінального аналізу, який базується на засадах аналітичної розвідки, - ключового компоненту Intelligence-Led Policing

Процес починається з прийняття рішення або постановки завдання, за яким йде етап планування, після чого аналітики беруть участь у зборі інформації й даних, що підлягають оцінюванню відповідно до офіційно визнаної системи оцінювання.

Важливість чіткого визначення завдань і узгодження цілей продукту аналітичної діяльності часто недооцінюється. Щоб чітко поставити завдання аналітикам, керівники правоохоронних органів і особи, які приймають рішення, повинні знати потенціал і обмеження аналітичного аналізу даних. Подібним чином аналітики повинні знати, як допомогти дослідникам, менеджерам і особам, які приймають рішення (клієнтам), створюючи індивідуальні продукти та цільові рекомендації.

В НПУ оцінка даних та інформації на практиці не використовується. Водночас, розглядаючи його як обов'язковий атрибут сучасної правоохоронної системи та об'єктивність упровадження у майбутньому, важливо розуміти змістовні особливості процесу, ключові аспекти та вимоги.

Метою оцінки інформації є:

- уніфікація інтерпретації інформації всіма її користувачами;
- зменшення ризику при прийнятті рішень;
- точніше прогнозування розвитку ситуації;
- підготовка вичерпних версій в оперативно-слідчій діяльності;
- прийняття адекватних та оптимальних рішень;
- мінімізація витрат на заходи, що проводяться.

Результатом оцінки інформації повинен стати висновок щодо її релевантності для досліджуваного предмету.

Наступним кроком є фактичний етап обробки, який починається із зіставлення і структурування доступних даних та інформації й внесення їх у базу даних. Ця фаза передбачає сортування, визначення пріоритетів та посилення на зібрану інформацію. На етапі зведення аналітик упорядковує та структурує зібрану інформацію, перетворюючи її в індексований формат із перехресними посиланнями та поміщає її до системи зберігання (тобто базу даних). Перевірка актуальності, точності та корисності інформації є важливим кроком перед тим, як додати її у систему зберігання. Наявність доступної системи, з якої можна отримати та проаналізувати інформацію є важливою особливістю.

Надалі здійснюється аналіз інформації та готується аналітичний продукт для відповідних його замовників. Етап *аналізу* є центральним в аналітичному процесі, оскільки це стосується ідентифікації та з'ясування сутності, контексту й істотних ознак наявної інформації. Аналіз даних дозволяє звернути увагу на недостатність інформації, сильні і слабкі сторони даних і визначає напрям наступних кроків. Основною метою на етапі аналізу є отримання сенсу з первинної інформації та можливості подальшого використання аналітичного продукту на практиці.

Аналітичний процес під час аналізу даних складається з двох етапів: *інтеграції даних* та *інтерпретації даних*. *Перший етап* (інтеграція даних) об'єднує оцінену та зібрану інформацію з різних джерел з метою розробки початкових гіпотез та прогнозів, виявлення патернів та формування

узагальнень.

Другий етап (інтерпретація даних) передбачає вихід за межі наявних даних та їх інтерпретацію. На цьому етапі початкові гіпотези перевіряються, в результаті чого підтверджуються, змінюються або спростовуються раніше розроблені гіпотези. Гіпотеза – це попередня робоча теорія, яка базується на раніше розроблених індикаторах і припущеннях, що впливає з наявних даних і яка потребує додаткової інформації, з метою підтвердження або спростування попередніх припущень аналітики та сформованих узагальнень. Гіпотези допомагають виявити прогалини в аналітиці, сфокусувати подальший збір даних і дійти до точних узагальнень, висновків, прогнозів та оцінок.

Розробка та перевірка гіпотез набуває все більшого значення в рамках аналітичної розвідки. Гіпотези містять багато припущень і тому потребують перевірки (підтвердження, зміни або відхилення) аналітиками. Перевірка гіпотез повинна включати: аргументи «за» і «проти» гіпотези, її наслідки, огляд процесу мислення, а також збір і перегляд необхідних даних.

Аналітичні продукти є результатом процесу аналітичної розвідки та, як правило, поширюються у формі чітко структурованих і лаконічних звітів. Розвідувальні аналітичні звіти спрямовані на відображення об'єктивної та точної інформації, а також виявлення та надання рекомендацій щодо ефективних стратегічних, оперативних чи тактичних рішень. Для забезпечення практичної цінності аналітичних продуктів, вони завжди мають бути чіткими та лаконічними.

Передані аналітичні продукти оцінюються одержувачем з урахуванням потреб і вимог. Зворотний зв'язок використовується для підвищення якості аналітичних продуктів або як методологічна інформація для майбутніх аналогічних аналітичних продуктів.

Аналітичний цикл це не статична послідовність з шести етапів, а динамічний процес, де різні фази тісно взаємозв'язані та переходять одна в одну, що змушує аналітиків рухатися як уперед, так і назад у межах

аналітичного циклу. Цикл забезпечує структуру та процес, які є впорядкованими та легкими для розуміння, і можуть використовуватися як базовий процес як для стратегічного, оперативного, так і для тактичного аналізу.

У процесі кримінального аналізу використовуються різні види даних та джерела інформації для збору, аналізу та розслідування злочинів. Має місце наступна класифікація: фізичні докази; електронні дані; документи та записи; відео та аудіозаписи; інформація від свідків; публічно доступні джерела; інформація від інших правоохоронних агентств; інформація з державних баз даних, адміністраторами яких є державні органи; технічні засоби; експертиза.

Джерела інформації можуть бути різними і можуть варіюватися в залежності від типу злочину та обставин справи. Ефективний кримінальний аналіз вимагає збору, аналізу та використання цих даних для встановлення фактів та побудови гіпотез задля проведення ефективного розслідування.

Пошук інформації у державних реєстрах, іноземних реєстрах та базах даних може бути необхідним для різних цілей, таких як встановлення правового статусу підприємства, знаходження інформації про власність, отримання документів чи збір інформації щодо інших суб'єктів.

Результативність діяльності правоохоронних органів безпосередньо залежить від якісного, своєчасного і достатнього інформаційно-аналітичного забезпечення. Основними інформаційними ресурсами, що використовуються в процесі інформаційно-аналітичного забезпечення підрозділів кримінального аналізу визначаються: оперативні обліки; службові банки даних правоохоронних органів; банки даних інших міністерств, відомств; оператори мобільного зв'язку; звернення та заяви громадян, депутатські запити; медіа; різноманітна інформація.

РОЗДІЛ 3. НОВІТНІЙ КОНЦЕПТ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ НА ОСНОВІ АНАЛІТИЧНОЇ РОЗВІДКИ

3.1. Кримінальний аналіз в сучасних моделях поліцейської діяльності

Традиційна поліцейська діяльність є найбільш відомою правоохоронною моделлю і залишається стандартним стилем правоохоронної діяльності. Це стосується реактивного й інцидентного стилю, при якому поліцейські більшою мірою тільки реагують відповідним чином на злочин і вимогу надання сервісних послуг. Відповіді на дзвінки, прийом заяв, патрулювання в громадських місцях, створюючи видимість присутності поліції, є сутністю традиційної поліцейської діяльності [36]. Кримінальний аналіз в межах традиційної моделі реалізує свої функції переважно щодо розкриття злочинів, що вчиняються або вчинені в минулому.

Водночас, новітня історія вказує на розвиток та системні зміни правоохоронної діяльності, яка переживає період значних змін як в оперативній тактиці, так і в організаційних структурах. Упроваджуються нові ідеї щодо скорочення злочинності і зміни стратегій короткострокової і довгострокової політики [36].

Сучасна правоохоронна діяльність є комплексною динамічною системою, що постійно змінюється та розвивається, балансує між різноманітними загрозами безпекового характеру, своєчасно реагуючи на них, забезпечуючи необхідний рівень громадської безпеки та протидії злочинності. Новітні виклики потребують формування відповідних інституційних спроможностей, належної реалізації правоохоронних функцій, зокрема, системного виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, ефективного документування злочинної діяльності, якісного проведення гласних та негласних слідчих розшукових дій, фахового виконання завдань кримінальної розвідки, цільового збору розвідувальної інформації,

забезпечення проведення притягнення до відповідальності злочинців, ефективного управління та підготовки персоналу, а також компетентного здійснення кримінального аналізу на усіх етапах та напрямках зазначеної діяльності.

Кримінальний аналіз як інструмент, на шляху технологічних інновацій, є надзвичайно важливим у контексті глибокого впливу на політику, стратегію та практику поліцейської діяльності. Базовими спроможностями кримінального аналізу стало ефективне та результативне виявлення моделей, серій і тенденцій злочинів. Технологічний розвиток систем геолокації та мапування, підвищення прозорості поліцейської діяльності в громадах по забезпеченню громадського порядку та протидії злочинності, дозволили краще зрозуміти проблеми, що виникають у різних громадах, правоохоронні органи змогли розробляти більш комплексні заходи реагування, отримали змогу краще взаємодіяти з іншими установами, соціальними групами та громадянами.

Кримінальний аналіз в унісон з технологічним розвитком та цифровізацією суспільних відносин забезпечує ключові завдання – встановлення та затримання злочинців, зокрема квартирних злодіїв, викрадачів автомобілів, грабіжників, наркаторговців, членів організованих злочинних угруповань. Оволодіння статистичними методами та сучасними інструментами аналізу даних забезпечило професійний рівень роботи з великими даними, краще розуміння можливостей аналітичних продуктів, розроблення кращої політики та стратегії, які виходять за рамки традиційних процесів або шаблонного мислення.

Трендовою особливістю кримінального аналізу стала проактивна діяльність, упровадження превентивних заходів у діяльності органів правопорядку.

Новітня історія розглядає низку моделей правоохоронної діяльності, що акцентують увагу на різних функціональних складових: адміністративних, оперативно-розшукових, процесуальних; включають аспекти пошуку, збору

інформації та обміну нею, а також аналітичної підтримки з метою ефективного управління та реагування на злочинність і порушення громадського порядку. Кримінальний аналіз в силу своєї інституційної належності до системи правоохоронної діяльності, займає відповідне функціональне місце щодо підтримки та упровадження кожної із відомих нових форм та моделей. Дослідники та правоохоронна література зазвичай методологію правоохоронної діяльності розкривають на основі п'яти моделей поліцейської діяльності [125], хоча, насправді, їх значно більше [108] (рис. 3.1), так як характеризуються різними періодами активності, регіональними ініціативами та географічними особливостями.

Соціально-орієнтована діяльність	поліцейська	Community Policing
Проблемно-орієнтована діяльність	поліцейська	Problem-Oriented Policing (POP)
Комп'ютерна статистична модель поліцейської діяльності		Computer Statistics Model (CompStat)
Поліцейська діяльність, керована даними		Data-driven Policing
Прогностична поліцейська діяльність		Predictive Policing
Поліцейська діяльність на основі теорії розбитих вікон		Broken Windows Policing
Поліцейська діяльність, керована аналітичною розвідкою		Intelligence-led Policing (ILP)

Рисунок 3.1. Моделі правоохоронної діяльності

Кожна з цих моделей має різні стратегічні цілі, сильні та слабкі сторони та може доповнювати інші, коли вони використовуються одночасно.

Наприклад, ІЛР все частіше використовується для посилення соціально-орієнтованої поліцейської діяльності, забезпечуючи конкретні процеси, процедури комунікації і структури управління зі збору, аналізу та розповсюдження даних та інформації. У межах традиційної поліцейської діяльності ІЛР застосовується тільки в системі протидії організованій злочинності [36].

Водночас ІЛР є найбільш інтелектуально розвиненою моделлю, що потребує її повного сприйняття та упровадження на системній основі.

Соціально-орієнтована поліцейська діяльність спрямована на зміцнення довіри і посилення комунікацій між правоохоронним органом та громадськістю. Ключовою метою community policing є відновлення репутації правоохоронних органів та підвищення довіри населення, «легітимізація» їхньої діяльності, вироблення нових стандартів поведінки та етики, передача процесу визначення пріоритетів у правоохоронній діяльності під контроль громади [36].

Соціально-орієнтована поліцейська діяльність є однією з найбільш поширених поліцейських стратегій за останні тридцять років [108; 148]. За даними Мастрокскі [108; 120], на певному етапі її запровадили майже 100% великих поліцейських управлінь у США. Community policing програми включають створення громадських форумів із залученням представників різних громадських груп та інститутів, де обговорюються і розглядаються питання безпеки, включаючи правопорушення і окремі злочини в регіоні. Взаємодія поліції з громадою робить акцент на зменшенні страху перед злочинністю та сприянні загальній безпеці шляхом покращення взаємодії з громадою. Крім того, це стратегія, за допомогою якої поліцейські відділи прагнуть вирішити проблеми злочинності та громадського порядку через державне та приватне партнерство з громадами, яким вони служать [108; 153; 104]. Основні теми взаємодії поліції з громадою включають підвищення прозорості для громади, підтримання збалансованих відносин, які заохочують внесок та участь громади, а також сприяння повсякденному спілкуванню з

нею.

Взаємодія поліції з громадою – це не просто стратегія, на думку експерта з питань Community policing Гері Корднера [108; 85], вона має три виміри: філософський, програмний та стратегічний. «Філософський» стосується головних цінностей департаменту і того, що, на думку його членів, він повинен робити. «Програмний» стосується того, як саме будуть досягнуті філософські цілі. «Стратегічний» - це щоденна діяльність відділу і те, як вона організована. Разом ці компоненти допомагають створити унікальну стратегію взаємодії поліції з громадою, залежно від основних цінностей, цілей та оперативної структури відомства.

Community policing, як правило, більше зосереджена на питаннях якості життя, ніж на серйозних проблемах зі злочинністю. Іншими словами, громаду більше турбує процесуальна справедливість – тобто, щоб поліція вчасно реагувала на їхні проблеми, визнавала їхні скарги, ставилася до них з повагою і справедливістю [108; 154; 155; 119]. Як наслідок, вимірювані результати включають час, витрачений на вирішення проблем, час, витрачений на роботу з громадськими групами та мешканцями, кількість проактивних проєктів, кількість контактів з громадою, кількість звернень за допомогою, а також сприйняття місцевим населенням безпеки та поліції [108; 153; 104; 144].

Існує безліч досліджень та емпіричних оцінок ефективності взаємодії поліції з громадою [108; 98]. Результати були неоднозначними, але загальний висновок полягає в тому, що його вплив на реальний рівень злочинності є мінімальним. У своєму огляді ефективності поліцейських практик Телеп і Вайсбурд дійшли висновку, що загалом «програми взаємодії поліції з громадою мають незначний вплив на рівень злочинності і більш суттєвий вплив на підвищення рівня задоволеності громадян і сприйняття ними законності» [108; 152].

Кримінальний аналіз є невід’ємною та необхідною складовою підтримки взаємодії поліції з громадою, надаючи критично важливу інформацію для кращого розуміння різних проблем і питань, що турбують громаду. З оперативної точки зору, залежно від рівня технологій,

кримінальний аналіз надає статистичні дані щодо попиту на інформацію про злочинність і порушення громадського порядку.

Якість поліцейських послуг у громадах залежить від здатності ефективно збирати, порівнювати, аналізувати та поширювати відомості про стан криміногенної ситуації у адміністративно-територіальних одиницях. Розуміння загального стану якості поліцейської роботи та стану злочинності носить обмежений характер. Попри те, що поліція оперує значним обсягом даних про стан справ, лише зусиллями аналітиків представляється можливим вивчення широкого спектру складових, сукупність яких формує дійсний стан криміногенної ситуації в кожній окремій громаді та країні в цілому. Аналітики підрозділів кримінального аналізу здатні систематично досліджувати значні обсяги даних, щоб розвинути комплексне уявлення про різні адміністративні, технологічні та операційні аспекти функцій поліцейського підрозділу щодо безпеки в громадах та протидії злочинності.

Кримінальний аналіз є засобом аналізу статистичних даних щодо злочинності та порушення громадського порядку, оскільки завдяки застосуванню аналітичного процесу представляється можливим виявляти закономірності та тенденції, напрями руху криміногенної ситуації. Аналітики виконують важливу роль у складанні профілів потенційних злочинців, потерпілих, що турбують мешканців громад, та поширених кримінальних патернів. Також аналітики ідентифікують та оцінюють загрози, з якими може зіштовхнутись орган поліції у майбутньому, залежно від зміни соціальної кон'юнктури. Аналітики підрозділів кримінального аналізу з різним рівнем вірогідності досліджують події минулого з метою підготовки прогнозів, які у підсумку відіграють ключову роль у підготовці не лише оперативних відповідей, а й політики та векторів розвитку поліції як в окремих громадах, так і у цілій країні.

Крім того, кримінальний аналіз може інтерпретувати дані на спеціальних географічних рівнях, таких як дільниці, групи, мікрорайони, сегменти вулиць або будь-яка інша визначена територія, яка потребує більшої

уваги. Завдяки добре реалізованому кримінальному аналізу вдається оперувати даними географічного сегменту, що дозволяє співробітникам поліції мати проаналізовану інформацію про ті частини громади (ділянки місцевості), які потребують посиленої уваги з боку поліції. Маючи доступ до інформації на «мікро» рівнях, поліція може ефективніше реагувати на конкретні проблеми, що виникають у громаді, і отримати чітке уявлення про проблеми до того, як вони вийдуть з-під контролю.

Завдяки кримінальному аналізу поліція має ширший арсенал виявлення, ідентифікації, оцінки як поодиноких проблем, так і системних проблемних явищ у кожній окремій територіальній громаді. Поліція має змогу оперативно та предметно готувати відповіді цим проблемам опираючись на підготовку персональних індивідуальних унікальних рішень, так і застосування напрацьованого досвіду відповідей кримінальним викликам, яким властиво повторюватися.

Аналітики, маючи досвід проведення нарад та брифінгів зі співробітниками різних служб та підрозділів поліції, ЗМІ, можуть приймати участь у зустрічах із місцевою громадою та надавати допомогу в організації таких зустрічей. Також аналітики мають значний досвід інтерпретації та візуалізації даних криміногенного характеру, які вони можуть доводити мешканцям громади, пояснювати відповідні статистичні дані громаді у більш прозорий спосіб, а також демонструвати карти, які надають візуальне уявлення про проблеми злочинності та громадського порядку, що у підсумку сприятиме отриманню допомоги від громадян, які матимуть певний рівень розуміння стану справ, і у випадку можливості, сприятимуть поліції у стабілізації ситуації.

Поширення у доступній формі відомостей про специфіку роботи поліції сприяє зменшенню недовіри до поліції, яка пересічним громадянам видається закритою інституцією. Зустрічі дають членам громади можливість поставити запитання та висловити свої занепокоєння, почути про реакцію поліції на поточні проблеми, а також отримати додаткову інформацію, про яку поліція

могла б і не здогадуватися.

У *проблемно-орієнтованій поліцейській діяльності (ПОП)* ідентифікація й аналіз «проблем» є головним напрямом роботи правоохоронного органу, а не конкретним злочином, справою, викликом або інцидентом. У цій моделі особлива увага приділяється загальним проблемам злочинності та питанням безпеки. Правоохоронний орган активно вибудовує превентивну стратегію з можливістю вирішення проблеми, а не простого реагування на шкідливі наслідки.

ПОП є концептуальним підходом, за допомогою якого можливо вирішити безліч проблем в межах правоохоронної діяльності, але від цих структур вимагається глибше занурення в першопричини загроз для громадської безпеки. Правоохоронні органи повинні відфільтрувати наявні дані та інформаційні джерела для ідентифікації проблем, їх аналізу і пошуку причин – до реагування на проблему як таку. Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність – це система виявлення, аналізу та вирішення проблем злочинності [36; 108; 101; 102].

Щоб краще зрозуміти зміст ПОП, важливо її охарактеризувати у порівнянні з *Community policing* та *CompStat*. Так ПОП часто переплітається з *Community policing*, але ці моделі не є тотожними. *Community policing* є більш широкою організаційною філософією, яка включає в себе принципи ПОП, але також передбачає розвиток зовнішніх партнерських відносин із зацікавленими сторонами в громаді. Крім того, *Community policing* передбачає організаційні зміни (наприклад, децентралізацію прийняття рішень, закріплення географічної підзвітності, навчання в масштабах всієї організації та атестацію персоналу), спрямовані на підтримку спільного вирішення проблем, партнерства з громадою та загальну проактивну націленість на боротьбу зі злочинністю та соціальними заворушеннями. За умови належного виконання, *Community policing* забезпечує сильну всеохоплюючу філософію, в межах якої ПОП може існувати і процвітати. Крім того, орган взаємодії поліції з громадою, який не дотримується принципів ПОП, навряд чи зможе суттєво

вплинути на зниження рівня злочинності [108]. Частиною процесу ПОП є визначення партнерів, які можуть запропонувати допомогу у вирішенні конкретних проблем, як у випадку Community policing.

ПОП набув практичного значення з впровадженням моделі SARA (Scanning, Analysis, Response and Assessment – *сканування, аналіз, реагування та оцінка*), яка допомагає практикам впроваджувати процес вирішення проблем [108; 91]. Вайсбурд та його колеги [108; 165], досліджували ефективність проблемно-орієнтованих поліцейських заходів. Аналіз проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності показав, що ця методика має скромний, але статистично значущий вплив на зниження рівня злочинності та порушення громадського порядку. Автори також зібрали більш численні, але менш ретельні дослідження до/після впровадження без групи порівняння; результати цих досліджень вказують на переважний позитивний вплив ПОП. ПОП притаманна відповідна синергія із ILP, оскільки обидва підходи об'єднують пошук комплексних вирішень проблем з можливістю закріплення довготривалих результатів та вироблення стратегії мінімізації ризиків [36]. Обидва підходи вимагають пошуку стратегічного рішення, але ILP більш чітко визначає роль правоохоронного органу, забезпечуючи підтримку довгострокового стратегічного менеджменту та притягнення правопорушників до відповідальності. Саме тоді поліція може бути достатньо проактивною та прогнозувати ризики, гарантуючи спокій і безпеку у довгостроковій перспективі [36].

Кримінальний аналіз має важливе значення для успіху проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності. Аналітики, які працюють за цією моделлю, надають різноманітну інформацію, що використовується протягом усього процесу SARA [108; 112; 113].

Використовуючи модель SARA (процес ідентифікації проблем, аналізу, реагування, оцінки та коригування відповіді) (рис. 3.2) – формуються стійкі передумови для розкриття складних механізмів щодо проблем злочинності та

упровадження конкретних заходів, що впливають на умови поширення таких проблем.

Рисунок 3.2. Модель SARA

Із запровадженням моделі SARA, ПОП набула ще більшого практичного значення, оскільки допомогла фахівцям-практикам упровадити у роботу при вирішенні складних проблем процес розв'язання їх на фаховому і методичному рівні з відповідним науковим рівнем [32].

Для того, щоб сформувані вичерпне та відповідне дійсності розуміння криміногенної ситуації співробітникам поліції слід здійснити сканування середовища (S). Цей крок вимагає від співробітників поліції здійснити виявлення потенційних проблем та провести їх ранжування (пріоритизацію) на території діяльності окремого правоохоронного органу [32].

Правопорушення вчиняються у певних місцях та відносно конкретних людей, тому значним обсягом інформації про кримінальну активність володіють саме члени громади. Діяльність з пошуку проблем у значній мірі залежить від уміння налагоджувати контакти з місцевим населенням (членами громади). Отримання інформації від членів громади про злочини, криміногенні місця, про потенційних правопорушників та інші проблеми, які підвищують ризик злочинності, а також наступні заходи на основі цієї інформації, у підсумку є суттєвими факторами впливу на зниження рівня злочинності.

Проведення сканування можна описати на кількох прикладах [133]. Поліцейський, взаємодіючи з населенням, перебуваючи на місцях, з'ясовує у мешканців про будь-які протиправні прояви (кримінальні чи адміністративні), які вони спостерігали, а також інформацію, якою вони можуть володіти про правопорушення, які мали місце у минулому.

Також співробітникам поліції доцільно надавати місцевим мешканцям номери телефонів, за якими вони можуть анонімно залишати відомості для поліції про обставини, які викликають занепокоєння, якщо вони не бажають спілкуватися з поліцією публічно.

Співробітники поліції можуть запитувати про проблеми злочинності та ідеї щодо їх вирішення на регулярних (наприклад, щомісячних) зустрічах громад або міжвідомчих нарадах.

Співробітники поліції можуть використовувати опитування громад, представників середніх та малих підприємств, інші категорії населення. На додаток до відповідей на традиційні запитання щодо загального задоволення станом криміногенної ситуації респондентів просять визначити конкретні проблеми злочинності [32].

На другому етапі (А), застосування моделі SARA, проводиться ґрунтовний аналіз отриманих даних, зокрема [32]:

- аналіз часу доби, коли відбуваються інциденти, визначення тих, хто є правопорушниками, і чому вони віддають перевагу, до прикладу, паркової зони для вчинення протиправних дій;
- аналіз дозволяє досліджувати конкретні зони парку, які найбільш сприятливі для протиправної діяльності; оцінюються характеристики такого простору, з метою визначення чинників, які сприяють вчиненню правопорушень;
- аналіз тенденцій також проводиться з метою пошуку належної реакції з боку поліції;
- аналіз відомостей про проблеми дозволяє приймати рішення про те, як їм протидіяти – підготуватися до реагування.

На третьому етапі – реагування (**R**) – співробітники поліції розробляють та впроваджують заходи, спрямовані на усунення причин та самих проблем. Здійснюючи діяльність щодо діагностики проблем та розробки рішень слід дотримуватись поетапного процесу. Цей процес акцентує увагу на розумінні проблем та їх причин, розробці та перевірці рішень, а також із врахуванням практичного досвіду працівників поліції [32].

У розгорнутому форматі процес діагностики проблем та розробки рішень складається з таких етапів:

- *ретельне дослідження ситуації;*
- *чітке формулювання проблеми;*
- *вибір конкретної проблеми для реагування (реакції);*
- *збір та обробка даних про проблему;*
- *аналіз причин виникнення проблеми;*
- *розробка плану вирішення проблеми;*
- *перевірка (тестування) плану вирішення проблеми;*
- *оцінка результату перевірки (тестування) способу вирішення проблеми;*
- *впровадження рішення у реалізацію;*
- *оцінка якості процесу реалізації рішення проблеми, а згодом – перехід до наступної проблеми [133].*

Останнім кроком застосування моделі SARA є аналітична оцінка (**A**), яка включає оцінку реагування поліції та результатів, що вдалось досягти. Наприклад, відділ поліції може визначити, що злочинність, пов'язана з наркотичними речовинами зростає, що становить проблему, яка потребує вирішення (фаза сканування). Подальше вивчення природи злочинів, пов'язаних з наркотиками, може виявити проблемні ділянки місцевості та окремі часові періоди кримінальної активності (фаза аналізу). На основі цього аналізу поліція може вирішити спрямувати посилене патрулювання та правоохоронні заходи в конкретні райони, які вважаються проблемними в конкретний час, а також співпрацювати з громадськими організаціями для

реалізації програм лікування від наркотичної залежності (фаза реагування). Через певний період часу відділ поліції може порівняти злочинність, пов'язану з наркотиками, в цілому на території обслуговування, а також у цільових областях, до та після впровадження відповіді (фаза оцінки) [32].

Можна з упевненістю сказати, що без реального аналізу злочинності ПОП не був би настільки поширеним і не мав би такого значного позитивного впливу на проблеми злочинності та громадської безпеки, як на сьогоднішній день [108; 145]. Корисність цієї моделі найкраще ілюструється безліччю проектів, які були реалізовані в межах ПОП, та численними посібниками, розробленими, дослідженими та написаними Центром ПОП за фінансової підтримки Міністерства юстиції США та поліції. На сьогоднішній день існує 92 посібники POP [108], в яких розглядаються деякі з найбільш поширених проблем злочинності, способи реагування та інструменти, які можуть бути використані і застосовані на місцях тими, хто стикається з подібними проблемами. Деякі з тем включають графіті, крадіжки з магазинів, шахрайство з рецептами, крадіжки з автомобілів на автостоянках, розгул молоді в громадських місцях, а також напади в барах та біля них. Кожен посібник містить розділ, що націлює на вирішення проблеми, включаючи інформацію та перспективи, які аналітик підрозділу кримінального аналізу може використати для ефективного розуміння та оцінки проблеми у своїй юрисдикції.

У межах моделі ПОП аналітики тісно співпрацюють з військовослужбовцями, яким доручено розслідувати певну проблему. Проблема, що розглядається, може бути короткостроковою; однак ПОП зазвичай використовується для вирішення довготривалих проблем, які потребують стратегічного підходу. Таким чином, етап аналізу є критично важливим для процесу; його відсутність призведе до неправильного визначення проблеми. Крім того, перехід від сканування до реагування в межах моделі SARA без проведення належного аналізу та оцінки після

впровадження є, по суті, марнуванням ресурсів у короткостроковій і довгостроковій перспективі. Особливо це стосується випадків, коли рішення про реагування зводиться до простого посилення патрулювання, яке не завжди є ефективним і може призвести до переміщення на схожі території чи цілі або до поновлення проблеми після перенаправлення ресурсів в інше місце. Нарешті, одним з найважливіших ключів до ефективного ПОП є те, що аналітики витрачають час на відвідування і спостереження за місцем виникнення проблеми, а також на аналіз даних, щоб переконатися, що контекст проблеми зафіксовано. Проблеми не можуть бути повністю проаналізовані, якщо не враховувати належний контекст. Саме тут ПОП може часто перетинатися з охороною громадського порядку, оскільки громадяни та власники бізнесу у визначеному районі можуть поділитися інформацією про історію та культуру, а також про справжній масштаб проблеми [108].

У 1994 році комісар поліції Нью-Йорка Вільям Бреттон запровадив модель управління на основі даних під назвою *CompStat*, яка сприяла зниженню рівня злочинності та підвищенню якості життя в місті. [108; 79; 80; 115; 147]. Хоча залишаються суперечки щодо походження назви (наприклад, Комп'ютерна статистика (*Computer Statistics*), Порівняльна статистика (*Compare Statistics*)), модель *CompStat* – це процес управління в межах системи управління ефективністю, яка поєднує аналіз даних про злочинність і порушення громадського порядку, стратегічне вирішення проблем і чітку структуру підзвітності [108; 147; 163]. *CompStat* – це система управління на основі розробленої моделі, у якій менш тяжкі злочини розглядаються елементом зниження кількості більш тяжких злочинів. Таким чином, на підставі аналізу статистики вчинених злочинів окремі регіональні керівники правоохоронних органів є відповідальними за впровадження на місцевому рівні розроблених завчасно заходів [32].

Модель підкреслює залежність від точного і своєчасного аналізу та виявлення патернів злочинів й проблем, для вирішення яких застосовуються спеціальні заходи реагування шляхом швидкого розгортання персоналу і

ресурсів. Система звітності CompStat має ключове значення для забезпечення того, щоб аналіз був врахований, а заходи реагування реалізовані належним чином, а також для оцінки їх ефективності [79; 164].

На відміну від реактивної, традиційної моделі правоохоронної діяльності, яка сприяє «управлінню кризою», CompStat є інновацією, яка надає правоохоронним органам проактивні засоби, що дозволяють їм діяти на основі ретельно розробленого аналізу та звітувати про послідовні показники діяльності, які пов'язані з місією відомства. Правоохоронні органи, які долають обмеження традиційної правоохоронної моделі, стають більш цілеспрямованими, менш схильними до ризику і більш прозорими [108]. Крім того, модель CompStat надає відомствам можливість реструктурувати свою систему управління для покращення розподілу ресурсів, партнерства з іншими державними установами та надання послуг громадянам. Деякі відомства вважають застосування CompStat корисним і в інших сферах, таких як антикорупційні підрозділи поліції, внутрішніх розслідувань та боротьби з тероризмом [108; 163].

Завдяки своєму успіху в Нью-Йорку CompStat швидко поширився в американських правоохоронних органах, перетворившись на загальноприйняту модель управління. У 1999-2000 роках понад третина відомств з чисельністю 100 і більше співробітників повідомили про впровадження програми, подібної до CompStat [108; 164].

CompStat часто плутають з моделлю ILP. CompStat концентрується в основному на вуличних та серійних злочинах із забезпеченням короткострокової підзвітності в процесі вирішення нових кримінальних викликів; ILP включає довгостроковий стратегічний компонент, який може бути застосований і під час операцій з протидії транснаціональній організованій злочинності. CompStat фокусується на злочинності, а ILP – на ідентифікації загроз [32].

Кримінальний аналіз є надзвичайно важливим для моделі CompStat, оскільки вона значною мірою залежить від точних і своєчасних статистичних

даних та інформації, які потребують опрацювання та правильної інтерпретації досвідченими аналітиками.

Хоча процес у межах моделі CompStat залежить від конкретної правоохоронної структури, часто більшу частину свого часу аналітики витрачають на підготовку до наступної наради звітів і карт поширення злочинів та правопорушень для визначення «гарячих точок» (Hot Spot) [32].

Хоча процес CompStat характеризується значною варіативністю в різних відомствах, аналітики завжди виконують ключову роль, оскільки значна частина їхнього часу витрачається на підготовку звітів, мап і нарад. Хоча така зосередженість на статистиці може перешкоджати проактивному кримінальному аналізу, CompStat допомагає відділкам поліції бути поінформованими щодо найактуальніших проблем злочинності та порушень громадського порядку, які можна оцінити практично на будь-якому географічному вимірі [108]. Модель CompStat також заохочує поліцейський персонал, у тому числі керівників, до розширення взаємодії та спілкування з аналітиками підрозділів кримінального аналізу, з метою поглиблення знань та розуміння поточних проблем у своїх підрозділах. Водночас, це зорієнтовує керівників та інший персонал на виважений запит необхідної інформації та аналітичних звітів та знаходження шляхів вирішення нових і довгострокових проблем.

Наради, які є необхідним елементом цієї моделі, проводять з достатньо різною періодичністю (місяць, квартал) [82; с. 270]. Водночас, фахівці зазначають, що часто аналітикам надається відносно мало часу для проведення ґрунтовних досліджень [82; 166], що є основним недоліком CompStat. Однак вирішення цієї проблеми розглядають у розширенні партнерства між поліцейськими відділами та професійними дослідниками, що може бути надзвичайно цінним.

Вкрай важливим інструментом розширення спроможностей стратегічного кримінального аналізу є налагодження співпраці з академічними та дослідницькими програмами кримінологічного та соціологічного

спрямування, які можуть використовувати додаткові позабюджетні (грантові) ресурси та власний персонал [108].

Усі моделі поліцейської діяльності потребують використання певного сховища даних, яке у подальшому використовується у процесі реалізації тактичних та стратегічних цілей, аналізу та планування розподілу ресурсів, планування роботи поліцейських патрулів тощо. Серед варіантів підходу, заснованому на даних, найбільше привертає увагу – Підходи, керовані даними, щодо злочинності та безпеки дорожнього руху (*Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety – DDACTS*). DDACTS – це операційна модель, за якою поліцейська діяльність орієнтується на фактичні події, що мають місце в громадах. Такий підхід надає правоохоронним органам альтернативну модель для розгляду в умовах зростаючого попиту на реагування щодо проблеми громади, незважаючи на обмежені ресурси [108; 121].

DDACTS інтегрує дані про аварії, злочинність, виклики служб та правоохоронні органи з прив'язкою до місцевості для створення ефективних та дієвих методів розгортання ресурсів правоохоронних органів.... Спираючись на стримуючу цінність добре помітного контролю за дорожнім рухом і знання того, що злочини часто пов'язані з автотранспортом, метою DDACTS є зменшення аварійності, злочинності та соціальної шкоди в громадах по всій країні [108].

DDACTS складається з чотирьох основних підходів: стратегічного, тактичного, проблемно-орієнтованого та орієнтованого на правопорушника. Стратегічний підхід спрямований на надання обґрунтованих прогнозів щодо «гарячих точок» злочинності та дорожньо-транспортних пригод. Тактичний підхід спрямований на виявлення нових «гарячих точок» і спирається на методи аналізу рядів та/або порогових значень. Проблемно-орієнтований підхід зосереджений на довгострокових закономірностях і визначає окремі проблеми зі злочинністю, порушеннями громадського порядку та аварійністю в межах цільових районів. Нарешті, підхід, орієнтований на правопорушників, намагається використовувати інформацію про відомих злочинців, кримінальні

організації та їх маршрути переміщення з метою збору оперативних даних, обмеження активності правопорушників і проведення арештів за порушення правил обігу наркотиків, зброї та викрадення майна.

DDACTS зазначає про необхідність коректної роботи з даними та вказує на конкретні проблеми що мають місце на практиці [108]:

- обмеженість даних за попередні періоди, що суттєво впливає на можливості встановлення основних тенденцій та закономірностей;
- автоматизовані системи управління мають обмежені можливості щодо експорту даних;
- помилки при кодуванні за категоріями злочинів, аварій або викликів швидкої допомоги;
- велика кількість недійсних або неправильних адрес;
- для даних про аварії не передбачено введення факторів щодо причинно-наслідкових зв'язків;
- своєчасність введення даних;
- дублювання записів.

DDACTS є спеціалізованою моделлю, а тому вимагає достатньої обізнаності проблемами безпеки дорожнього руху та злочинності у аналітика. Водночас, DDACTS не є широко впровадженою моделлю, порівняно з іншими, і є більш сприйнятливою для альтернативних і нетрадиційних підходів [108].

Аналітики, які працюють з DDACTS, витрачають багато часу на аналіз даних, пов'язаних з дорожнім рухом (наприклад, гарячі точки ДТП, порушення правил дорожнього руху в стані алкогольного сп'яніння, гарячі точки викрадення автомобілів, інциденти зіткнень з травмуванням, випадки необережного водіння), які накладаються на інформацію про злочинність для виявлення нових закономірностей [108; 130]. Наприклад, аналітик може виявити, що в районі з високим рівнем вуличних пограбувань також спостерігається високий рівень дорожньо-транспортних пригод. Такий аналіз може допомогти розподілити обмежені ресурси підрозділу поліції, а також

підвищити обізнаність громадськості про потенційні небезпеки на дорогах і проблеми зі злочинністю [108].

В основі *Predictive Policing* запозичення підходів POP та Data-driven моделей [108]. Ця стратегія, яка часто використовується як синонім терміну «crime forecasting», так само зосереджена на використанні передової аналітики для «інформування про перспективні зусилля щодо запобігання злочинності» [158, с. 1]. Прогностична поліцейська діяльність включає в себе різноманітні статистичні методи в поєднанні з програмним забезпеченням та на основі інформації про громаду і попередні інциденти, зорієнтована на передбачення найбільш ймовірного виникнення злочинів чи порушень громадського порядку [108; 130; 129].

Однак важливо зазначити, що прогностична поліцейська діяльність не є програмним пакетом, який можна купити в магазині [123]. Predictive policing покладається на точні та надійні статистичні дані. Тому, застосовуючи модель прогностичної поліцейської діяльності, надзвичайно важливо забезпечити чітку впевненість поліцейського персоналу щодо систем даних, які ними використовуються. Це можна встановити за допомогою [108]:

залучення добре підготовлених аналітиків, які мають повне бачення щодо сильних і слабких сторін даних, що використовуються;

проведення систематичних перевірок даних для забезпечення їх точності, узгодженості та надійності;

перегляд результатів прогнозування для впевненості щодо їх обґрунтованості та логічності – іншими словами, впевненість в тому, що для зроблених прогнозів, існує підтверджуюча інформація, включаючи місця, що приваблюють злочинність, звіти про осіб, щодо яких є інтерес у певній місцевості, нещодавні звіти про опитування на місцях, а також нещодавні місця вчинення злочинів та їх описи [130].

Predictive policing не тільки дає змогу встановити місце можливого вчинення злочину у найближчому майбутньому, але й допомагає виявити потенційних правопорушників та жертв злочинів [108; 130]. У той час як такі

методи, як виявлення «гарячих точок» і моделювання ризикових зон, можуть допомогти виявити потенційні майбутні правопорушення, потенційних злочинців можна ідентифікувати за допомогою вивчення розвідувальної інформації щодо організованої злочинності або використання методів регресії. Прогностичні аспекти щодо злочинців передбачають отримання висновків зі звітів кримінальної розвідки та використання інструментів географічного профілювання. Прогнозування віктимізації може складатися з деталізації кримінальних історій відомих рецидивістів та використання передових методів аналізу даних [108]. Водночас, фахівці вказують на певні проблеми, пов'язані з прогностичною поліцейською діяльністю – потенційно можливе порушення питань конфіденційності та громадянських свобод через обмін інформацією. Прихильники Predictive Policing наголошують на важливості вирішення проблем конфіденційності шляхом проведення всебічного аналізу політики, її вдосконалення та посилення підзвітності [108; 129].

Кримінальний аналіз є надзвичайно важливим щодо упровадження та розвитку парадигми прогностичної поліцейської діяльності. Існує безліч програмних пакетів (як комерційних, так і безкоштовних), які надають інструменти, що полегшують отримання прогностичної поліцейської інформації. Однак ключем до отримання дієвих результатів є достовірні та надійні дані, перекладені та інтерпретовані аналітиками, які повинні повністю усвідомлювати сильні та слабкі сторони даних, що використовуються ними, щоб забезпечити надійність прогнозів злочинності та порушень громадського порядку для оперативних і тактичних цілей [108]. Крім того, аналітики повинні розглянути можливість залучення нетрадиційних джерел даних (наприклад, дані про комунальні послуги, транспортні дані), щоб охопити елементи, які зазвичай вважаються «нестандартними», але які все одно можуть виявитися корисними [129].

Основним завданням аналітиків підрозділів кримінального аналізу є надання інформації, яка допоможе розгортанню поліцейського підрозділу в необхідних місцях і в необхідний час для максимально ефективної та

результативної протидії злочинності та порушеннями громадського порядку [108]. Для цього вони повинні мати доступ до GIS, баз даних SQL, інструментів передачі даних і статистичних пакетів, а також знати різні типи моделей прогнозування (одновимірні, багатовимірні тощо) [123].

Прогностична поліцейська діяльність не обмежується будь-якими попередньо встановленими інструментами. Аналітики, які використовують ці програми і пакети, мають можливість застосовувати будь-яку комбінацію опцій, включаючи аналіз близьких до повторення подій, аналіз гарячих точок, моделювання місцевості з підвищеним ризиком, географічне профілювання і методи інтелектуального аналізу даних, щоб найкращим чином вирішити наявні проблеми. Наприклад, перед аналітиками часто стоїть завдання скласти прогноз злочинності на наступний рік. Це завдання допомагає полегшити потенційні зміни в кадровому забезпеченні поліцейських відділів через незмінну проблему: обмеженість ресурсів [108].

Одне зі старих емпіричних правил прогнозування злочинності полягає в тому, що для того, щоб отримати прогноз злочинності на один місяць, необхідно використовувати дані щонайменше за три роки. Можна сперечатися про те, чи є це правильним, але цей приклад демонструє, що прогнозування злочинності не є точною наукою. Ця модель постійно вдосконалюється на основі нових математичних алгоритмів, розроблених для підтримки наявних інструментів, і існує безліч факторів і джерел, які можна логічно враховувати при прогнозуванні злочинності та порушень громадського порядку [108]. Як мінімум, прогностична поліцейська діяльність повинна бути інтегрована з іншими тактичними заходами, а поліцейські відомства повинні остерігатися типових помилок, які можуть виникнути [130].

Модель розбитих вікон була представлена в 1982 році з публікацією короткої статті в журналі «The Atlantic», авторами якої були Джеймс К. Вілсон і Джордж Л. Келлінг. Завдяки своїй простоті та політичній привабливості метод розбитих вікон поширився по всій території США та в усьому світі, багато в чому вплинувши на поліцейську практику [163].

На протипагу моделі ПОП, за якою конкретні рішення для різноманітних проблем, що виникають у поліції, з'являються в результаті ретельного і детального аналізу причин, зацікавлених сторін і особливостей місцевості, модель «розбитих вікон» пропонує одне загальне рішення для кожної проблеми: примусове виконання відносно незначних порушень, пов'язаних з невічливістю, відсутністю порядку і пошкодженням майна. Цей підхід базується на двох принципах. По-перше, дрібні правопорушення можуть накопичуватися і ставати шкідливими для життя громади. Наприклад, викинути один пакунок сміття – не таке вже й страшне правопорушення, але якщо так робитимуть усі, то район перетвориться на віртуальне звалище. По-друге, дрібні правопорушення призводять до більших і заохочують до них. Наприклад, занедбані та забиті дошками будинки часто стають місцем для наркоторгівлі та можуть породжувати інші, більш серйозні злочини. Разом ці висновки призвели до того, що деякі міста почали приділяти набагато більше уваги боротьбі з дрібними правопорушеннями та покращенню безпосереднього оточення [108].

Застосовуючи модель розбитих вікон, окремі відомства повинні вирішити, які незначні правопорушення матимуть пріоритет над іншими. Наприклад, керівники нью-йоркського метрополітену дізналися, що молоді люди, які перестрибують турнікети, щоб проїхати безкоштовно, часто і є грабіжниками в системі метрополітену. Контроль над дрібними злочинами (наприклад, безквитковий проїзд) допоміг зменшити кількість реальних пограбування [108]. З іншого боку, керівники метрополітену також дізналися, що ті, хто малює графіті, зазвичай не вчиняють більш серйозних злочинів під час поїздки, так як, не дивлячись на те, що зусилля по боротьбі з графіті були дуже ефективними, вони не знизили рівень пограбувань [84].

Кримінальний аналіз на принципах «Broken Windows» зосереджує основну увагу на інцидентах, пов'язаних із порушенням громадського порядку, що може призвести до певної неправомірної поведінки з наслідками вчинення більш значного злочину. Порушення громадського порядку у цьому

контексті означає такі інциденти, як графіті, вандалізм, хуліганські проступки та зберігання наркотиків [108]. Аналітики також можуть досліджувати громадські та комерційні заклади, які можуть регулярно ставати гарячими точками інцидентів, пов'язаних з порушенням громадського порядку. За сприяння керівництва поліції аналітики можуть співпрацювати з цими закладами для підвищення безпеки відвідувачів та мешканців громади всередині та навколо закладу [113]. Інші зусилля цього ж напрямку включають більш тісну співпрацю з громадою з питань порушення громадського порядку та отримання більшої підтримки для допомоги в прибиранні та утриманні громадської та приватної власності в районі. Оскільки порушення громадського порядку часто вчиняються підлітками та молодими людьми, аналітики можуть доповнити дослідження з питань порушення громадського порядку демографічною статистикою для моніторингу взаємозв'язків між ними. Ця інформація може бути інтегрована та передана соціальним службам, громадським організаціям, які можуть надавати послуги та допомагати у зменшенні подальших порушень громадського порядку, а також злочинів, що вчиняються молоддю [108].

Іншим прикладом застосування кримінального аналізу в системі поліцейської діяльності на принципах «Broken Windows» є дослідження злочинності на пустирищ та навколо них. Хоча ці місця та споруди перебувають у приватній власності, вони іноді занедбані, піддаються руйнуванню та наркоторгівлі просто неба, що негативно впливає на навколишню громаду. Детальний аналіз порожніх ділянок може бути доведений до керівництва поліції і, зрештою, винесений в центр уваги політиків на рівні міста або територіальної громади, де будуть розроблені комплексні заходи для запобігання ескалації злочинної діяльності та її поширенню на прилеглі території [108].

Загальним фактором для більшості вищезазначених моделей, який нерідко характеризує слабку сторону сучасних правоохоронних органів, є їх спрямованість на локальні регіони і загрози. Значні зміни глобального

масштабу змінили кримінальне середовище, разом з тим, названі методології, не наділені необхідними інструментами і характеристиками протидії більш системним кримінальним загрозам. І тільки ІЛР є єдиним методом, що позиціонується у цьому випадку як ефективна протидія [32].

*Правоохоронна діяльність, керована аналітичною розвідкою, є найбільш поширеною з нинішніх змін у філософії протидії злочинності та правоохоронного менеджменту. У поліцейській лексикон цей термін уперше увійшов у Великій Британії в 90-х роках як *Intelligence-led Policing (ILP)*. Виник він також у Великій Британії з того, що раніше називалося Кентською моделлю [131]. Рушійні сили для цього переходу поліцейської діяльності до нової стратегії були як зовнішніми, так і внутрішніми. У Великій Британії в кінці 1980-х і початку 1990-х років на тлі зростаючої тенденції рівня злочинності сформувався суспільний запит і зростаючий заклик до поліції бути більш ефективною і економічною. Зовнішні фактори включали нездатність традиційної, реактивної моделі поліцейської діяльності справлятися зі швидкими змінами, які розширили можливості транснаціональної організованої злочинності й усунули фізичні й технологічні бар'єри у сфері поліцейської діяльності [32].*

Пошукові нової стратегії допоміг звіт Комісії з аудиту 1993 (Ревізійна комісія – незалежний орган, відповідальний за економне та ефективне використання державних коштів) щодо ефективності діяльності поліції, в якому було сформульовано три основних принципи ефективної боротьби зі злочинністю [32; 36]:

існуюча система по суті і організації позбавлена інтеграції та ефективності;

поліція не в змозі найкращим чином використовувати ресурси;

а також більш ефективним буде зосередження уваги на боротьбі зі злочинцями (криміналітетом), ніж на злочинах (окремих діяннях).

Звичайно ж, перше не виключає друге, мова йде, в першу чергу, про пріоритети. Таке початкове тлумачення є дещо обмеженим і в наступному,

враховуючи досвід впровадження та функціонування ІЛР, більш ґрунтовно визначено мету та завдання сучасної моделі [36].

ІЛР дозволяє застосувати перспективний та проактивний підхід в управлінні поліцією. Її успішне застосування протягом останніх років у низці країн світу щодо протидії тяжкій злочинності та транснаціональним загрозам, стимулювало подальший розвиток концепції ІЛР від моделі, призначеної, головним чином, для протидії організованій злочинності, до більш загальної стратегічної бізнес-моделі з вирішенням широкого спектру проблем поліцейської діяльності на місцевому, регіональному та національному рівнях. Ця динаміка безпосередньо пов'язана з пошуком методів правоохоронної діяльності, які б дозволили поліції більш ефективно впливати на злочинність, поширення злочинності та її соціальні наслідки, в умовах обмежених ресурсів та вимоги щодо підвищення відповідальності.

Останніми роками потреба в поліцейському реагуванні та послугах перевищила наявні ресурси поліції, що зумовило необхідність визначення пріоритету та більш ефективного використання ресурсів правоохоронних органів. Водночас зросли політичні та суспільні очікування щодо підзвітності. ІЛР була представлена як варіант вирішення цієї проблеми, оскільки вона запропонувала громадськості обґрунтування та інструменти для аналізу й оцінки загроз, забезпечуючи більш документально підтверджені, прозорі та підзвітні процедури прийняття рішень щодо використання наявних ресурсів там, де вони найбільше потрібні.

Європейська служба зовнішніх зв'язків (EEAS) зазначає: «Не слід ставити під сумнів необхідність запровадження поліцейської діяльності, керованої аналітичною розвідкою (ІЛР). В умовах обмеженості бюджетів та ресурсів кожна відповідальна особа та організація повинні визначити пріоритети для вирішення основних проблем. З метою сприяння визначенню пріоритетів, рішення мають прийматися на основі фактів та аналітики, основою яких є інформація. ІЛР сприятиме оптимізації розподілу ресурсів і концентрації зусиль у більш структурований спосіб. Таким чином буде легше

впоратися з дедалі більшою витонченістю та пристосовуваністю злочинців, які діють проти закону та порядку» [125].

Той факт, що екстремісти, пов'язані з нещодавніми терористичними інцидентами, включаючи терористів-одинаків, залишалися поза увагою правоохоронних органів, зумовив необхідність вироблення превентивного підходу та підкреслив необхідність всебічного обміну та централізованого аналізу відповідних даних та інформації. Усвідомлення того, що терористичні атаки та раннє виявлення інших серйозних інцидентів не можуть бути вирішені шляхом реагування, поставило ІЛР у центр уваги на міжнародній правоохоронній арені. Це стало очевидним після терактів 11 вересня, що відображено у висновках Комісія США 9/11 [125], яка дійшла висновку, що до вчинення нападів відповідні органи на різних рівнях мали у своєму розпорядженні різноманітну інформацію, але через нездатність органів обмінюватися оперативними даними, їх не вдалося скоординувати для отримання загальної картини. Ця модель набула значного поширення, особливо після нападу на Всесвітній торговий центр 11 вересня 2001 року, коли стала очевидною потреба в поліпшенні розвідувальних операцій, включаючи навчання, обмін інформацією та більш тісну співпрацю між відомствами на місцевому, державному та федеральному рівнях [108].

Зазначене дало поштовх до впровадження нової моделі, однак правоохоронна діяльність, керована аналітичною розвідкою, є концепцією, яка розвивається. Не дивлячись на те, що початкові спроби визначення ІЛР вказували на тактичний інструмент для локальної правоохоронної діяльності та для орієнтації на мережі організованої злочинності, сучасний підхід до сприйняття *Intelligence-led Policing* вказує на модель процесу з організаційною інфраструктурою для підтримки того, як слід здійснювати правоохоронну роботу в цілому. Це більш широке уявлення про правоохоронну діяльність, керовану аналітичною розвідкою, все частіше пов'язується з ідеєю виявлення та аналізу проблеми або сприймається як основа для подолання [32] кризових ситуацій.

Правоохоронна діяльність, керована аналітичною розвідкою, покликана кинути виклик домінуючій парадигмі реактивної поліцейської діяльності. Правоохоронна діяльність, керована аналітичною розвідкою, стала управлінською моделлю для рішень щодо обґрунтованого розподілу ресурсів, із урахуванням напрямів та сфер активності серійних злочинців, організованих злочинних угруповань та кримінального середовища. Іншими словами, «гарячі люди», «гарячі групи» та «гарячі місця». Це також філософія, яка робить більший акцент на обміні інформацією та спільних стратегічних рішеннях щодо проблем злочинності [32].

У контексті ІЛР пошук інформації є першим проявом аналітичної розвідки, націлюючи на ініціативні та креативні алгоритми у роботі аналітиків підрозділів кримінального аналізу, а також розвідувальний сенс отримання достатніх за обсягом й достовірністю даних та необхідної за змістом інформації [32].

Найважливішим акцентом в середовищі ІЛР для аналітиків правоохоронних органів є проактивна спрямованість їх роботи. Реактивність у роботі аналітиків підрозділів кримінального аналізу не є недоліком, так як завжди мають місце завдання такого характеру. Але одним з ключових аспектів ІЛР саме у сенсі аналітичної розвідки і є випередження кривої зростання злочинності, збереження здатності до стримування злочинної діяльності і недопущення її потрапляння у зону високого ризику та надзвичайної загрози. У новому «суспільстві ризику» поліція розглядається як джерело даних з управління ризиками для низки зовнішніх установ [125]. Управління ризиками є важливою складовою проактивної поліцейської діяльності. Методично правильний підхід аналітичної розвідки до збору й аналізу інформації створює умови для оцінки ризиків щодо майбутніх подій за географічним виміром, видами злочинів, соціальними наслідками та кримінального середовища.

ІЛР модель виходить з того, що кримінальне середовище має постійну характерну складову в операційному середовищі правоохоронної роботи.

Незважаючи на динамічність і плинність, постійну зміну за формою, складом та розміром, залишається реальністю те, що завжди буде існувати кримінальна обстановка, яку необхідно буде зрозуміти з метою здійснення ефективної операційної роботи [32].

Виходячи з розвідувальної аналітичної сутності, ІЛР модель передбачає можливість інтерпретації кримінального середовища на підставі інформації з внутрішніх та зовнішніх джерел. При цьому інтерпретація і передбачає професійну інтелектуальну роботу аналітика. На наступному етапі отримана інформація про кримінальне середовище (явище) передається у формі аналітичних матеріалів особам, які приймають рішення про вплив на дане кримінальне середовище. Цей етап передбачає відповідне управлінське мислення осіб, що приймають рішення на підставі знань про стратегії протидії злочинності, її скорочення або запобігання, а також здійснення впливу на злочинне середовище [32].

У контексті аналітичної розвідки ключовим в середовищі ІЛР є забезпечення відповідного рівня обміну даними та інформацією. З метою забезпечення безперервного обміну інформацією між суб'єктами правоохоронної діяльності важливим є формування високого рівня культури довіри і аналітики займають ключове місце у такій комунікації.

3.2. Перспективи розвитку кримінального аналізу в системі аналітичної розвідки

Суттєвою перешкодою у вітчизняних правоохоронних реаліях щодо розвитку кримінального аналізу є розуміння щодо співвіднесення його з новою моделлю правоохоронної діяльності – ІЛР. Серед усіх фахівців найбільш титулованим та цитованим щодо ІЛР є вчений з Великої Британії Джері Реткліф (*Dr. Jerry H. Ratcliffe*) [140], який найбільш ґрунтовно та у достатньо доступній формі пояснив співвідношення кримінального аналізу та ІЛР, і для розуміння повної картини додатково використав термін

«кримінальна розвідка». Кримінальна розвідка для вітчизняних правоохоронців є достатньо зрозумілим напрямом діяльності, який має свою історію розвитку, не потребує додаткової деталізації, але у співвідношенні з кримінальним аналізом має свої особливості, які допомагають достатньо глибоко розуміти як окремі поняття, так і певну інтеграцію та осмислення нового змісту.

Правоохоронні органи покладаються на безліч інформаційних джерел та використовують різні підходи щодо запобігання злочинності та реагування на різноманітні деструктивні явища. Джерела інформації, в залежності від мети, можуть бути різноманітними (дані під час арешту, телефонні розмови, діяльність інформаторів, дані про злочини тощо), але аналітичне використання цих джерел й формування корисної інформації та даних є завданням аналітиків правоохоронних органів, які зосереджують свої зусилля на спробі ідентифікації злочинних схем, тенденцій та зв'язків між окремими правопорушниками або організованими групами [70].

Загалом, кримінальна розвідка спричинює розвиток ключових та істотних продуктів, які сприяють у прийнятті правоохоронними органами ключових рішень, зокрема і щодо організованої злочинної діяльності. З іншого боку, кримінальний аналіз передбачає використання різноманітних географічних та соціально-демографічних даних у поєднанні з просторовими методами для аналізу, запобігання та вирішення проблем злочинності й різноманітних деструктивних явищ [70].

Тривалим є дискурс серед учасників співтовариства аналітиків правоохоронних органів при обговоренні питань культури та оперативних функцій цих підрозділів. Інформація від підрозділу кримінальної розвідки зазвичай вважається конфіденційною і, отже, сприймається як більша цінність через її чутливий характер. З іншого боку, інформація кримінального аналізу є менш чутливою та використовується більш широко в усіх установах. У багатьох випадках правоохоронні органи прагнуть розміщувати розвідувальний потенціал на окремому рівні в межах організації, створюючи

ще один розрив з іншими аналітичними підрозділами, такими як кримінальний аналіз. Однак, з огляду на характер та обсяг розвідувальних служб та підрозділів кримінального аналізу, особливо важливим є питання про те, чому вони не працюють більш тісно разом, щоб забезпечити більш цілісний підхід до проблем злочинності.

Для більшої частини історії правоохоронних органів кримінальна розвідувальна інформація, що стосується діяльності кримінальних індивідів або груп правопорушників, зберігалася спеціалізованими підрозділами або окремими правоохоронцями (оперативниками або слідчими). Навіть при впровадженні розвідувальних підрозділів, ці аналітичні групи часто зберігали свою інформацію у вузькому професійному середовищі, в межах підрозділу. Основна увага відділів кримінальної розвідки зосереджувалась на реактивній підтримці розслідування. Така ситуація переважає і сьогодні. Наприклад, антинаркотичні розвідувальні підрозділи використовують аналітичну розвідувальну інформацію лише в межах своїх підрозділів, водночас, така ж ситуація і у підрозділах кримінальної розвідки, що фокусують свою увагу на організованій злочинності.

У новому середовищі поліцейської діяльності злиття таких інформаційних аналітичних матеріалів є надзвичайно цінним, оскільки на стратегічному рівні ресурси всього поліцейського підрозділу можуть витрачатися більш ефективно і не розпорозуватися між окремими потребами підрозділів. Оскільки узагальнена інформація більше акумулює інформації про діяльність організованих злочинних груп щодо низки кримінальних процесів, зокрема, вулична злочинність, наркоманія, торгівля людьми та відмивання коштів, для перегляду цього питання необхідно реструктурувати аналітичні служби правоохоронних органів. Ризики занадто високі, щоб дотримуватися ізоляції та спеціалізації окремих підрозділів з простої зручності для бюрократів.

Вирішення цієї проблеми лежить у площині формування інтегрованої моделі аналізу. Поєднуючи кримінальний аналіз з кримінальною розвідкою,

формується загальний масив, у якому кримінальний аналіз забезпечує інформацією про те, що відбувається у злочинному середовищі, а кримінальна розвідка – чому це відбувається.

Ці два компоненти, що використовуються в поєднанні, мають важливе значення для більш повного розуміння злочинності, необхідної інформації для формулювання ефективних стратегій щодо зменшення шкоди та профілактики [141].

Керівники правоохоронних органів потребують якісної інформації для прийняття правильних рішень. Наскільки кращою вони повинні отримувати цю інформацію, і як вони повинні організувати роботу своїх підрозділів, щоб максимально використовувати інформацію? В ідеалі, інформація проходить через руки аналітика, щоб її можна було об'єднати, фільтрувати, синтезувати в контексті з іншою інформацією, щоб остаточний результат, аналітичний продукт, формував лаконічну картину злочинного середовища. Майже кожна сучасна стратегія поліцейської діяльності вимагає аналізу злочинного середовища як відправної точки для вибору стратегії зниження злочинності [70].

Кримінальна розвідка, як це зазвичай використовується в оперативному режимі, може зафіксувати кримінальну поведінку. Кримінальний аналіз може забезпечити поліцію знаннями щодо кримінальних моделей та тенденцій. Без такого розуміння форм злочинності та кримінальної поведінки не можливо здійснювати ефективне планування та формувати стратегії. З цього приводу аналітик ф'южн центру поліції штату Массачусетс Дебра Піхл (Debra Piehl) говорила: *«Я не знаю, що можна робити з розвідкою без кримінального аналізу або, що можна робити з кримінальним аналізом, не перетворюючи його на результати аналітичної розвідки»* [89].

Як і в кримінальній розвідці, існує безліч визначень кримінального аналізу. Кримінальний аналіз по суті є систематичним вивченням проблем злочинності та правопорушень, а також інших питань, пов'язаних з правоохоронною діяльністю, включаючи соціально-демографічні, просторові

та часові чинники, щодо об'єктивного сприйняття інформації про злочинне середовище, оцінювання та зниження рівня злочинності, запобігання окремим видам злочинів [77].

Як і кримінальна розвідка, кримінальний аналіз має тактичний, оперативний та стратегічний компоненти. Тактичний аспект зосереджується на негайних питаннях, які мають значення для поліції; оперативні питання визначають пріоритетні сфери та потенційні проблеми; і стратегічний компонент розглядає довготривалі проблеми, які можуть бути вирішені або поліцейським відділом, або такими агенціями, як міська рада чи відділ планування [116].

Кримінальний аналіз – це термін, який використовується для опису широкого кола дій та ідей. З потенційно більшої цінності це термін проблемного аналізу. Проблемний аналіз випливає з концепції Германа Гольдштейна (*Herman Goldstein*) щодо проблемно-орієнтованої моделі поліцейської діяльності (*problem-oriented policing-1990*) і означає форму кримінального аналізу, що здійснюється в межах поліцейської агенції, на основі формальної теорії кримінального правосуддя, методів дослідження, а систематизація даних та процедури аналізу використовуються для проведення поглибленого вивчення проблем злочинності та їх оцінювання [78]. Вирішення проблем – це процес мислення, за допомогою якого працівники, зокрема, аналітики досягають своїх цілей, і часто вирішується через процес: сканування, аналізу і оцінювання) [91].

Слово «аналіз» означає розподіл на окремі елементи, внаслідок чого комплексні багатофакторні завдання розпадаються на прості складові. У науковій літературі знаходиться багато матеріалу, який детально описує подібну дефініцію. Найбільш вдало висловив свою думку ще в 1901 році англійський філософ Бертран Расселл (*Bertrand Arthur William Russell*) у своїй класичній праці «Принципи математики»: у сфері інтерпретацій мови філософських теорій рішення – це аналітичний метод, який передбачає дроблення тексту до тієї межі, поки теорія не виявиться або як набір

осмислених тверджень, або як повна нісенітниця. Рассел вважав, що при такому підході більшість філософських «проблем» взагалі перестають існувати. Його визначення змінили традиційні англійські підходи до філософії: «аналітичний підхід» став єдиним потужним методом [74].

Аналіз означає відділення одного елемента проблеми від іншого певним способом. Приклад такого аналізу – правило запису чисел, яке всі школярі вивчають в початковій школі, коли вивчали поділ. І до теперішнього часу багато хто при необхідності розділити подумки одного числа на інше уявляють собі саме цю форму запису. Інший знайомий нам спосіб аналізу – податкова декларація, за допомогою якої вдається перетворити складну процедуру розрахунку податків в набір хоч і складних, але зрозумілих кроків. Загалом, ми досить часто використовуємо подібні інструменти, прийоми та способи (методи) у повсякденному житті [70].

Наші стандартні підходи до аналізу проблем підходять для вирішення більшості життєвих ситуацій. Але інколи, коли проблема виявляється серйозною і складною, ці звичні підходи навряд чи дадуть позитивний результат. Всім хочеться приймати зважені, ефективні рішення і в професійному, і в особистому житті, але це виявляється нелегко, коли ми стикаємося з комплексними і багатофакторними проблемами. В умовах стрімкого ритму життя у нас часто немає ні часу, ні терпіння на спокійний пошук оптимального рішення. Необхідність швидкого вирішення проблеми змушує нас приймати будь-яке рішення, що дає хоча б тимчасове полегшення, заспокоєння. Перебуваючи під таким тиском, складно вирішити, а вже тим більше до кінця зрозуміти проблему. Тому ми внутрішньо погоджуємося на часткове вирішення, яке можемо хоч якось обґрунтувати, і вважаємо, що це найкраще, на що ми здатні зробити в обставинах, що склалися [70].

Необхідно погодитись з тим, що наш розум просто не здатний переварити всю інформацію і впоратися з усіма інформаційними потоками, що формують проблему. Тому ми починаємо спрощувати, перескакувати з одного завдання на інше, затримуючи увагу лише ненадовго і тільки на тих елементах, які самі в

зможі зрозуміти й описати і для яких можемо оцінити цінність і вірогідність. Після цього ми, цілком задоволені собою, відмовляємось від усіх інших елементів проблеми, розібратися з якими не вдалося і оцінити ймовірність і цінність яких ми не в змозі [70].

Щоб успішно вирішувати проблеми – і ті, що стосуються індивідів, і ті, що стосуються цілей держави, - потрібно навчитися помічати і припиняти неконструктивну поведінку розуму і обов'язково аналізувати все різноманіття альтернативних рішень. Важливо подолати природне прагнення розуму уникнути аналізу варіантів. Нездатність провести повноцінну оцінку і порівняння альтернатив – найпоширеніша причина, по якій аналіз виявляється невірним або неповним [70].

На відміну від кримінальної розвідки, кримінальний аналіз є відносно новою дисципліною у сфері правозастосування. Розвиток кримінального аналізу відбувався переважно внаслідок діджиталізації світової поліцейстики. Лише з 1980-х років значна частина поліцейських виявила спроможності щодо використання даних статистичних обліків не лише для щорічних підсумків частот злочинів. Навіть поряд з цим, відсутність відповідних комп'ютерних апаратних засобів та програмних продуктів неминуче гальмували зростання галузі кримінального аналізу. Лише за останні десятиліття набуло широкого розповсюдження створення різноманітних продуктів для кримінального аналізу представниками бізнесу, які успішно конкурують з найнятими правоохоронними органами програмістами або контрактами з університетами. Це зростання сформувало професійну сферу кримінального аналізу.

Так як є помилкові уявлення щодо кримінальної розвідки, так є і помилкові уявлення щодо кримінального аналізу. З огляду на мету дослідження як кримінальних подій, так і більш широких тенденцій в структурі злочинів, хороший кримінальний аналіз повинен базуватися на розумінні широкого спектру технічних та теоретичних аспектів. Наприклад, досвідчений аналітик підрозділу кримінального аналізу може мати розуміння та використовувати навички щодо кількісних досліджень за допомогою

різноманітних програмних продуктів, зокрема, використовувати географічну інформаційну систему для просторово-часового аналізу злочинності, створювати аналітичні продукти та проводити брифінги для працівників поліції [70].

Проте, іноді загальне розуміння обмежується лише тим, що аналітики просто надають керівництву схеми та розбивки простих підрахунків кількості різних типів злочинів, що відбулися за останній тиждень. Ці завдання не є кримінальним аналізом, а просто представляють собою управлінську статистику [140].

Такого роду специфіка роботи аналітика, що не пов'язана з процесом вирішення проблем протидії злочинності, може значною мірою пом'якшувати ентузіазм деяких аналітиків.

Подібно хорошому аналізу в кримінальній розвідці, хороший кримінальний аналіз вимагає інвестицій у навчання, апаратні засоби, програмне забезпечення та персонал, щоб функціонувати на більш високих рівнях далеко від базового статистичного менеджменту. Хороший кримінальний аналіз є також функцією управління змінами поліцейського менеджменту [140].

Аналітики можуть використовувати нелінійні підходи до аналізу, синтезуючи інформацію, отриману за рахунок використання різноманітних методів, задля більш повного та цілісного бачення проблеми злочинності. Ці методи можуть включати картографування злочинів, статистичний аналіз, польові спостереження за регіонами з високим рівнем злочинності та низьким рівнем злочинності, аналіз звітів про злочини та розвідувальних даних, спілкування з детективами та патрульними, підозрюваними та жертвами, пошук посилок на докази, а також збір інформації про відомих правопорушників тощо [70]. Поєднання кримінального аналізу та кримінальної розвідки забезпечить більш точне загальне уявлення та підвищить значимість та корисність інформації, яку створили аналітики правоохоронних органів.

Базуючись на зазначеному можемо припустити, що і кримінальний аналіз, і кримінальна розвідка мають багато спільних завдань. Зокрема, здійснюють вплив на прийняття рішення поліцією на основі об'єктивного розуміння кримінального середовища, а також прагнуть використовувати інформацію у якості сировинного продукту, до якого аналітики додають цінності через свої аналітичні методи. Проте існують значні та важливі відмінності, які безпосередньо впливають на здатність правоохоронців забезпечувати захист громади та протидію злочинності.

Пояснення таких відмінностей, перш за все, потребує певного узагальнення. Загалом у світі існує практично сама різна конфігурація поліцейського підрозділу, від малих відділень з лише кількома посадовими особами, до великих національних агентств, де працюють десятки тисяч патрульних та детективів; від агентств, які не мають аналітичної підтримки, до відомств з десятками аналітиків з питань кримінальної розвідки та кримінального аналізу; з відділів із картами на стіні, до поліцейських служб із сучасними системами картування в реальному часі, доступними через портали інтрамережі; і поліцейські установи, які використовують лише кримінальний аналіз або лише кримінальну розвідку.

Взагалі, більшість аналітиків кримінальної розвідки є офіцерами, які працюють в спеціалізованих підрозділах, таких як протидія наркобізнесу, організованій злочинності тощо. Вони зосереджують свою увагу і фаховий інтерес на визначенні членів організованих злочинних угруповань та допомагають слідчим збирати докази для підтримання обвинувачення. За мантрою безпеки, аналітичні матеріали підготовлені цими підрозділами, як правило, зберігаються у власних архівах і не розповсюджуються для інших підрозділів. Основна увага розвідувальних підрозділів зосереджується на кримінальній активності окремих осіб та груп.

Для порівняння, аналітики підрозділів кримінального аналізу, у багатьох випадках із зарубіжного досвіду, є цивільними особами. Вони переважно фахову діяльність зосереджують на повідомленнях про злочини, а не на

діяльності окремих осіб, і їх інформація поширюється більш широко в поліцейській установі.

У такій ситуації найважливішим є рівень співпраці кримінальної розвідки з підрозділами кримінального аналізу.

Правоохоронні агенції, які у своїй структурі мають лише підрозділи кримінального аналізу, як правило, не мають чіткого уявлення щодо окремих злочинців, особливо рецидивістів, та груп, їх мотивації, тоді як агенції, які використовують лише кримінальну розвідку, отримують більш конкретну інформацію про осіб та зв'язки, але мало пов'язують її у контексті злочинної поведінки. Аналізуючи дані кримінального аналізу без інтеграції з даними кримінальної розвідки щодо конкретних осіб, місця та групи, завжди буде мати місце недолік, пов'язаний з нерозумінням загальної картини злочинної діяльності [140].

Як зазначив Боба, для ефективного функціонування кримінального аналізу, аналітикам слід мати доступ до розвідувальної інформації [77, с. 33]. Тому вирішення проблем вимагає доступу як до кримінального аналізу, так і до кримінальної розвідки. Інтегрована модель необхідна для реалізації основної мети – зменшення масштабів злочинності.

Існуюча проблема, може бути продемонстрована схематично, як показано на рис. 3.3. На тактичному рівні працівники кримінального аналізу займаються картографуванням та аналізом злочинів, правопорушень та подій. На такому ж тактичному рівні аналітики кримінальної розвідки зацікавлені в отриманні кращого уявлення про діяльність відомих злочинців. На оперативному рівні кримінального аналізу аналітики переймаються структурою злочинності, кластеризацією діяльності, з метою визначення проблемних питань для діяльності правоохоронного підрозділу. У свою чергу, аналітики кримінальної розвідки, формують масиви даних щодо розуміння та графічного відображення діяльності організованих злочинних угруповань та банд. Певна різноманітність завдань має місце і на стратегічному рівні. Аналітик кримінальної розвідки зацікавлений у розумінні причин і наслідків

діяльності найнебезпечніших злочинних угруповань, а аналітик кримінального аналізу зацікавлений у виявленні системних прогалин та вразливостей у суспільстві та про те, як організовані злочинні групи використовують ці можливості.

На рис. 3.3 два аналітичних поля працюють незалежно на тактичному, операційному та стратегічному рівнях без взаємодії один з одним. Інформація, яка продукується у полі кримінального аналізу, поширюється достатньо широко, однак у деяких випадках вона не має контекстної інформації, яка б дозволила більш сфокусовані операції. І навпаки, інформація кримінальної розвідки часто поширюється лише в межах одного підрозділу. Така ситуація сприяє короткостроковому вирішенню питань безпеки і може допомогти розслідуванню, проте цінність інформації кримінальної розвідки, втрачається для решти працівників органу, що суттєво знижує цілісність підходу щодо зниження злочинності.

Метою інтегрованого аналізу є об'єднання інформації кримінального аналізу про злочинність з кримінальною розвідкою з метою формування більш повної картини щодо кримінального середовища.

Таке поєднання інформації створює можливість для цілісного підходу, що у свою чергу дозволяє приймати найбільш ефективні рішення щодо проблем злочинності.

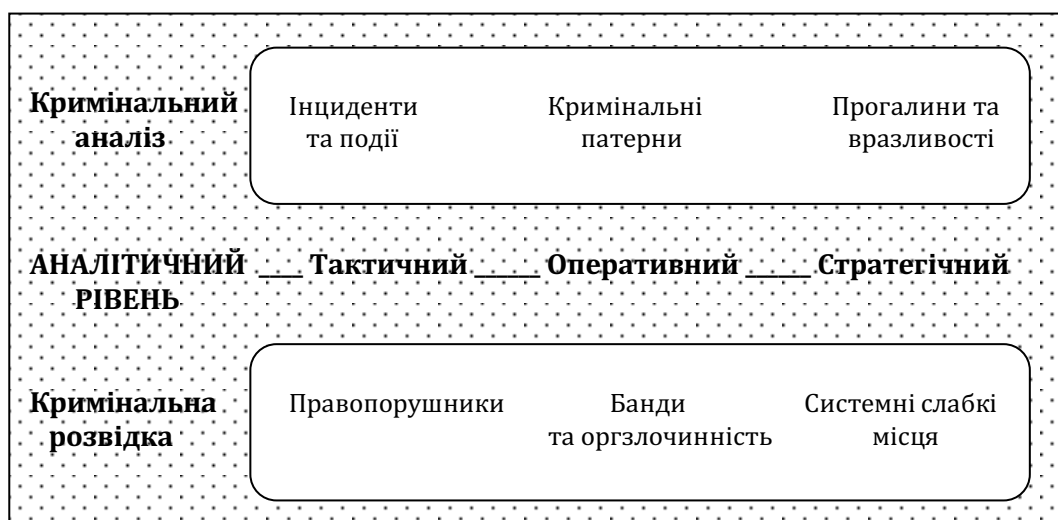

Рисунок 3.3. Модель ізольованого співіснування кримінального аналізу та кримінальної розвідки [140, с. 19].

Часто трапляється, що результатом діяльності кримінальної розвідки є затримання підозрюваного, а результатом кримінального аналізу – визначення географічних меж для цільового патрулювання; однак остаточні результати є більш ефективною відповіддю на обмеження кримінальної активності. Якщо кримінальний аналіз здатний лише визначити місця та час злочинної діяльності, а кримінальна розвідка фокусується на правопорушниках, результат, як правило, є цільовим пакетом. Без інтегрованої моделі результат є самореалізаційним пророцтвом залежно від обраної моделі аналізу.

Цілісний підхід до кримінальної розвідки разом з кримінальним аналізом визначатиме правопорушників, а також місця та час для відповіді на проблему. Модель інтегрованого аналізу могла б забезпечити поліцейських кращою картиною кримінального середовища та, як наслідок, більш ефективним впливом на зменшення злочинності.

На рис. 3.4 показані типи вирішення поліцейського завдання щодо запобігання злочинності, на основі інтегрованої моделі кримінального аналізу та кримінальної розвідки.

За такої моделі поліція отримує інформацію про злочинність, яка є в контексті і правопорушників у цій місцевості, і розвідданих щодо правопорушника, та порівнюючи й оцінюючи вплив зазначеного правопорушення.

На рис. 3.4 кримінальний аналіз та кримінальна розвідка потрапляють у центральне поле, що забезпечує найбільш повну картину кримінального середовища.

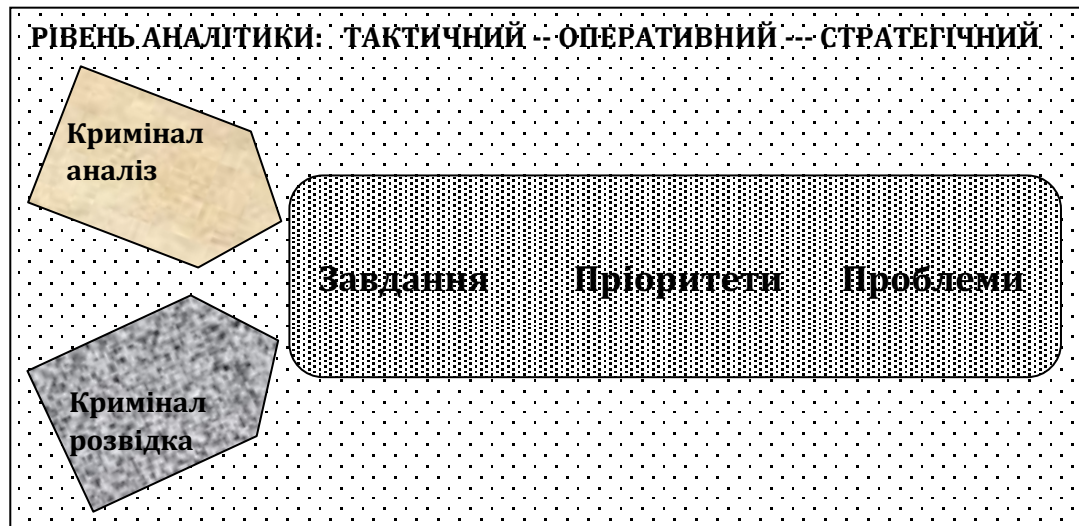

Рисунок 3.4. Модель інтеграції кримінальної розвідки та кримінального аналізу [140, с. 21]

На тактичному рівні розвідувальні можливості забезпечують реалізацію цілей правоохоронних органів. Ці цілі можуть фокусуватися на окремих особах або особливих місцях, враженими злочинністю; однак, при повній картині злочинної діяльності, керівництво поліції здатне визначити спроможності щодо зосередження на правопорушниках, або на їх діяльності.

На оперативному рівні керівництво правоохоронного органу здатне визначити найбільш доцільне використання ресурсів і які пріоритети є найбільш актуальними. Діяльність, пов'язана з наркотиками та організованою злочинністю, може оцінюватися разом із питаннями контролю за дотриманням правил дорожнього руху та громадського порядку в середовищі, де розподіляються ресурси на основі більш широких потреб громади та повного знання можливостей відділу.

На стратегічному рівні довготермінові проблеми, пов'язані з системними вразливостями (метою стратегічної кримінальної розвідки), не відрізняються від довгострокового впливу щодо проблем злочинності (мета стратегічного кримінального аналізу). Іншими словами, стратегічний

кримінальний аналіз та стратегічна кримінальна розвідка підходять до однієї і тієї ж проблеми, але з різних сторін.

Слід зазначити, що інтегрована модель буде ефективною лише при сильному керівництві. Керівники поліції повинні чітко розуміти, з якою метою їм необхідно координувати інформаційні ресурси кримінального аналізу та кримінальної розвідки, і, крім того, вони повинні мати чітке уявлення про те, як вони хочуть цього досягти. Такого роду завдання не можливо вирішити делегувавши свої повноваження підлеглим, оскільки поліцейська культура все ще сприймає переваги закритої інформації кримінальної розвідки у загальному масиві та може розглядати таке делегування як ознаку відсутності зобов'язань. Для керівників поліції, щоб взяти на себе зобов'язання щодо цієї нової моделі, потрібно розуміти її переваги.

Інтегрована модель аналітичної розвідки є корисною, оскільки тепер, як ніколи, керівники правоохоронних органів вимагають повної картини злочинного середовища. Це настільки ж важливо на місцевому рівні, як і на національному рівні.

Загальним висновком щодо інтегрованого використання інформації кримінального аналізу та кримінальної розвідки може бути виділення переваг цього процесу, так як їх злиття у діяльності правоохоронного органу матиме низку більш ефективних загальних результатів роботи з протидії злочинності та забезпечення громадського порядку:

- загальний масив інформації стає більш доступним для правоохоронного підрозділу, немає даних прихованих, а прийняття управлінських рішень щодо протидії злочинності базується на максимально можливій обізнаності з кримінальним середовищем;
- інтегрований аналіз може надати більш широкий спектр тактик і може дати оперативному керівництву можливість зважити на більшу кількість варіантів діяльності, так як аналітики кримінального аналізу, наприклад, формують підстави та обґрунтування цільового патрулювання територій, а

аналітики кримінальної розвідки, як правило, створюють цільові пакети щодо правопорушників;

- незважаючи на певні початкові витрати, пов'язані з об'єднанням функцій, вони матимуть у перспективі довготривалу користь від об'єднання баз даних, програмного забезпечення та обчислювальних ресурсів, а також навчання;

- результатом є найбільш реальна модель аналітики, яка більш реалістично розглядатиме як модель злочинів, так і індивідуальну поведінку разом членів банд і організованих злочинних угруповань, представляють інтерес для правоохоронних органів;

- інтегрована модель усуває перешкоди та збільшує можливості для кращої зовнішньої координації та комунікації шляхом створення єдиного контактного центру для міжвідомчої комунікації, що усуває перешкоди спілкування між правоохоронними органами, зокрема, аналітичними підрозділами.

Ці переваги можуть бути нелегкими для досягнення, однак вони є вкрай важливими.

ILP ставить кримінальний аналіз в основу діяльності правоохоронних органів. Він також більшою мірою зближує кримінальний аналіз та прийняття рішень, ніж інші сучасні моделі поліцейської діяльності, що передбачає наявність у аналітиків та керівників правоохоронних органів нових знань та навичок [70].

Серед усіх меделей поліцейської діяльності в моделі ILP кримінальний аналіз відіграє найзначніше значення, що потребує компетентного підходу й нових аналітичних навичок в правоохоронних органах. Проактивний та перспективний фокус ILP також покладається на те, що менеджмент правоохоронних органів знає, як працювати з аналітиками та використовувати аналітичні продукти під час прийняття рішень і планування.

3.3. Сучасне інструментальне забезпечення кримінального аналізу

У теперішній час інформаційні технології та комп'ютеризовані комплекси використовуються майже усюди в нашому житті. Всі ці системи оперують певними масивами даних, які рано чи пізно виникає необхідність аналізувати. І якщо у деяких сферах (фінансового, технічного характеру тощо) існують такі механізми, якими хоча б частково можна автоматизувати аналіз інформації, то в частині кримінального аналізу таких механізмів обмаль [36]. Працівники Департаменту кримінального аналізу в рамках наданих їм повноважень знаходять, накопичують та аналізують дані, що містять інформацію стосовно злочинної діяльності як окремих суб'єктів, так і організованих злочинних груп. Враховуючи це, сьогодні дуже важливо мати навички щодо застосування аналітичних інструментів за допомогою яких можливо оперативно опрацьовувати велику кількість даних і виконувати автоматизовані функції аналітика. Саме кримінальний аналіз є одним із таких інструментів. За його допомогою можна ідентифікувати внутрішні зв'язки між інформацією, яка стосується злочину і іншими даними які були отримані з різних джерел та використовувати їх в оперативно-розшуковій діяльності і досудовому розслідуванні. У кримінальному аналізі забезпечується збір, упорядкування, фіксація, аналіз та оцінка інформації, візуалізація, передача та реалізація. В Європі та США кримінальний аналіз відіграє високу роль у попередженні та розкритті злочинів. Його зміст і характеристика чітко врегульована на законодавчому рівні. Це, зокрема стосується ведення оперативно-розшукової діяльності, слідства та розгляду кримінальних справ у суді.

Кримінальний аналіз посів вагоме місце також в розслідуванні економічної злочинності, де аналізуються грошові потоки через банківські установи, учасники та переможці тендерів, схеми виведення коштів за кордон, у тому числі на офшорні рахунки, дані про перетин кордону вантажем, транспортом тощо. [38]

Достатньо складно визначити вичерпний перелік інструментів кримінального аналізу у зв'язку з науково-технічним розвитком та упровадженням у практику результатів. Водночас, об'єктивним є звернення до експертної думки [60], а також збірок інструментів [127], оновлених видань [21; 73], спеціалізованих форумів або он-лайн ресурсів від професійних спільнот та розслідувачів з результатами їх досліджень [100; 76; 43].

Зокрема, експерт у сфері кримінального аналізу, дослідник Дмитро Худенко інструменти кримінального аналізу класифікує за наступними критеріями [60]:

за етапом дослідження: попередні (інструменти для першочергового сприйняття та оцінки інформації, а також нормалізації даних); оперативні (для збору та аналізу даних у реальному часі); стратегічні (для довгострокового аналізу та планування).

за видом характеру даних: кількісні (статистичні, прогнозування, математичного моделювання); якісні (контент-аналіз, експертні оцінки, аналіз сценаріїв).

за методологією аналізу: дескриптивні (картографування злочинності, бази даних злочинності); аналітичні (мережевий аналіз, аналіз шаблонів); прогностичні (алгоритми машинного навчання, штучний інтелект).

за об'єктом дослідження: для аналізу злочинів (оцінка ризиків, профілювання злочинців); для аналізу жертв (статистичний аналіз потерпілих); для аналізу місць злочину (геопросторовий аналіз, «гарячі точки» злочинності).

за способом представлення даних: текстові (рапорти, довідки, доповідні записки, листи); візуальні (карти, графіки, інфографіки); інтерактивні (дашборди, інтерактивні карти, бази даних з можливістю користувацького пошуку).

за технологічними можливостями: традиційні (анкети, опитування, інтерв'ю); цифрові інструменти (програмне забезпечення для аналізу даних, онлайн бази даних); інноваційні (Big Data, IoT для збору даних).

за сферою застосування: макро-аналіз (розслідування злочинних організацій, міжнародних злочинів); мікро-аналіз: (розслідування конкретних кримінальних правопорушень, локальних подій).

за хронологією: для роботи з поточними даними; для роботи з архівними даними.

На нашу думку, такого роду класифікація є достатньо обгрунтованою та формує певні засадничі можливості щодо осягнення усього спектру інструментів, що використовуються, або потенційно можуть використовуватися в кримінальному аналізі.

Розвиваючи свої підходи, Дмитро Худенко проаналізував публікації практичних працівників та відповідні нормативно-правові документи [3; 53; 1; 16; 65; 26; 2; 14; 18; 62; 67] й систематизував усі інструменти кримінального аналізу у певні групи:

- бази та банки даних, яких створено більше 130 як у системі Національної поліції, так і в інших органах виконавчої влади, підприємствах, установах та організаціях;
- програмні рішення з використанням технології розпізнавання обличчя;
- програми дослідження операцій з криптоактивами;
- програми для проведення бізнес-аналізу, вирішення інформаційно-пошукових та аналітичних завдань у сфері безпеки;
- платформи для проведення розслідувань;
- геоінформаційні системи;
- системи для швидкого перегляду та аналізу матеріалів камер спостереження;
- сховища даних;
- програмне забезпечення для організації робочого місця та забезпечення діяльності;
- додатки та різні боти в месенджерах, а також соціальні мережі.

Водночас, виділяється більше 60 основних інструментів кримінального аналізу та понад 50 конкретних інструментів, що використовуються для різних

аспектів кримінального аналізу, включно з обробкою даних, аналізом злочинів, візуалізацією даних та іншими функціями [60]. Деякі з них, найбільш розповсюджені й використовуються практичними аналітиками злочинності:

i2 Analyst's Notebook - програма для візуального аналізу зв'язків та мереж [105];

Palantir Gotham - платформа для інтеграції, управління та аналізу великих даних [128];

Tableau - інструмент для інтерактивної візуалізації даних [151];

QGIS - відкрита система географічної інформації для картографування та аналізу [135];

ArcGIS - комплекс програмних продуктів для геопросторового аналізу [75];

Cellebrite UFED - рішення для криміналістичного аналізу мобільних пристроїв [81];

EnCase Forensic - рішення для цифрової криміналістики та розслідувань [93];

AccessData FTK - передовий інструмент для виконання криміналістичних обчислень [72];

Magnet AXIOM - комплексне рішення для цифрових розслідувань [117];

Maltego - інструмент для збору та аналізу інформації про зв'язки [118].

Аналіз масштабних даних потребує витрати великої кількості часу та результати, які будуть отримані, матимуть різний формат, але сьогодні одним з найкращих аналітичних продуктів є програмне забезпечення i2 Analyst's Notebook, яке дозволяє опрацьовувати великі обсяги розрізненої інформації та видавати результат у наглядному вигляді в найкоротший термін. Саме ці проблеми здатний вирішити i2 Analyst's Notebook. [31; 37]

i2 Analyst's Notebook – візуальне аналітичне середовище, яке дозволяє максимально ефективно використовувати величезні обсяги інформації. Завдяки інтуїтивно зрозумілому інтерфейсу з урахуванням контексту дозволяє аналітикам швидко зіставляти, аналізувати і наочно представляти дані з різних

джерел, скорочуючи час на пошук важливої інформації в складних даних. i2 Analyst's Notebook надає актуальні і дієві аналітичні засоби, що допомагають виявляти, передбачати, запобігати і припиняти злочинну, терористичну і шахрайську діяльність [31; 37; 60].

i2 Analyst's Notebook пропонує багато можливостей для створення різних схем і має у своєму розпорядженні додаткові функції для роботи з великим обсягом даних [60].

Програмні продукти i2 допомагають аналітикам отримувати на основі використаних даних певну систематизовану картину того, що відбувається, розкривати масштаби аналізованих подій, приймати зважені рішення, планувати та упроваджувати обґрунтовані заходи і використовувати максимально ефективно кошти.

Багаторічний досвід використання програмних продуктів i2 характеризується певними досягненнями у самих різних сферах діяльності:

- боротьба з тероризмом;
- боротьба з організованою злочинністю;
- протидія злочинам у сфері високих технологій;
- розкриття серійних злочинів;
- боротьба з незаконним обігом зброї та наркотиків;
- протидія виробництву та поширенню контрафактної продукції;
- організація безпеки масових заходів;
- безпека бізнесу;
- забезпечення безпеки банківської та страхової діяльності;
- незалежні журналістські розслідування;
- забезпечення широкого спектру безпекової діяльності тощо.

Програмні продукти i2 використовують відомі міжнародні організації (Інтерпол, Європол, ООН, НАТО), тисячі організацій у 70-ти країнах світу: правоохоронні органи, органи безпеки, силові та оборонні відомства, банки, страхові компанії, телекомунікаційні компанії, ЗМІ та великі корпорації.

i2 Analyst's Notebook є основним компонентом технології i2 і є лідером світового ринку програмних інструментів для візуалізації та аналітичної обробки інформації, що забезпечує перетворення та демонстрацію складної інформації у вигляді легко зрозумілих схем та діаграм. [31; 37]

Програмні продукти i2 постійно розвиваються та забезпечують користувачів сучасними технологічними рішеннями. Інтеграційні рішення i2 дозволяють об'єднувати дані, які вже накопичені і розміщені за різними вкладками, здійснювати аналіз без додаткового завантаження, конвертації та перемикання між задачами. i2 забезпечує з'єднання з такими реляційними базами даних, як Oracle, Microsoft SQL Server, Microsoft Access, а також має змогу взаємодіяти із геопросторовими програмними продуктами та статистичними інструментами аналізу.

i2 Analyst's Notebook дозволяє швидко та ефективно здійснювати аналіз системи взаємопов'язаних об'єктів, динаміки послідовних подій. При цьому результати дослідження відображаються у вигляді зручних для розуміння схем та діаграм. Інформація відображається на схемі у вигляді об'єктів, до яких за необхідністю можна додати додаткові атрибути, картки даних з коментарями. Об'єкти на схемі відображаються не лише у вигляді піктограм, але і у вигляді фотографій, файлів, аудіо записів тощо. Тобто, система візуального аналізу i2 Analyst's Notebook перетворює складну для сприйняття інформацію у діаграми та схеми. i2 Analyst's Notebook в автоматичному режимі здатен проаналізувати накопичені дані, систематизувати складні зв'язки у мережах, що відображають взаємодію об'єктів різної природи. [31; 37]

Виділяються наступні можливості i2 Analyst's Notebook [31; 37]:

- різні об'єкти зображуються графічно: інфографікою і лініями зв'язку, що підсилює враження від схеми;
- у будь-який момент можна змінити розташування і зображення об'єктів схеми;
- раніше створені схеми (або об'єкти схеми) можна перекопіювати і на їх основі створити нові схеми;

- схеми можна створювати автоматично;
- можливість для складання складних аналітичних схем;
- для виділення інформації на схемі, можна змінити колір об'єктів і ліній зв'язку, шрифт і колір тексту, збільшити розмір об'єктів;
- на схему можна додати відеокліпи, аудіозаписи та документи. Карту, план приміщення тощо можна використовувати як фон схеми, наносячи на нього необхідні символи об'єктів і зв'язки;
- можливість створення шаблонів (templates), що дозволяють дотримуватися єдиного стилю при створенні схем;
- пропонує набір функцій для аналізу зображеної на схемі інформації.

Мають місце широкі можливості візуального аналізу:

- зменшує витрати часу на глибокий аналіз великої кількості розрізної інформації;
- поглиблює аналіз за рахунок багатого візуального інструментарію;
- дозволяє знаходити закономірності у широкому діапазоні типів даних, які можуть, на перший погляд, бути непомітними;
- підвищує розуміння структури, ієрархії та картини інциденту;
- можливість знаходження регулярних послідовностей подій;
- спрощує спілкування на рівні складних масивів даних, прискорює прийняття рішення та підвищує його точність.

Також в i2 Analyst's Notebook зручна технологія внесення інформації:

- зручний імпорт структурованих файлів даних за допомогою візуального помічника, наприклад: телефонні зв'язки, платежі, комп'ютерні логи тощо;
- інтуїтивно зрозумілий механізм побудови схем на основі перетягування з широкого переліку документів, зокрема: призначення атрибутів та зв'язків звичайному документу;
- багаті можливості підключення до стандартних СУБД та зовнішніх джерел даних;
- підключення до відкритих інтернет-джерел, публічних та платних БД;

- можливість створення власного репозитарію об'єктів та результатів аналізу.

В i2 Analyst's Notebook використовується гнучка модель даних та подання інформації [31; 37]:

- можливість подання інформації у різних формах для найбільш зручного аналізу, враховуючи зв'язки, мережі, послідовності подій;

- допомагає аналітику представляти дані на всіх етапах їх обробки: збору, аналізу, сортування, представлення, обміну;

- дозволяє ефективно аналізувати й візуалізувати широкий спектр типів даних, наприклад: соціальні мережі, телефонні переговори, перекази грошей, інтернет трафік;

- можливість інтелектуального порівняння дає змогу зекономити час та уникнути непродуктивного повтору аналізу даних із різних джерел.

i2 Analyst's Notebook надає цілу низку зручних форматів візуалізації, кожен з яких по-своєму пояснює сенс інформації і демонструє зв'язки між об'єктами:

Схеми зв'язків (Link Charts) - показують взаємозв'язки між людьми, банківськими рахунками, організаціями, номерами телефонів, майном фірм та іншими речами, включаючи, наприклад, проходження товару через всі перераховані вище «пункти».

Схеми зв'язків /об'єктів (Association Charts) - якщо об'єкти є предметом розслідування, графічне зображення зв'язків допоможе зрозуміти обставини чи ситуацію.

Схеми транзакцій (Commodity Flow Charts) - якщо справа стосується переказу коштів, перевезення наркотиків або переміщення (транспортування) яких-небудь об'єктів.

Схеми подій/діяльності (Activity Charts) - якщо необхідно дослідити кілька різних подій та причин, а їх наслідки незрозумілі.

Схеми послідовності подій (Sequence of Events Charts) - якщо є інформація щодо різних подій, але зв'язків між ними не видно (Sequence of Events Chart). Допомагає з'ясувати хронологічний порядок подій.

Схеми аналізу подій (Case Analysis Charts) - якщо справа є заплутаною та важко виявити суперечність між отриманою з різних джерел інформацією, складають детальну схему аналізу подій (Case Analysis Chart).

Схеми зміни подій (Case Flow Charts) - якщо необхідно проаналізувати послідовність телефонних розмов або проведених фінансових операцій (transactions), тобто подій, що повторюються, створюють схему зміни подій (Case Flow Chart).

Аналіз мереж (Network Analysis charts) - це автоматично створені схеми, які містять великий обсяг інформації. Як правило, схеми цього типу використовують для зображення зв'язків між телефонними номерами, банківськими рахунками чи операціями, проведеними за допомогою інтернет.

Аналіз повторюваних шаблонів у транзакціях (Transaction Pattern Analysis charts) - дозволяють виявити і проаналізувати стійкі, повторювані в часі послідовності подій, будь то телефонні розмови або банківські транзакції.

У Analyst's Notebook дані зберігаються як об'єкти, зв'язки та властивості.

Об'єкти Analyst's Notebook становлять собою об'єкти реального світу, такі як банківські рахунки і телефони, або події, такі як зустрічі або призначення. Об'єкт – це ключовий елемент схеми, за допомогою якого позначається людина, місце, річ тощо.

У кожного об'єкта є інфографіка, що визначає його зображення на схемі, а також тип для категоризації об'єкта. Об'єкт містить властивості, які зберігають інформацію про елементи або події. Наприклад, у співробітника може бути ім'я, дата народження і колір очей, а зустріч може мати дату, час і тривалість.

Можливим є обрання різних об'єктів на схемі, використовуючи їх різні види, такі як позначки, рамка події або лінія теми тощо.

Лінія теми - лінія, яка використовується для подання ключового елемента аналізу, такого як підозрюваний або банківський рахунок. Лінії теми часто використовуються з рамками подій для надання послідовності подій у часі.

Рамка події - демонстрація епізоду, що має місце, такого як зустріч або призначення, що використовується для виділення інформації про дату та час. Рамки подій часто застосовуються з лініями теми.

Коло - як правило, використовується для текстової інформації на поверхні схеми або для наочного позначення організації або групи. Коло іноді використовується як вмістилище для інших об'єктів.

Прямокутник - переважно використовується для приєднання інших об'єктів на схемі з метою наочного зображення організації або групи.

Текстовий блок - будь-який фрагмент інформації. Часто використовується для текстової інформації на поверхні схеми.

OLE-об'єкт - об'єкт, який створено в іншій прикладній програмі та вставлений у вашу схему, наприклад, електронна таблиця, документ із текстового редактора, відеокліп або графічний файл.

Із метою категоризації у кожного об'єкта є *тип*, наприклад, Людина, Банківський рахунок, Зустріч або Транспортний засіб. Така категоризація за типами забезпечує більш ефективний пошук та аналіз інформації.

Шаблон, який застосовується для створення схеми, містить набір типів об'єктів. Якщо потрібен ще один тип об'єкта, його можна створити, налаштувавши свою схему. Будь-який новий створений тип об'єкта можна знову злити з типом стандартного шаблону.

У типів об'єктів є визначальні тип характеристики, такі як зображення значка та ім'я:

Значок - зображення, яке використовується на схемі, коли об'єкт позначається значком, лінією теми або рамкою події. Для спеціальних об'єктів у систему можна завантажити призначені для користувача значки.

Ім'я - ім'я, яке використовується для ідентифікації типу об'єктів.

Колір ліній - для демонстрації межі полів для об'єктів певного типу застосовується колір лінії. Колір лінії можна змінити для будь-якого об'єкта.

Колір відтінку - переважний колір значка, який застосовується для об'єктів цього типу, коли вони подані у вигляді значків, рамок подій або ліній тем. Для кожного об'єкта можна змінити також колір відтінку.

Семантичний тип - категорія, яка визначає значення даних у реальному світі і тим самим окреслює інтерпретацію даних програмами. Наприклад, Людина – семантичний тип, який може бути призначений таким типам об'єктів, як Чоловік, Порушник або Підписник. Можна провести пошук об'єктів, яким призначено семантичний тип Людина. Використовуючи цей критерій пошуку, Analyst's Notebook знаходить об'єкти, тип яких - Чоловік, Порушник, Підписник, а також всі інші типи, яким присвоєно семантичний тип Людина.

Палітри користувача - палітри, в яких міститься цей тип об'єктів.

Зв'язок становить собою відносини між двома об'єктами, такі як володіння автомобілем для людини або транзакція між двома банківськими рахунками. Зв'язок надано на поверхні схеми лінією між двома об'єктами.

Зв'язки можуть мати напрями, що позначаються стрілкою і показують потік товарів або транзакції; можливі також зв'язки без напрямків, які відповідають відносинам загального характеру.

Усі зв'язки визначаються як лінії між двома пов'язаними об'єктами. Стиль лінії означає достовірність зв'язку. Наприклад, суцільна лінія може позначати встановлений взаємозв'язок, такий як документальне підтвердження володіння автомобілем.

Використаний для створення схеми шаблон містить набір різних ліній, що пов'язує рівень достовірності зв'язку зі стилем лінії. Наприклад, суцільна лінія становить собою підтвержену інформацію, пунктирна лінія – непідтвержену інформацію, штрихпунктирна лінія – імовірну інформацію. Налаштовуючи схему, можна створювати свої власні лінії.

Якщо між двома об'єктами є кілька взаємозв'язків або транзакцій, можна вибрати різні варіанти цього: як один зв'язок, зв'язки з кожного напряму або як всі зв'язки. Параметр зображення множинності ліній – частина стилю зв'язку.

У зв'язку з цим є властивості, що містять інформацію про неї. Наприклад, у транзакції може бути обсяг, дата і час.

Із метою категоризації у кожного зв'язку є *тип*, наприклад, Власник, Транзакція або Підписник. Така категоризація за типами забезпечує більш ефективний пошук та аналіз інформації. Наприклад, якщо на схемі є автомобілі та їх власники, можна використовувати тип зв'язку володіння. Власника автомобіля можна шукати, вказавши тип зв'язку володіння у візуальному пошуку.

Шаблон, який використовується для створення схеми, містить набір типів зв'язків. Якщо потрібно ще один тип зв'язку, його можна створити, налаштувавши свою схему. Будь-який новий створений тип зв'язків можна знову злити з типом стандартного шаблону. У типів зв'язків є визначальні тип характеристики, такі як колір та ім'я тощо.

Властивості використовуються, щоб зберігати інформацію, яка відома про елемент (щодо зазначеного об'єкта або зв'язку), зокрема, судимість тощо. Потрібно завчасно вирішувати як розміщувати додаткову інформацію як атрибут, чи як дані картки.

Крім того, на схему можна додати анотацію у формі позначки або пояснення. Позначки служать для додавання анотацій, наприклад, для вставки заголовка для представлення. В аналізі вони не використовуються. Пояснення містять ключову інформацію щодо схеми. Вибір правильного типу властивості для зберігання інформації важливий і для візуалізації, і для аналізу.

У властивостях можуть бути описані такі характеристики елемента схеми:

- відома про елемент схеми інформація, така як його позначка й опис;

- подробиці походження, такі як джерело або надійність елемента схеми або його окремого фрагмента інформації;
- параметри способу виведення елемента схеми, такі як товщина, колір заливки та інші видимі елементи.

Інформація про елемент може надходити з багатьох джерел, таких як бази даних, показання свідків або зовнішні документи. Ця інформація може зберігатися на картках, в атрибутах або (при її надходженні з приєднаного джерела даних) в записах.

Крім того у вказаній програмі є імпорт інформації зі структурованих джерел (наприклад імпорт файлу у форматі Excel, текстового файлу), допомагає отримати та візуалізувати у схемі велику кількість об'єктів зв'язків, які можливо фільтрувати та організовувати для подальшого аналізу. За допомогою встановлення додатку iBridge з його подальшим налаштуванням можна імпортувати інформацію безпосередньо до схеми з баз даних Oracle та інших [31; 37; 60].

Програмний модуль IBM i2 iBase дозволяє вилучати інформацію з різних баз даних, а також імпортувати ці бази даних гуртом. Інші джерела, які можливо використовувати для пошуку більш-менш достовірної інформації, у цій статті ми приводити не будемо бо вони гідні окремого розгляду. Але отримання даних це лише початковий етап роботи з інформацією. Наступний етап називається аналіз. Аналітичний етап процесу починається з отримання відповідних даних і їх організації у формі, що дозволяє розуміти їх значення. Даний етап, опис даних, сприяє виявленню відсутньої інформації і допомагає направляти подальші заходи по збору даних на отримання відсутніх даних. Їм також утворюється основа для вживання індуктивного висновку з метою розробки однієї або більш гіпотез про ключові аспекти злочинної діяльності. Гіпотези апробовуються повторенням збору, оцінки, впорядкування, опису даних і індуктивного циклу обґрунтування. Кожного разу при повторенні циклу, він все сильніше націлюється на конкретні види інформації, необхідної

для підтвердження або спростування гіпотези, що веде до формування висновку з високим рівнем надійності [31; 37; 60].

iBase – компонент, що дозволяє збирати й аналізувати дані з різних джерел. iBase є центральним вузлом системи, за допомогою якого здійснюється зберігання і аналіз інформації. Також за допомогою цього компонента здійснюється управління обліковими записами і правами доступу для багатокористувацьких систем. iBase дозволяє: - спроектувати базу даних, в якій буде згодом зберігатися інформація; - формувати правила імпорту даних зі сторонніх джерел; - здійснювати контроль доступу до даних і аудит подій такого доступу; - централізовано зберігати результати аналізу. 3) iBridge - підключається до обраних корпоративних баз даних з можливостями пошуку/запиту для повернення даних, готових до аналізу. iBridge дозволяє: - безпосередньо підключатися до зовнішніх баз даних. - здійснювати пошук елементів в базі даних. - формувати візуальні запити на пошук інформації [107].

Також, існують такі компоненти лінійки i2 як:

- i2 Pattern Tracer, що оперативно аналізує великі обсяги телефонних записів, групує їх за спільними ознаками і виявляє ключових учасників. Додаток швидко ідентифікує потенційні цілі дзвінків і допомагає запобігти майбутнім інцидентам.

- i2 Chart Reader дозволяє аналітикам обмінюватися результатами аналізу з тими, у кого немає доступу до i2 Analyst's Notebook.

- i2 Text Chart: інтуїтивно зрозуміле, кероване користувачем вилучення тексту та його візуалізація допомагає аналізувати неструктуровані дані.

- i2 Text Chart Auto Mark: автономний додаток, що автоматично виявляє і виділяє об'єкти, що вас цікавлять, в різноманітних документах. Отже, система даного класу, дозволяє отримувати реальну віддачу від ІТ даних шляхом надання операційної аналітики, яка згодом може бути використана для поліпшення рівня обслуговування користувачів, скорочення експлуатаційних витрат, зниження ризиків у інформаційній безпеці, створення

нових продуктів і послуг, а також здатна протидіяти кіберзлочинності, розслідувати факти неправомірного доступу до інформації.

Висновки до розділу 3

Сучасна правоохоронна діяльність є комплексною динамічною системою, що постійно змінюється та розвивається, балансує між різноманітними загрозами безпекового характеру, своєчасно реагуючи на них, забезпечуючи необхідний рівень громадської безпеки та протидії злочинності. Новітні виклики потребують формування відповідних інституційних спроможностей, належної реалізації правоохоронних функцій, зокрема, системного виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, ефективного документування злочинної діяльності, якісного проведення гласних та негласних слідчих розшукових дій, фахового виконання завдань кримінальної розвідки, цільового збору розвідувальної інформації, забезпечення проведення притягнення до відповідальності злочинців, ефективного управління та підготовки персоналу, а також компетентного здійснення кримінального аналізу на усіх етапах та напрямках зазначеної діяльності.

Сучасна історія вказує на різні моделі поліцейської діяльності. Кожна з них характеризується різними стратегічними цілями. Правоохоронна діяльність, керована аналітичною розвідкою, робить виклик традиційній поліцейській діяльності, яка є реактивною. Реактивність у роботі аналітиків підрозділів кримінального аналізу не є недоліком, так як завжди мають місце завдання такого характеру. Але одним з ключових аспектів ІЛР саме у сенсі аналітичної розвідки і є випередження кривої зростання злочинності, збереження здатності до стримування злочинної діяльності і недопущення її потрапляння у зону високого ризику та надзвичайної загрози. У цьому контексті управління ризиками є важливою складовою аналітичної розвідки.

Поєднуючи кримінальний аналіз з кримінальною розвідкою, формується

загальний масив, у якому кримінальний аналіз забезпечує інформацією про те, що відбувається у злочинному середовищі, а кримінальна розвідка – чому це відбувається. Ці два компоненти, що використовуються в поєднанні, мають важливе значення для більш повного розуміння злочинності, необхідної інформації для формулювання ефективних стратегій щодо зменшення шкоди та профілактики.

Працівники Департаменту кримінального аналізу в рамках наданих їм повноважень знаходять, накопичують та аналізують дані, що містять інформацію стосовно злочинної діяльності як окремих суб'єктів, так і організованих злочинних груп. Враховуючи це, сьогодні дуже важливо мати навички щодо застосування аналітичних інструментів за допомогою яких можливо оперативно опрацьовувати велику кількість даних і виконувати автоматизовані функції аналітика. Саме кримінальний аналіз є одним із таких інструментів.

Достатньо складно визначити вичерпний перелік інструментів кримінального аналізу у зв'язку з науково-технічним розвитком та впровадженням у практику результатів. Водночас, обгрунтованою та формує певні засадничі можливості щодо досягнення усього спектру інструментів, що використовуються, або потенційно можуть використовуватися в кримінальному аналізі, є класифікація за критеріями: за етапом дослідження; за видом характеру даних; за методологією аналізу; за об'єктом дослідження; за способом представлення даних; за технологічними можливостями; за сферою застосування; за хронологією.

Водночас, виділяється більше 60 основних інструментів кримінального аналізу та понад 50 конкретних інструментів, що використовуються для різних аспектів кримінального аналізу, включно з обробкою даних, аналізом злочинів, візуалізацією даних та іншими функціями

Самим розповсюдженим програмним продуктом в правоохоронних органах є i2 Analyst's Notebook. Він дозволяє швидко та ефективно здійснювати аналіз системи взаємопов'язаних об'єктів, динаміки послідовних

подій. При цьому результати дослідження відображаються у вигляді зручних для розуміння схем та діаграм. Інформація відображається на схемі у вигляді об'єктів, до яких за необхідністю можна додати додаткові атрибути, картки даних з коментарями. Об'єкти на схемі відображаються не лише у вигляді піктограм, але і у вигляді фотографій, файлів, аудіо записів тощо. Тобто, система візуального аналізу i2 Analyst's Notebook перетворює складну для сприйняття інформацію у діаграми та схеми. i2 Analyst's Notebook в автоматичному режимі здатен проаналізувати накопичені дані, систематизувати складні зв'язки у мережах, що відображають взаємодію об'єктів різної природи.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації наведено теоретичне узагальнення та вирішення наукового завдання, що полягало в комплексному аналізі та теоретико-методологічному обґрунтуванні місця, значення, напрямів реалізації кримінального аналізу в правоохоронній діяльності в Україні та виокремленні на цій основі відповідних теоретичних новел і практичних рекомендацій. Найбільш важливими є такі:

1. Центральним фокусом кримінального аналізу є вивчення злочинності та правопорушень. Водночас, кримінальний аналіз полягає не у випадковому дослідженні інформації, а в застосуванні формальних аналітичних і статистичних методів, а також методології дослідження інформації правоохоронних органів відповідно до правил соціальних наук.

У традиційному розумінні основними функціями кримінального аналізу є підтримка діяльності правоохоронних органів, запобігання злочинності і саме у спосіб відмінний від затримання, так як злочинність є, перш за все, соціально-економічною проблемою, а також допомога в оцінці зусиль поліції. Більшість визначень вказують на те, що кримінальний аналіз підтримує місію поліцейського відомства, використовує систематичні методи й інформацію та надає інформацію широкому колу аудиторій. Водночас, сучасний підхід до тлумачення змісту кримінального аналізу є більш широким і зазначає:

весь аналіз даних, що здійснюється в правоохоронних органах (із врахуванням усіх правоохоронних функцій, зокрема: патрульної, слідчої, превентивної, сервісної та екстреного реагування тощо), підпадає під категорію «кримінальний аналіз»;

наголошено, що слово «кримінальний» у словосполученні «кримінальний аналіз» не потрібно сприймати буквально, тобто аналітики досліджують усі дані, важливі для поліції;

кримінальний аналіз забезпечує підтримку всіх основних функцій у правоохоронній діяльності.

Враховуючи певні особливості професійного використання терміну «кримінальний аналіз», можливим та достатньо обґрунтованим є сприйняття та узгоджене використання його в інтерпретації як «аналіз злочинності». Водночас, некоректним залишається професійне використання термінів «кримінальний аналітик», «кримінальна аналітика». Уникаючи різночитань та неадекватного сприйняття їх змісту, більш коректним та менш дискусійним у визначенні відповідної правоохоронної діяльності є використання термінів: «аналітик правоохоронного органу», «аналітик злочинності», «аналітична діяльність, що пов'язана з дослідженням злочинності», «аналітика злочинності» тощо.

Базуючись на твердженнях та дослідженнях в авторитетних виданнях та знаних фахівців саме у цій сфері, кримінальний аналіз – це не розслідування на місці злочину чи криміналістика; кримінальний аналіз – це не психологічне профілювання; а також кримінальний аналіз не є кримінологічним дослідженням. Аналітики підрозділів кримінального аналізу працюють у швидкоплинному середовищі зі складним набором даних, який змінюється щодня, створюючи інформацію, яка є прямою, терміновою для поліцейської діяльності. Незважаючи на те, що вони використовують, а іноді роблять свій внесок у офіційні кримінологічні дослідження, процеси та набори навичок не підлягають прямій кореляції.

2. Інституційне становлення кримінального аналізу в правоохоронній діяльності є процесом еволюційного характеру. Об'єктивно на фоні зростання рівня фаховості правоохоронців, збільшення інформаційних потоків щодо злочинності, неспроможності узагальнення усієї інформації про злочини одним правоохоронцем, сформувалась необхідність виділення в системі правоохоронної діяльності окремих спеціалізованих підрозділів, які і отримали назву у перспективі як підрозділи кримінального аналізу.

В історичному контексті, враховуючи початкові форми та засади кримінального аналізу, ключовим елементом розглядалась необхідність ретельного порівняння злочинів, вчинених у теперішній час та у минулому.

Тобто аналітик зосереджував свою увагу на виявленні закономірностей та тенденцій. Подальша генерація, підживлення ідей та системи кримінального аналізу відбувалася на основі колективної професійної спільноти, тобто сформованих спільних ініціатив як фахівців кримінального аналізу так і різного роду ініціатив держави.

Незважаючи на період певного затухання розвитку кримінального аналізу у 1980-ті роки, 1990-ті роки вважаються періодом ренесансу кримінального аналізу у зв'язку з розробкою нової моделі «Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність» (ПОП) та заснування Міжнародної асоціації аналітиків злочинності (International Association of Crime Analysts (IACA)), з метою обміну інформацією та ідеями, відстоювання професійних стандартів та можливості фахового навчання аналітиків. Крім того 1990-і роки характеризуються суттєвими технологічними досягненнями, що використовувалися у поліції.

У подальшому терористичні напади 11 вересня 2001 року в США і подальша війна з тероризмом охопили навіть агентства місцевого рівня, змістивши пріоритети і фокус з традиційного кримінального аналізу на розвиток аналітичної розвідки для забезпечення внутрішньої безпеки. Кримінальний аналіз, з його традиційним акцентом на вуличних злочинах та інших питаннях, повернувся на шлях адаптації до нової парадигми – *intelligence*.

3. Фундаментальні права у системі кримінального аналізу передбачають, перш за все, дотримання прав людини, що має важливе значення для забезпечення довгострокової ефективності діяльності правоохоронних органів. Збір даних, порушення конфіденційності, і таким чином порушення прав громадян, є контрпродуктивними в довгостроковій перспективі, оскільки вони підривають фундаментальні принципи та довіру громадськості до правоохоронних органів. Міжнародні стандарти з прав людини під час розроблення та впровадження кримінального аналізу передбачають дотримання низки фундаментальних принципів: правова,

адміністративна та інституційна основа для розвитку кримінального аналізу; законність, необхідність та пропорційність обмежень прав людини; рівність та недискримінація; ефективні засоби правового захисту, нагляд і підзвітність. Водночас, важливим є і захист інформації під час службової діяльності в межах кримінального аналізу, що має регулюватися законодавством.

У сучасних умовах показовим та контрольним з боку суспільства є раціональність у використанні ресурсів та забезпечення балансу між необхідністю контролю ситуації та забезпеченням прав і свобод громадян. Наразі потрібно чітко усвідомлювати та ретельно планувати використання даних та інформації у межах протидії найбільш суттєвим загрозам та упровадження проактивних методик правоохоронної діяльності.

4. Різноманітність підходів щодо типології кримінального аналізу є плінною та змінюється, розвиваючись у контексті нового змісту кримінального аналізу та особливо у контексті сучасної домінуючої моделі правоохоронної діяльності, керованої аналітичною розвідкою (Intelligence-led Policing). Системність аналітичної розвідки переважно реалізується на основі трьох рівнів, які і визначають об'єктивність використання трьох основних видів кримінального аналізу: стратегічного, оперативного та тактичного.

Стратегічний кримінальний аналіз забезпечує прийняття рішень, розробку політики, планування та визначення пріоритетів; розподіл ресурсів поліції; та із врахуванням видів злочинності, визначає відповідний підхід діяльності поліції; спрямовується на забезпечення уявлення щодо загроз уразливості, ризиків та можливостей щодо діяльності у сфері безпеки, розуміння тенденцій та системи причинно-наслідкових зв'язків, а також є внеском у розроблення широких стратегій щодо безпекової політики та використання ресурсів.

Оперативний кримінальний аналіз вирішує питання прийняття рішень, що пов'язані з управлінням програмами, галузевими правоохоронними кампаніями, керівниками регіонального рівня і, як правило, цей процес обмежується роком. На цьому рівні аналітичний процес спрямовується на

визначення та вивчення тенденцій та проблем, пов'язаних з однією чи кількома правоохоронними програмами. Програми оперативного рівня прийняття рішень, можуть бути в значній мірі згруповані за трьома основними напрямками роботи: аналіз патернів, оцінка загроз та збір даних за спеціалізованими програмами.

Тактичний кримінальний аналіз – передбачає аналіз даних, що спрямований на визначення короткострокових пріоритетів щодо патрулювання та досудового розслідування й розподілу ресурсів. Це процес, що здійснюється систематично та зорієнтований на конкретні заходи, які патрульні та слідчі підрозділи виконують щоденно для розв'язання поточних проблем, пов'язаних зі злочинністю та громадською безпекою. Особлива увага зосереджується на встановленні типової поведінки правопорушників, узагальненні способів та моделей (патернів) вчинення кримінальних правопорушень.

5. Процес кримінального аналізу, який традиційно називають аналітичним циклом, описує і виділяє шість загальновизнаних, стандартних етапів, які використовуються для перетворення необроблених даних та інформації в аналітичні продукти, що передбачають конкретні дії. Такий підхід відповідає сучасним вимогам розвитку кримінального аналізу, який базується на засадах аналітичної розвідки, - ключового компоненту Intelligence-led Policing

Процес починається з прийняття рішення або постановки завдання, за яким йде етап планування, після чого аналітики беруть участь у зборі інформації й даних, що підлягають оцінюванню відповідно до офіційно визнаної системи оцінювання. Водночас, в Національній поліції України питання щодо оцінювання інформації не врегульоване й потребує нормативного закріплення відповідним наказом.

Наступним кроком є фактичний етап обробки, який починається із зіставлення і структурування доступних даних та інформації й внесення їх у базу даних. Потім дані й інформація аналізуються, що призводить до

отримання аналітичних продуктів для одержувача (керівника, слідчого або інших осіб, які формують завдання для аналітика щодо їх аналізу) та інших відповідних зацікавлених сторін.

Передані аналітичні продукти оцінюються одержувачем з урахуванням потреб і вимог. Зворотний зв'язок використовується для підвищення якості аналітичних продуктів або як методологічна інформація для майбутніх аналогічних аналітичних продуктів.

Аналітичний цикл це не статична послідовність з шести етапів, а динамічний процес, де різні фази тісно взаємозв'язані та переходять одна в одну, що змушує аналітиків рухатися як уперед, так і назад у межах аналітичного циклу. Цикл забезпечує структуру та процес, які є впорядкованими та легкими для розуміння, і можуть використовуватися як базовий процес як для стратегічного, оперативного, так і для тактичного аналізу.

6. Потреба в інформації для проведення ефективного кримінального аналізу мотивована об'єктивною необхідністю збору, систематизації та обробки величезної кількості даних акумульованих в самих різноманітних інформаційних системах за різними сферами людської діяльності. Загальна інформатизація суспільства та роль інформації в управлінні державою є об'єктивним підґрунтям удосконалення інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності. Сучасні технології накопичення та обробки даних формують надзвичайні можливості для якісного розвитку інформаційної сфери. Інтеграційні можливості щодо змісту чи форми відображення даних з інформаційних масивів формують базові засади для створення різноманітних інформаційних систем, що включають різні бази даних з доступом через Інтернет або в інший спосіб.

Результативність діяльності правоохоронних органів безпосередньо залежить від якісного, своєчасного і достатнього інформаційного забезпечення. У процесі кримінального аналізу використовуються різні види даних та джерела інформації для збору, аналізу та розслідування злочинів.

Ефективний кримінальний аналіз вимагає збору, аналізу та використання цих даних для встановлення фактів та побудови гіпотез задля проведення ефективного розслідування. Джерела інформації можуть бути різними і можуть варіюватися в залежності від типу злочину та обставин справи: фізичні докази; електронні дані; документи та записи; відео та аудіозаписи; інформація від свідків; публічно доступні джерела; інформація від інших правоохоронних агентств; інформація з державних баз даних, адміністраторами яких є державні органи; технічні засоби; експертиза. Широка палітра джерел інформації і формує ключові вимоги до забезпечення кримінального аналізу об'єктивною та релевантною інформацією.

7. Кримінальний аналіз як інструмент, на шляху технологічних інновацій, є надзвичайно важливим у контексті глибокого впливу на політику, стратегію та практику поліцейської діяльності. Базовими спроможностями кримінального аналізу стало ефективне та результативне виявлення моделей, серій і тенденцій злочинів. Технологічний розвиток систем геолокації та мапування, підвищення прозорості поліцейської діяльності в громадах по забезпеченню громадського порядку та протидії злочинності, дозволили краще зрозуміти проблеми, що виникають у різних громадах, правоохоронні органи змогли розробляти більш комплексні заходи реагування, отримали змогу краще комунікувати з іншими установами, соціальними групами та громадянами.

Сучасна історія вказує на різні моделі поліцейської діяльності. Кожна з них характеризується різними стратегічними цілями. Правоохоронна діяльність, керована аналітичною розвідкою, робить виклик традиційній поліцейській діяльності, яка є реактивною. Реактивність у роботі аналітиків підрозділів кримінального аналізу не є недоліком, так як завжди мають місце завдання такого характеру. Але одним з ключових аспектів ІЛР саме у сенсі аналітичної розвідки і є випередження кривої зростання злочинності, збереження здатності до стримування злочинної діяльності і недопущення її

потрапляння у зону високого ризику та надзвичайної загрози. У цьому контексті управління ризиками є важливою складовою аналітичної розвідки.

8. Сучасний розвиток кримінального аналізу лежить у площині його інтеграції з кримінальною розвідкою. Поєднуючи кримінальний аналіз з кримінальною розвідкою, формується загальний масив, у якому кримінальний аналіз забезпечує інформацією про те, що відбувається у злочинному середовищі, а кримінальна розвідка – чому це відбувається.

За інтегрованої моделі кримінальний аналіз злочинів та кримінальна розвідка потрапляють у центральне поле, що забезпечує найбільш повну картину кримінального середовища. На тактичному рівні розвідувальні можливості забезпечують реалізацію цілей правоохоронних органів. Ці цілі можуть фокусуватися на окремих особах або особливих місцях, враженими злочинністю; однак, при повній картині злочинної діяльності, керівництво поліції здатне визначити спроможності щодо зосередження на правопорушниках, або на їх діяльності. На операційному рівні керівництво правоохоронного органу здатне визначити найбільш доцільне використання ресурсів і які пріоритети є найбільш актуальними. На стратегічному рівні довготермінові проблеми, пов'язані з системними вразливостями (метою стратегічної кримінальної розвідки), не відрізняються від довгострокового впливу щодо проблем злочинності (мета стратегічного кримінального аналізу). Іншими словами, стратегічний кримінальний аналіз та стратегічна кримінальна розвідка підходять до однієї і тієї ж проблеми, але з різних сторін.

Загальним висновком щодо інтегрованого використання інформації кримінального аналізу та кримінальної розвідки може бути виділення переваг цього процесу, так як їх злиття у діяльності правоохоронного органу матиме низку більш ефективних загальних результатів роботи з протидії злочинності та забезпечення громадського порядку:

загальний масив інформації стає більш доступним для правоохоронного підрозділу, а прийняття управлінських рішень щодо протидії злочинності базується на максимально можливій обізнаності з кримінальним середовищем;

інтегрований аналіз може надати більш широкий спектр тактик і може дати оперативному керівництву можливість зважити на більшу кількість варіантів діяльності;

незважаючи на певні початкові витрати, пов'язані з об'єднанням функцій, вони матимуть у перспективі довготривалу користь від об'єднання баз даних, програмного забезпечення та обчислювальних ресурсів, а також навчання;

результатом є найбільш реальна модель аналітики, яка більш реалістично розглядатиме як модель злочинів, так і індивідуальну поведінку організованих злочинних угруповань;

інтегрована модель усуває перешкоди та збільшує можливості для кращої зовнішньої координації та комунікації шляхом створення єдиного контактного центру для міжвідомчої комунікації.

9. Обгрунтованою та формує певні засадничі можливості щодо досягнення усього спектру інструментів, що використовуються, або потенційно можуть використовуватися в кримінальному аналізі, є класифікація за критеріями: за етапом дослідження; за видом характеру даних; за методологією аналізу; за об'єктом дослідження; за способом представлення даних; за технологічними можливостями; за сферою застосування; за хронологією.

Водночас усі інструменти кримінального аналізу систематизуються за групами: бази та банки даних (більше 130 в Україні); технології розпізнавання обличь; вирішення інформаційно-пошукових та аналітичних завдань у сфері безпеки; геоінформаційні системи; системи відеонагляду; пошукові системи в соціальних мережах, боти тощо.

i2 Analyst's Notebook, що є основним компонентом технології i2, є лідером світового ринку програмних інструментів для візуалізації та аналітичної обробки інформації, що забезпечує перетворення та демонстрацію складної інформації у вигляді легко зрозумілих схем та діаграм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Барандич В.І. Важливість використання тактичного кримінального аналізу в діяльності аналітичних підрозділів національної поліції України. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України*: матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції (м. Київ, 11 серп. 2022 р.). Київ: НАВС, 2022. 346 с.
2. Бикова Т.О., Кисельов А.О. Застосування соціальних мереж у кримінальному аналізі. *Актуальні питання діяльності кримінальної поліції (з нагоди 60-річчя ДЮІ та Дня карного розшуку)*: Матеріали Всеукраїнського круглого столу (м. Маріуполь, 21 квіт. 2021 р.). Маріуполь: ДонДУВС, 2021.
3. Білоус Р.В. Актуальні проблеми розбудови системи кримінального аналізу в поліцейській діяльності. *Актуальні питання діяльності кримінальної поліції (з нагоди 60-річчя ДЮІ та Дня карного розшуку)*: матеріали Всеукраїнського круглого столу (м. Маріуполь, 21 квіт. 2021 р.). Маріуполь: ДонДУВС, 2021. С. 33-36.
4. Бурангулов В.А. Сутність кримінального аналізу. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 4. 2023. С. 14-17. DOI:10.32850/sulj.2023.4.3
5. Бурангулов В. Розділ 9. Зарубіжні особливості інституційного становлення кримінального аналізу. *Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України*: монографія / Користін О., Швець Д., Бутко Б., Денисенко Б. та ін., за заг. ред. Користіна О.Є. Київ: «ВАЙТ», 2024. С. 97-104. DOI:10.36486/978-966-2310-66-5-9
6. Бурангулов В.А. Дотримання прав людини під час здійснення кримінального аналізу. Зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. з нагоди відзначення Міжнародного дня прав людини (м. Київ, 8 грудня 2022 року). Київ: ДНДІ МВС України. 2022. С. 243 – 246.

7. Бурангулов В.А. Загальні проблеми аналітичного забезпечення у системі МВС України. *Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану: Збірник матеріалів III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. з нагоди відзначення Дня науки – 2023 в Україні (23 травня 2023 року)*. Київ: ДНДІ МВС України. 2023. С. 174 –177.
8. Бурангулов В.А. Інституційна генеза кримінального аналізу. *Наука і правоохорона*. №3(57). 2022. С. 107–113. DOI:10.36486/np.2022.3(57).11
9. Бурангулов В.А. Історія кримінального аналізу. *Вивчення криміногенної ситуації в Україні та прогнозування її подальшої динаміки (вплив воєнних факторів): матеріали наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 07 вересня 2022 р.)*. Київ: ДНДІ МВС України; Харків: Мачулін. 2022. С. 7–10.
10. Бурангулов В.А. Концептуалізація кримінального аналізу в правоохоронній діяльності. *Імплементация ИЛР модели в Украине: матеріали круглого столу* : (м. Одеса, 15 березня 2023 р.). Одеса: ОДУВС, 2023. С. 143–146.
11. Бурангулов В.А. Кримінальний аналіз та кримінальна розвідка в правоохоронній діяльності. *Наука і правоохорона*. №1(59). 2023. С. 130–136. DOI: 0.36486/np.2023.1(59).14
12. Бурангулов В.А. Термінологія кримінального аналізу. *Наука і правоохорона*. №4 (62). 2023. С. 120–127.
13. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
14. Волков Р.Р. Роль програм розпізнавання облич під час ідентифікації фігурантів кримінальних проваджень й оперативно-розшукових справ, а також невідомих трупів, зокрема внаслідок бойових дій. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України: матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції (м. Київ, 11 серп. 2022 р.)*. Київ: НАВС, 2022. С. 49-52.
15. Главацька Ю. Термінологічне поле vs терміносистема: принципи наповнення та структуризації термінологічного поля в мові. *Науковий вісник*

Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика. 2014. № 21. С. 15-18.

16. Деякі питання ведення обліку відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності та наявності судимості: Наказ МВС України від 30 берез. 2022 р. № 207.

17. Деякі питання функціонування Єдиного державного реєстру транспортних засобів: наказ МВС України від 06 лист. 2020 р. № 779.

18. Дмитренко Т.Л. Протидія глобальним викликам, пов'язаним з використанням інноваційних технологій у злочинних цілях, шляхом підвищення стандартів кримінального аналізу. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України*: матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції (м. Київ, 11 серп. 2022 р.). Київ: НАВС, 2022. С. 57-60.

19. Довідка про основні результати службової діяльності Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у 2022 році. URL: <https://dostup.pravda.com.ua/request/104660/response/372851/attach/3/01.2023.pdf>

20. Єдиний державний реєстр підприємств та організацій. URL: <https://usr.minjust.gov.ua/ua/>

21. Зоренко Д.С., Лех Р.В., Кулик Д.О., Червяков О.І. Використання інструментів та методів OSINT для отримання пошукової інформації: практичний poradnik. Харків: ІПЮК для СБУ, 2023. 36 с.

22. Іващенко В.Л., Василькова Л.М. Кримінальний Кодекс України – Карний Кодекс України. Кримінально-процесуальний Кодекс України – Карно-процесуальний Кодекс України: Термінологічний вісник. 2013. Вип. 2(2). С. 185-187.

23. Інструкція про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол: наказ МВС, Офісу Генерального прокурора, НАБУ, СБУ, ДБР, Мінфіна, Мінюста від 17 серп. 2020 р. № 613/380/93/228/414/510/2801/5.

24. Інтерпол. URL: <https://www.interpol.int/>
25. Кадастрова карта України. URL: <https://land.gov.ua/>
26. Качунь В.А. Роль інтегрованих систем відеоспостереження у створенні надійного безпекового простору «безпечне місто» (на прикладі функціонування програмно-апаратного комплексу «САМАР»). *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України*: матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції (м. Київ, 11 серп. 2022 р.) Київ: НАВС, 2022. С. 49-52.
27. Кіреєва О.С., Крутік Ю.В., Махлай О.М., Треус А.С. Основи кримінального аналізу: теорія та практика застосування в оперативних підрозділах Державної прикордонної служби України: навчальний посібник. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2022. 388 с.
28. Користін О., Бурангулов В. Розділ 11. Термінологія та сутність кримінального аналізу. *Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України*: монографія / Користін О., Швець Д., Бутко Б., Денисенко Б. та ін., за заг. ред. Користіна О.Є. Київ: «ВАЙТ», 2024. С.113-122. DOI: 10.36486/978-966-2310-66-5-11
29. Користін О., Бурангулов В. Розділ 13. Процес кримінального аналізу. *Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України*: монографія / Користін О., Швець Д., Бутко Б., Денисенко Б. та ін., за заг. ред. Користіна О.Є. Київ: «ВАЙТ», 2024. С. 133-146. DOI: 10.36486/978-966-2310-66-5-13
30. Користін О., Афонін Д., Бурангулов В., Федчак І. Розділ 12. Типології кримінального аналізу. *Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України*: монографія / Користін О., Швець Д., Бутко Б., Денисенко Б. та ін., за заг. ред. Користіна О.Є. Київ: «ВАЙТ», 2024. С. 123-131. DOI: 10.36486/978-966-2310-66-5-12
31. Користін О., Кирилюк О. Основи аналітичної розвідки в системі державної безпеки. Київ: НА СБ України. 2023. 144 с.

32. Користін О., Федчак І., Бурангулов В. Розділ 5. Кримінальний аналіз в сучасних моделях поліцейської діяльності та новітній концепт на основі аналітичної розвідки. *Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України*: монографія / Користін О., Швець Д., Бутко Б., Денисенко Б. та ін., за заг. ред. Користіна О.Є. Київ: «ВАЙТ», 2024. С. 53-67. DOI:10.36486/978-966-2310-66-5-5

33. Користін О.Є., Бабенко А.М., Заєць, К.Ю. Ісмаїлов, В.А. Некрасов, Пефтієв Д.О. Основи кримінального аналізу: підручник; за заг. ред. Користіна О.Є., 2019. 296 с.

34. Користін О.Є., Бурангулов В.А. Термінологія кримінального аналізу. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України*: Матеріали міжвід. наук.-практ. конференції (Київ, 17 листопада 2023 року). Київ: НАВС, 2023. С. 61–67.

35. Користін О.Є., Кирилюк О.С. Основи аналітичної розвідки в системі державної безпеки: посібник. Київ, 2023. 151 с.

36. Користін О.Є., Пефтієв Д.О., Пеньков С.В., Некрасов В.А. Довідник керівника поліції – поліцейська діяльність, керована розвідувальною аналітикою /ІІР : навчальний посібник. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 120 с.

37. Користін О.Є., Тімошин А.С. Інформаційні технології в кримінальному аналізі (практична частина): навчальний посібник. Київ. 112 с.

38. Краснобрижий І.В., Прокопов С.О., Рижков Е.В. Застосування комп'ютерних технологій в Національній поліції: навч. посіб. Дніпро: ДДУВС, 2017. 61 с.

39. Литвинов В.А, Козловська Т.А., Жерновий М.М., Овсянюк Д.І. Історія становлення підрозділів кримінального аналізу Національної поліції України. Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України: матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 11 серп. 2022 р.). Київ: НАВС, 2022. С. 113–116.

40. Ляшук А.М. Семантична структура юридичних термінів української та англійської мов: дис... канд. філол. наук: 10.02.17 / Кіровоградський держ. педагогічний ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2007. 335 с.

41. Манжос Я.Ю. Семантичні та функціональні особливості англійських юридичних термінів – назв злочинів проти людини: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2011. 20 с.

42. Мовчан А.В., Благута Р.І. Новітні технології у розслідуванні злочинів: сучасний стан і проблеми використання: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 256 с.

43. Мольфар. URL: <https://molfar.com>

44. Олійник О. Юридичні терміни як вербальні репрезентанти правового концепту. Наукові записки. Серія: Філологічні науки. 2018. Вип. 165. С. 331-338.

45. Організаційно-правове забезпечення аналітичної роботи в системі МВС України (правоохоронний та безпековий аспекти): монографія / О.Є. Користін, І.В. Парубочий, Л.М. Доля, Н.П.Свиридюк та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. М.Г. Вербенського. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 328 с.

46. Положення про Департамент кримінального аналізу Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 29 груд. 2019 р. № 1354.

47. Порядок електронної інформаційної взаємодії Офісу Генерального прокурора та Міністерства внутрішніх справ України: Наказ Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України 22 лист. 2021 р. № 371/846.

48. Порядок організації доступу до інформаційних ресурсів під час інформаційної взаємодії між Міністерством внутрішніх справ України, Державною міграційною службою України та Державною прикордонною службою України: наказ МВС від 26 верес. 2013 р. № 920.

49. Про бюро економічної безпеки України: Закон України від 28 січ. 2021 р. № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>

50. Про запровадження системи управління ризиками та системи кримінального аналізу у Державній прикордонній службі України: наказ Адміністрації Держприкордонслужби України від 21 лют. 2007 р. № 130.

51. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Гарпун» інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС від 13 черв. 2018 р. № 497.

52. Про затвердження Інструкції про організацію та ведення кримінального аналізу оперативно-розшуковими підрозділами: наказ Адміністрації Держприкордонслужби України від 15 січ. 2008 р. № 28.

53. Про затвердження Положення про автоматизовану інформаційну систему оперативного призначення єдиної інформаційної системи МВС: наказ МВС України від 20 жовт. 2017 р. № 870. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1433-17/print>

54. Про затвердження Положення про Департамент інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 31 січн. 2020 р. № 77 (зі змінами від 13 листоп. 2020 р. № 885).

55. Про затвердження Положення про єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ та переліку пріоритетних електронних інформаційних ресурсів її суб'єктів: постанова Кабінету Міністрів України від 14 листоп. 2018 р. № 1024 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 15 серп. 2023 р. № 866).

56. Про затвердження Положення про інтегровану міжвідомчу інформаційно-телекомунікаційну систему щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон: наказ АДПС, ДМС, ДПА, МВС, МЗС, Мінпраці та соцполітики, СБУ, СЗР України від 03 квіт. 2008 р. N 284/287/214/150/64/175/266/75.

57. Про затвердження Положення про інформаційно-комунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС від 03 серп. 2017 р. № 676.

58. Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень: затверджено Рішенням Вищої ради правосуддя 19 квіт. 2018 р. № 1200/0/15-18 (із змінами).

59. Про захист осіб у зв'язку з автоматичною обробкою персональних даних: Конвенція Ради Європи. Страсбург, 28 січ. 1981 р. Ратифікація від 06 лип. 2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_326

60. Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України: монографія / Користін О., Швець Д., Бутко Б., Денисенко Б. та ін., за заг. ред. Користіна О.Є. Київ: «ВАЙТ», 2024. 444 с. DOI: 10.36486/978-966-2310-66-5

61. Сергеева Г.А. Англомовні запозичення в українській правничій термінології: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2002. 250 с.

62. Симоненко Є.В., Лисенко А.Е., Кузін О.К. Використання сучасних інформаційних технологій під час проведення кримінального аналізу. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України*: матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції (м. Київ, 11 серп. 2022 р.). Київ: НАВС, 2022. С. 153-155.

63. Словник іншомовних слів / За ред. акад. О. С. Мельничука. Київ, 1977. 775 с.

64. Спеціальне програмне забезпечення допомагає ДМС ефективніше працювати з іноземцями та особами без громадянства. URL: <https://dmsu.gov.ua/news/dms/9043.html>

65. СТРАТЕГІЧНА МЕТА 2.8. Населення України довіряє власну безпеку Національній поліції України / Діяльність / Міжнародна інтеграція / Євроатлантична інтеграція / Пріоритетні завдання та заходи. URL: <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-integraciya/evroatlantichna-integraciya/prioritetni-zavdannya-ta-zahodi>

66. Тактичний кримінальний аналіз: теорія та практика; навчальний посібник / О.Є. Користін, Н.П. Свиридюк, О.М. Цільмак, О.М. Заєць, К.Ю. Ісмайлов, В.А. Некрасов; МВС України, ДНДІ, ОДУВС. Одеса: РВВ ОДУВС, 2019. 216 с.

67. Тімошин А.С. Технології обробки великих даних кримінальному аналізу. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України*: матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції (м. Київ, 11 серп. 2022 р.). Київ: НАВС, 2022. С.163-167.

68. У рамках проекту «Безпечне місто» запущено новий аналітичний модуль відеоспостереження, що прискорить пошук правопорушників. URL: https://kyivcity.gov.ua/news/u_ramkakh_proektu_bezpechne_misto_zapuscheno_noviy_analitichniy_modul_videosposterezhennya_scho_priskorit_poshuk_pravoporushnikov/

69. Худенко Д. Розділ 18. Зміст, принципи і типології методів та інструментів кримінального аналізу. *Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України*: монографія / Користін О., Швець Д., Бутко Б., Денисенко Б. та ін., за заг. ред. Користіна О.Є. Київ: «ВАЙТ», 2024. С. 215-235. DOI: DOI: 10.36486/978-966-2310-66-5-18

70. Царук А. В. Адміністративно-правове забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності Державної прикордонної служби України в контексті євроінтеграції : дис. ... д-ра філософії : 081. Хмельницький, 2021. 266 с.

71. A History of Crime Analysis. URL: <https://faculty.uml.edu/jbyrne/44.203/macsa-historyofcrimeanalysis.pdf>

72. AccessData FTK. URL: <https://accessdata.com/products-services/forensic-toolkit-ftk>

73. Aleksandra Bielska, Noa Rebecca Kurz, Yves Baumgartner, Vytenis Benetis. Open source intelligence. Tools and resources handbook. 2020. URL: <https://www.computer-pdf.com/pdf/1010-open-source-intelligence-tools-and-resources-handbook.pdf>

74. Alfred North Whitehead, Bertrand Russell. *Principia Mathematica*. Cambridge University Press. 1997.
75. ArcGIS. URL: <https://www.esri.com/en-us/arcgis/about-arcgis/overview>
76. Bellingcat. URL: <https://uk.bellingcat.com>
77. Boba R. *Crime Analysis and Crime Mapping*. Thousand Oaks, CA: Sage. 2005.
78. Boba R. *Problem Analysis in Policing*. Washington, DC: Police Foundation. 2003.
79. Bratton W. *The turnaround: How America top cop reversed the crime epidemic*. New York: Random House. 1998.
80. Bratton W., Knobler R. *The turnaround: How America top cop reversed the crime epidemic*. New York: Random House. 1998.
81. Cellebrite UFED. URL: <https://www.cellebrite.com/en/ufed/>
82. Chainey S., Ratcliffe J. *CIS and crime mapping*. Chichester, West Sussex, UK: John Wiley & Sons, Ltd. 2005.
83. Christopher S. A practitioner's perspective of UK strategic intelligence. In J. H. Ratcliffe (Ed.), *Strategic Thinking in Criminal Intelligence* (First ed.). Sydney: Federation Press. 2004.
84. Clarke R., Eck J. *Crime analysis for problem solvers in 60 small steps*. Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services. 2005.
85. Cordner G. Elements of community policing. In L.K. Gaines & G.W. Cordner (Eds.), *Policing perspectives: An anthology* (pp. 137-149). Los Angeles: Roxbury. 1997.
86. Council of Europe. *Crime analysis. Organized crime – Best Practice* (2002). №4 PC-S-CO. 2E Strasbourg, 22 July 2002.
87. Crime Analysis Defined. URL: https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/6243_Chapter_2__Boba_Final_PDF_2.pdf

88. Crime Analysis in Support of Patrol. National Institute of Law Enforcement and Criminal Justice, Law Enforcement Assistance Administration, U.S. Department of Justice. 1977.

89. Debra Piehl, Intelligence Analyst Massachusetts State Police Fusion Center. URL: <https://learn.theiacp.org/catalog>

90. Dun & Bradstreet. URL: <https://www.dnb.com/>

91. Eck J.E., Spelman W. Problem Solving: Problem-Oriented Policing in Newport News. Washington DC: Police Executive Research Forum. 1987.

92. Emig M., Heck R., Kravitz M. Crime analysis: A selected bibliography. Washington, DC: U.S. National Criminal Justice Reference Service. 1980.

93. EnCase Forensic. URL: <https://www.guidancesoftware.com/encase-forensic>

94. Exploring crime analysis: Readings on essential skills (3rd ed.) / K. Gallagher, J. Wartell, S. Gwinn, G. Jones, & G. Stewart (Eds.). International Association of Crime Analysts. Overland Park, KS. 2017.

95. First Look at New York City's New CompStat 2.0: Eight Crime Trends in Brooklyn. URL: <https://brooklyneagle.com/articles/2016/02/24/first-look-at-nycs-new-compstat-2-0-eight-brooklyn-crime-trends/>

96. Fundamentals of crime analysis. URL: <https://blog.ipleaders.in/fundamentals-crime-analysis/>

97. George A. Buck (proj. direct.), Robert Austin John Hodges, Gary Cooper Kai Martensen, Don Gagnon Michael O'neal. Police crime analysis unit handbook. U.S. Department of Justice National Institute of Justice U.S. Government Printing Office Washington. 1973.

98. Gill C.E., Weisburd D., Telep C.W., Vitter Z., Bennett T. Community-oriented policing to reduce crime, disorder, and fear and increase satisfaction and legitimacy among citizens: A systematic review satisfaction in neighborhoods. *Journal of Experimental Criminology*. 2014. Vol. (10). P. 399-428.

99. Gill Peter. Rounding up the usual suspects? Developments in contemporary law enforcement intelligence. Aldershot: Ashgate. 2000.

100. Global Investigative Journalism Network. URL: <https://gijn.org>
101. Goldstein H. Improving policing: A problem-oriented approach. *Crime & Delinquency*. 1979. Vol. 24. P. 236-258.
102. Goldstein H. Problem-Oriented Policing. New York: McGraw-Hill. 1990. 33 p.
103. Gottlieb Steven, et. al. Crime Analysis: from First Report to Final Arrest. Alpha Publishing. 1994.
104. Greene J. Community policing in America: Changing the nature, structure, and function of the police. In *Policies, Processes, and Decisions of the Criminal Justice System*. Volume 3 (299-370). Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs. 2000.
105. i2 Analyst's Notebook. URL: <https://www.ibm.com/products/i2-analysts-notebook>
106. IASA. URL: <https://www.iasa.net/certification>
107. iBridge. URL: <https://www.ibm.com/us-en/marketplace/data-management>
108. International Association of Crime Analysts (IACA). Definition and Types of Crime Analysis. Standards, Methods, & Technology (SMT) Committee White Paper 2014-02. October 2014.
109. Interpol. Criminal intelligence analysis. URL: <https://www.interpol.int/How-we-work/Criminal-intelligence-analysis2>
110. Interpol. URL: <https://www.interpol.int>
111. John Tim, Mike Maguire. Rolling out the National Intelligence Model: key challenges. In *Crime Reduction and Problem-oriented Policing*, edited by Karen Bullock and Nick Tilley, 38-68. Cullompton, Devon: Willan Publishing. 2003.
112. Jones G. *The use of CIS, crime analysis, and information sharing to enhance gang intervention strategies: A regional perspective* (unpublished). Washington, DC: Police Foundation. 2007.

113. Jones G., Malina M. (Eds.) *Crime analysis case studies*. Washington, DC: Police Foundation and U.S. Department of Justice, Introductory Guide to Crime Services. 2011.

114. Karim Vellani, Joel Nahoun. *Applied crime analysis*. Butterworth-Heinemann. United States of America. 2001

115. Kelling G., Bratton W. Declining crime rates: Insiders' views of the New York City story. *Journal of Criminal Law and Criminology*. 1998. Vol. 88 (4). P. 1217-1232.

116. Lersch K.M. *Space, Time, and Crime*. Durham, NC: North Carolina Press. 2004.

117. Magnet AXIOM. URL: <https://www.magnetforensics.com/products/magnet-axiom/>

118. Maltego. URL: <https://www.maltego.com>

119. Mastrofski S. *Policing for people. Ideas in American Policing*. Washington, DC: Police Foundation. 1999.

120. Mastrofski S.D., Willis J.J., Kochel T.R. The challenges of implementing community policing in the United States. *Policing: A Journal of Practice and Policy*. 2007. Vol. 1. P. 223-234.

121. National Highway Traffic Safety Administration *Data-driven approaches to crime and traffic safety: Operational guidelines*. Washington, DC: U.S. Department of Transportation, National Highway Traffic Safety Administration. 2009. URL: http://www.nhtsa.gov/staticfiles/nti/ddacts/811185_DDACTS_OpGuidelines.pdf

122. Neil Quarmby, Lisa Jane Young. *Managing intelligence: the art of influence*. Sydney: Federation Press. 2010.

123. Olligschlaeger A. *Crime forecasting on a shoestring budget*. Crime Mapping and Analysis News, Issue 2. Washington, DC: Police Foundation. 2015.

124. Orlando W. Wilson, Roy McLaren. *Police Administration*. McGraw-Hill Education; 2Rev Ed edition. (December 1, 1963).

125. OSCE Guidebook Intelligence-Led Policing. TNTD/SPMU Publication. Series Vol. 13. Vienna. 2017.
126. OSCE, Human rights in counter-terrorism investigations – A Practical Manual for Law Enforcement Officers (29 November 2013). Warsaw: Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) and Transnational Threats Department (TNTD). URL: www.osce.org/odihr/108930?download=true
127. Osint4all. URL: <https://start.me/p/L1rEYQ/osint4all>
128. Palantir Gotham. URL: <https://www.palantir.com/platforms/gotham/>
129. Pearsall B. (2010, June). Predictive policing: The future of law enforcement. *NIJ Journal*. Vol. 266. Washington, DC: U.S. Department of Justice, National Institute of Justice.
130. Perry W.L., Mdnis B., Price C., Smith S., Hollywood J. Predictive policing: The role of crime forecasting in law enforcement operations. Washington, DC: Rand Corporation. 2013.
131. Peterson M. Intelligence-led Policing: The new intelligence architecture. Washington, DC: U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Assistance. 2005.
132. Practice Advice on Analysis. National Policing Improvement Agency, Association of Chief Police Officers. 2008. URL: library.college.police.uk/docs/npia/practice_advice_on_analysis_interactive.pdf
133. Problem-Oriented Policing. Better Policing Toolkit. RAND. URL: <https://www.rand.org/pubs/tools/TL261/better-policing-toolkit/all-strategies/problem-oriented-policing.html>
134. PubMed. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/>, a
135. QGIS. URL: <https://www.qgis.org>
136. Quarmby Neil. Futures work in strategic criminal intelligence. In *Strategic Thinking in Criminal Intelligence* (2nd edition), edited by Jerry H. Ratcliffe. Sydney: Federation Press. 2009.
137. Rachel Boba Santos. *Crime Analysis with Crime Mapping*. SAGE Publications, Inc. 2006.

138. Rachel Boba Santos. *Crime Analysis with Crime Mapping*. SAGE Publications, Inc. 2022. 504 p.

139. Rachel Boba Santos. *Introductory Guide to Crime Analysis and Mapping*. Office of Community Oriented Policing Services (COPS). Conference Material. Washington, DC. 2001. 74 p.

140. Ratcliffe J.H. *Integrated Intelligence and Crime Analysis: Enhanced Information Management for Law Enforcement Leaders*. US Department of Justice. Office of Community Oriented Policing Services. Washington, DC. 2007.

141. Ratcliffe J.H. *Intelligence-Led Policing*. Cullompton, Devon, UK: Willan Publishing. 2008.

142. Ratcliffe J.H. *Intelligence-Led Policing*. Second edition. New York: Routledge. 2016. 222 s.

143. Richard G. Grassie. *Crime Analysis Executive Manual*. U.S. Department of Justice. Law Enforcement Assistance Administration (April, 1977). P. 1-8.

144. Roth J.A., Ryan J.E., Gaffigan S.J., Koper C.S., Moore M.H., Roehl J.A. & Thacher D. *National evaluation of the COPS Program – Title 1 of the 1994 Crime Act*. Washington, DC: U.S. Department of Justice, National Institute of Justice. 2000.

145. Santos R.B. The Effectiveness of Crime Analysis for Crime Reduction: Cure or Diagnosis? *Journal of Contemporary Criminal Justice*. 2014. Vol. 30 (2). P. 147-168. URL: <https://doi.org/10.1177/1043986214525080>

146. Scott M.S. *Problem-Oriented Policing: Reflections on the First 20 Years*. Washington, DC: Office of Community Oriented Policing Services. 2000.

147. Shane J. *What every chief executive should know: Using data to measure police performance*. Flushing, NY: Looseleaf Law Publications. 2007.

148. Skogan W.G. The promise of community policing. In D. Weisburd & A. A. Braga (Eds.). *Police innovation: Contrasting perspectives* (pp. 27-43). New York, NY: Cambridge University Press. 2006.

149. Steven Gottlieb, Shel Arenberg. *Crime Analysis: From Concept to Reality*/ Office of Criminal Justice Planning Edition. 1992. 334 p.

150. Steven Gottlieb, Sheldon Arenberg, Raj Singh. Crime analysis from first report to final arrest. Alpha, Montclair, Calif. California. 1994
151. Tableau. URL: <https://www.tableau.com>
152. Telep C., Weisburd D. What has been learned from systematic reviews in policing? In D. P Farrington & D. Weisburd (Eds.). *Systematic reviews in criminology: What have we learned?* New York, NY: Springer. 2012.
153. Tonry M., Morris N. (Eds.). Modern policing. *Crime and Justice*. Vol. 15. Chicago, IL: University of Chicago Press. 1993.
154. Tyler T. What is procedural justice? Criteria used by citizens to assess the fairness of legal procedures. *Law & Society Review*. 1988. Vol. (22(1)). P. 103-136.
155. Tyler T.R., Hou Y.J. Trust in the law: Encouraging public cooperation with the police and courts. New York, NY: Russell Sage. 2002.
156. Types of Crime Analysis Essay. URL: <https://ivypanda.com/essays/types-of-crime-analysis/>
157. Types of Criminal Analysis. URL: <https://beavertonpolice.org/DocumentCenter/View/60/Types-of-Crime-Analysis>
158. Uchida C. (2009, November). A national discussion on predictive policing: Defining our terms and mapping successful implementation strategies (Discussion Paper). Washington, DC: U.S. Department of Justice, National Institute of Justice.
159. United States Patent and Trademark Office (USPTO). URL: <https://www.uspto.gov/patents>
160. UNODC. Criminal Intelligence – Manual for Analysts. Vienna: United Nations Publication. 2011. URL: www.unodc.org/documents/organized-crime/Law-Enforcement/Criminal_Intelligence_for_Analysts.pdf
161. UNODC. Criminal Intelligence – Manual for Managers. Vienna: United Nations Publication. 2011. URL: www.unodc.org/documents/organized-crime/Law-Enforcement/Criminal_Intelligence_for_Managers.pdf

162. Van der Beken T. Risky business: A risk based methodology to measure organized crime. *Crime Law and Social Change*. 2004. Vol. 41. P.471-516.

163. Wakefield A., Fleming J. The SAGE dictionary of policing. Thousand Oaks, CA: Sage Publications. 2009.

164. Weisburd D., Mastrofski S., McNally A. M., Greenspan R., Willis J. Reforming to preserve: Compstat and strategic problem solving in American policing. *Criminology & Public Policy*. 2003. Vol. 2(3). P. 421-456.

165. Weisburd D., Telep C. Hinkle J., Eck J. Is problem-oriented policing effectiveness in reducing crime and disorder. *Criminology & Public Policy*. 2008. Vol. 9(1). P. 139-172.

166. White M. Jacksonville Sheriff's Office mapping with text analysis. *Crime Mapping News* Vol. 8 (1). Washington, DC: Police Foundation. 2009.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у фахових виданнях:

1. Бурангулов В.А. Інституційна генеза кримінального аналізу. *Наука і правоохорона*. № 3 (57). 2022. С. 107–113. DOI: 10.36486/np.2022.3(57).11
2. Бурангулов В.А. Кримінальний аналіз та кримінальна розвідка в правоохоронній діяльності. *Наука і правоохорона*. №1(59). 2023. С. 130–136. DOI: 10.36486/np.2023.1(59).14
3. Бурангулов В.А. Термінологія кримінального аналізу. *Наука і правоохорона*. № 4 (62). 2023. С. 120–127.
4. Бурангулов В.А. Сутність кримінального аналізу. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 4. 2023. С. 14-17. DOI:10.32850/sulj.2023.4.3

колективна монографія:

5. Бурангулов В. Розділ 9. Зарубіжні особливості інституційного становлення кримінального аналізу. *Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України: монографія / Користін О., Швець Д., Бутко Б., Денисенко Б. та ін., за заг. ред. Користіна О.Є. Київ: «ВАЙТ», 2024. С. 97-104. DOI:10.36486/978-966-2310-66-5-9*

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Бурангулов В.А. Історія кримінального аналізу. *Вивчення криміногенної ситуації в Україні та прогнозування її подальшої динаміки (вплив воєнних факторів): матеріали наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 07 вересня 2022 р.)*. Київ: ДНДІ МВС України; Харків: Мачулін. 2022. С. 7–10.
7. Бурангулов В.А. Дотримання прав людини під час здійснення кримінального аналізу. Збірник матеріалів II Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конференції з нагоди відзначення Міжнародного дня прав людини (м. Київ, 8 грудня 2022 року). Київ: ДНДІ МВС України. 2022. С. 243 – 246.

8. Бурангулов В.А. Концептуалізація кримінального аналізу в правоохоронній діяльності. *Імплементация ІЛР моделі в Україні* : матеріали круглого столу : (м. Одеса, 15 березня 2023 р.). Одеса: ОДУВС, 2023. С. 143–146.

9. Бурангулов В.А. Загальні проблеми аналітичного забезпечення у системі МВС України. *Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану*: Збірник матеріалів ІІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції з нагоди відзначення Дня науки – 2023 в Україні (23 травня 2023 року). Київ: ДНДІ МВС України. 2023. С. 174 –177.

10. Користін О.Є., Бурангулов В.А. Термінологія кримінального аналізу. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України* : Матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції (Київ, 17 листопада 2023 року). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 61–67.

Додаток Б**ЗАТВЕРДЖУЮ****Проректор****Одеського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор****Максим КОРНІЄНКО**«22» 09 2024 р.**АКТ****впровадження результатів дисертаційного дослідження****Бурангулова Владислава Андрійовича****«Кримінальний аналіз в правоохоронній діяльності» в освітній процес****Одеського державного університету внутрішніх справ**

Комісія у складі: завідувача кафедри адміністративного права та адміністративного процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності, доктора юридичних наук, професора Денисової А.В., завідувача кафедри адміністративної діяльності поліції факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності, кандидата юридичних наук, доцент Пишної А.Г., завідувача кафедри кібербезпеки та інформаційного забезпечення факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції, кандидата юридичних наук, доцента Форос Г.В., начальника навчально-методичного відділу, кандидата технічних наук, доцента Сіфорова О.І. склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження Бурангулова Владислава Андрійовича на тему «Кримінальний аналіз в правоохоронній діяльності», використовуються в освітньому процесі Одеського державного університету внутрішніх справ, зокрема під час проведення семінарських і практичних занять зі здобувачами вищої освіти при вивченні наступних навчальних дисциплін: «Основи кримінального аналізу», «Кримінальний аналіз», «Інформаційно-аналітичне забезпечення правоохоронної діяльності».

Зокрема, використовуються основні положення та висновки, викладені у наступних публікаціях Бурангулова В.А.:

1. Бурангулов В.А. Інституційна генеза кримінального аналізу. *Наука і правоохорона*. №3(57). 2022. С. 107–113.
2. Бурангулов В. А. Кримінальний аналіз та кримінальна розвідка в правоохоронній діяльності. *Наука і правоохорона*. №1(59). 2023. С. 130–136.
3. Бурангулов В. А. Термінологія кримінального аналізу. *Наука і правоохорона*. №4(62). 2023. С. 117–123.
4. Бурангулов В.А. Загальні проблеми аналітичного забезпечення у системі МВС України. *Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану*: Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції з нагоди відзначення Дня науки – 2023 в Україні (23 травня 2023 року). Київ: ДНДІ МВС України. 2023. С. 174 – 177.

Члени комісії:

**Завідувач кафедри
адміністративного права та
адміністративного процесу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
доктор юридичних наук, професор**

Аліна ДЕНИСОВА

**Завідувач кафедри
адміністративної діяльності поліції
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
кандидат юридичних наук, доцент**

Алла ПИШНА

**Завідувач кафедри
кібербезпеки та інформаційного забезпечення
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
кандидат юридичних наук, доцент**

Ганна ФОРОС

**Начальник навчально-
методичного відділу,
кандидат технічних наук, доцент**

Олександр СІФОРОВ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор

**Одеського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор**

Максим КОРНІЄНКО

«22» 04 2024 р.

АКТ

впровадження результатів дисертаційного дослідження

Бурангулова Владислава Андрійовича

«Кримінальний аналіз в правоохоронній діяльності» у науково-дослідну діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ

Комісія у складі: начальника відділу організації наукової роботи, кандидата юридичних наук Домброван Н.В., завідувача докторантури та аспірантури, кандидата юридичних наук Теслюк І.О., завідувача науково-дослідної лабораторії з проблемних питань кримінального аналізу, кандидата юридичних наук, доцента Афоніна Д.С. та ученого секретаря секретаріату Вченої ради, кандидата педагогічних наук Ісаєнка М.М., склала цей акт про те, що комісією вивчені наукові положення, пропозиції і рекомендації Бурангулова Владислава Андрійовича щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження на тему: «Кримінальний аналіз в правоохоронній діяльності» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», у наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ при проведенні наукових досліджень за темою НДР ОДУВС, а саме: загальноуніверситетською темою «Пріоритетні напрямки розвитку реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (реєстраційний номер 0123U103538), а також темою факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування «Забезпечення прав і свобод особи в умовах транзитивного суспільства: сучасний вимір» (реєстраційний номер 0123U103760).

Комісія дійшла висновку, що дисертаційне дослідження Бурангулова Владислава Андрійовича на тему: «Кримінальний аналіз в правоохоронній

діяльності», становить цінність для наукової діяльності, а надані матеріали мають високий теоретичний рівень, зокрема, наступні публікації:

1. Бурангулов В. А.. Зарубіжні особливості інституційного становлення кримінального аналізу. *Реалізація філософії ІЛР в системі кримінального аналізу Національної поліції України*: монографія / О.Є. Користін, Б.А. Денисенко, С.В. Демедюк та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.Є. Користіна. Київ: ВАЙТ, 2024. 450 с. (Розділ 9)
2. Бурангулов В. А. Кримінальний аналіз та кримінальна розвідка в правоохоронній діяльності. *Наука і правоохорона*. №1(59). 2023. С. 130–136.
3. Бурангулов В. А. Термінологія кримінального аналізу. *Наука і правоохорона*. №4(62). 2023. С. 117–123.
4. Бурангулов В. А. Сутність кримінального аналізу. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 4. 2023. С. 72-79.

Результати дисертаційного дослідження склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження Бурангулова Владислава Андрійовича на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» на тему: «Кримінальний аналіз в правоохоронній діяльності» впровадженні у наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ.

**Начальник відділу
організації наукової роботи
кандидат юридичних наук**

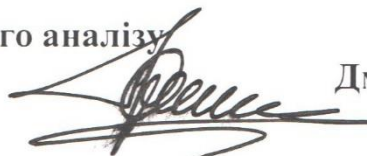
Наталія ДОМБРОВАН

**Завідувач
докторантури та аспірантури,
кандидата юридичних наук**

Ірина ТЕСЛЮК

**Завідувач
науково-дослідної лабораторії
з проблемних питань кримінального аналізу
кандидат юридичних наук, доцент**

Дмитро АФОНІН

**Учений секретар секретаріату
Вченої ради ОДУВС
кандидат педагогічних наук**

Максим ІСАЄНКО